

Janka Pířová
Karol Csiba
Denisa Ďuranová

MANUÁL

PRE INKLÚZIU DETÍ CUDZINCOV
DO VÝCHOVNO-VZDELÁVACIEHO PROCESU V SR

Manuál pre inklúziu detí cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu v Slovenskej republike

Zostavovatelia

PhDr. Janka Píšová, PhD., Mgr. Karol Csiba, PhD., PhDr. Denisa Ďuranová

Preklad

PhDr. Denisa Ďuranová, Lesia Gorovenko, Mgr. Sofia Gregorík, Mgr. Anna Krnáčová, Mgr. Milan Kurota, CSc., Dr. Ing. Nguyen Kim Dang, Ing. Mgr. Rastislav Popovič, Mgr. Tatiana Valentová

Recenzenti

Mgr. Peter Gregorík, PhD., PhDr. Jitka Maříková Tůmová

Grafická úprava

Ing. Gabriela Némethová

Návrh obálky a ilustrácie

Margo Uralskaia

Materiál je intelektuálnym výstupom projektu č. 2019-1-SK01-KA201-060698 Slovenčina pre deti cudzincov – pomôcka pre pedagógov a rodičov pri inklúzii detí cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu v Slovenskej republike, ktorý bol financovaný Európskou úniou v rámci programu Erasmus+.

Hlavný koordinátor projektu

Súkromná jazyková škola iCan, Bratislava, Slovenská republika

Partneri projektu

Štátny pedagogický ústav, Bratislava, Slovenská republika

Slovak Club Birmingham CIC, Birmingham, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska

eMeLes Limited, Dublin, Írska republika

Petit Slavik, Paríž, Francúzska republika

Podpora Európskej komisie na výrobu tejto publikácie nepredstavuje súhlas s obsahom, ktorý odráža len názory autorov, a Komisia nemôže byť zodpovedná za prípadné použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté.

Vydal: Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 831 03 Bratislava

Rok vydania: 2022

Tlač: eList

ISBN 978-80-8118-255-6

EAN 9788081182556

Spolufinancované z
programu Európskej únie
Erasmus+

SPU ŠTÁTNY
PEDAGOGICKÝ
ÚSTAV

OBSAH

ÚVOD	4
1 ZÁKLADNÉ POJMY	6
2 LEGISLATÍVNE MINIMUM.....	11
KONCEPČNÉ MATERIÁLY MIGRAČNEJ A INTEGRAČNEJ POLITIKY	11
ŠKOLSKÁ LEGISLATÍVA.....	11
3 ŠKOLA, TRIEDA = BEZPEČNÉ A PRIATEĽSKÉ PROSTREDIE.....	16
PRED PRÍCHODOM ŽIAKA DO ŠKOLY	16
PRÍCHOD ŽIAKA DO ŠKOLY	21
NEFORMÁLNY ROZHOVOR SO ZÁKONNÝM ZÁSTUPCOM ŽIAKA A ŽIAKOM	21
ZARADENIE ŽIAKA DO ROČNÍKA	25
ADAPTÁCIA ŽIAKA	28
AKO ZAČAŤ	28
MINIMÁLNE MOŽNOSTI PODPORY	33
SPÔSOB ZADÁVANIA A PLNENIA ÚLOH.....	43
SPÔSOB OVEROVANIA POROZUMENIA, VEDOMOSTÍ A SPÔSOBILOSTÍ.....	44
HODNOTENIE ŽIAKA.....	45
SPOLUPRÁCA SO ZÁKONNÝM ZÁSTUPCOM ŽIAKA	49
POMOC ŽIAKOVĽI, KTORÝ PREŽÍVA STRES A TRAUMU	50
4 KURZY ŠTÁTNEHO JAZYKA.....	51
ORGANIZOVANIE A FINANCOVANIE KURZOV ŠTÁTNEHO JAZYKA.....	51
UČEBNÝ PLÁN	52
CHARAKTERISTIKA, ZAMERANIE A CIELE KURZU	53
UČEBNÉ OSNOVY A METODICKÉ ODPORÚČANIA.....	53
AKO SI ZORGANIZOVAŤ KURZ ŠTÁTNEHO JAZYKA.....	54
ZOZNAM LITERATÚRY	69
PRÍLOHY	74

ÚVOD

Problematika vzdelávania detí cudzincov¹ vyplýva hlavne z požiadaviek súvisiacich s medzinárodnou migráciou. Základné školy na Slovensku začínajú navštevovať čoraz viac detí cudzincov.²

Príjatie žiaka prichádzajúceho z inej krajiny a jeho plnohodnotné začlenenie do výchovno-vzdelávacieho procesu prináša so sebou mnohé špecifiká vyplývajúce z inej jazykovej a kultúrnej skúsenosti žiaka a je pre školu veľkou výzvou a neľahkou úlohou. Týka sa nielen riaditeľa školy a učiteľa, do ktorého triedy žiak prichádza, ale aj ostatných pedagogických a odborných zamestnancov, ďalšieho personálu školy a najmä kolektívu triedy.

Manuál pre inklúziu detí cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu v Slovenskej republike je určený pre riadiacich pracovníkov, pedagogických i nepedagogických zamestnancov, ale aj zákonných zástupcov. Zameriava sa na vysvetlenie základných pojmov ako *cudzinec, deti cudzincov, migrant, utečenec, azylant* a pod., ako aj legislatívne východiská problematiky, ktoré majú priamy vplyv na vzdelávanie detí cudzincov v Slovenskej republike. Má ambíciu byť návodom ako „krok za krokom“ postupovať pri príprave na príchod žiaka – dieťaťa cudzincov do školy, ponúknuť možné prístupy a praktické odporúčania o postupoch pri prijímaní do základnej školy a jeho následnej adaptácii na školské prostredie, ako aj interpretáciu legislatívy upravujúcej podmienky vzdelávania detí cudzincov a jej aplikáciu v praxi.

Súčasťou Manuálu je *Súbor materiálov a formulárov pre potreby základných škôl* v rôznych jazykových mutáciách. Jeho cieľom je pomôcť školám pri sprostredkovaní základných informácií žiakovi – dieťaťu cudzincov a jeho zákonnému zástupcovi. Preklady sú dostupné na webovom sídle Štátneho pedagogického ústavu.³

Manuál bol vytvorený na základe domácej i zahraničnej literatúry, priamej praxe so žiakmi u nás i v zahraničí, ako aj na základe komunikácie s pedagogickými a odbornými zamestnancami a zisťovania ich potrieb pri práci s deťmi cudzincov.

Žiadny manuál, metodika či príručka však príjemnú výučbu nezaručí. Preto aj výber vhodnej stratégie je pre danú základnú školu dobrovoľný, voľne kombinovateľný, bez vytvárania tlaku na realizáciu toho či oného.

¹ Pojem *deti cudzincov* chápeme v súlade s § 146 ods. 1 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní, pojmom *žiak/žiac - dieťa cudzincov* označujeme deti cudzincov zaradené do výchovno-vzdelávacieho procesu. Pojmy *žiak, učiteľ* sú v Manuáli používané ako pedagogické kategórie alebo označenie profesijnej skupiny, t. j. vo význame žiak i žiačka, učiteľ i učiteľka.

² Podľa štatistických údajov základné školy navštevovalo v školskom roku 2015/2016 1 596 detí cudzincov, v školskom roku 2020/2021 ich už navštevovalo 3 864 detí cudzincov. Väčšina z nich navštevovala štátne školy (cca 77 %). Najvyššie zastúpenie detí cudzincov bolo v Bratislavskom kraji. (*Štatistická ročenka školstva - základné školy*. Dostupné na: CVTI SR > Štatistická ročenka (publikácia); CVTI - na základe žiadosti o informáciu).

³ Žiadosti a formuláre sú zverejnené vo formáte .docx, ktoré je možné ľahko editovať, ale aj vo formáte .pdf pre ľahké zobrazenie a vytlačenie: <https://www.statpedu.sk/sk/erasmus-slovincina-deti-cudzincov.html>

Legenda k použitým piktogramom:

	definície, základný teoretický a terminologický rámec
	základné informácie
	organizačné a metodické pokyny a návody
	ukážky príkladov dobrej praxe
	praktické cvičenia
	zdroje a materiály
	dôležité

1 ZÁKLADNÉ POJMY

CUDZINEC

Legislatíva cudzincov vymedzuje na základe ich občianstva. Pod pojmom **cudzinec** sa podľa § 2 ods. 2 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov chápe **každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky**.

V tejto kategórii rozlišujeme, či ide o občana Únie alebo príslušníka tretej krajiny:

- **občanom Únie** je každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky a je štátnym občanom niektorého členského štátu;
- **štátnym príslušníkom tretej krajiny** je každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky ani občanom Únie; štátnym príslušníkom tretej krajiny sa rozumie aj osoba bez štátnej príslušnosti.⁴

DETI CUDZINCOV

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (§ 146 ods. 1) vymedzuje **deti cudzincov** ako:

- deti osôb, ktoré sú občanmi iného štátu alebo osôb bez štátnej príslušnosti, s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky;⁵
- deti žiadateľov o udelenie azylu na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu;⁶
- deti Slovákov žijúcich v zahraničí;⁷
- deti ako žiadatelia o udelenie azylu podľa osobitného predpisu;⁸
- deti ako cudzinci, ktorí sa nachádzajú na území SR bez sprievodu zákonného zástupcu.⁹

MIGRÁCIA

Migrácia – pohyb jednotlivcov alebo skupín osôb v geografickom a sociálnom priestore, spojený so zmenou miesta pobytu. Z hľadiska trvania môžeme hovoriť o **krátkodobej migrácii**, ak trvá 3 až 12 mesiacov, alebo o **dlhodobej migrácii**, ak ide o obdobie nad jeden rok. Migrácia môže byť **vnútroštátna** alebo **medzinárodná, dobrovoľná** alebo **nútená**. Dobrovoľná migrácia je migrácia, pre ktorú sa človek rozhodne bez toho, aby ho k tomu nútili nejaké okolnosti. Núteným

⁴ § 2 ods. 3, 4 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵ Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 334/2007 Z. z., zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁶ Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷ Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁸ Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁹ § 2 písm. a) bod 3 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

migrantom je človek, ktorý musí migrovať z dôvodu okolností, ktoré ovplyvňujú jeho slobodnú vôľu. ↗ **MIGRANT**

MIGRANT

Migrant – širší pojem. Ide o osobu, ktorá sa premiestňuje dobrovoľne. Môže mať na to rôzne dôvody, napr. štúdium, práca, rodinné dôvody. V prípade, že sa sťahuje v rámci krajiny, môžeme hovoriť o **vnútornom migrantovi**, ak ide o prípad odchodu za hranice, môžeme hovoriť o **medzinárodnom migrantovi**. ↗ **MIGRÁCIA**

IMIGRÁCIA

Imigrácia – príchod jednotlivcov alebo skupín osôb do prijímajúcej krajiny. ↗ **IMIGRANT**

IMIGRANT

Imigrant – t. j. prisťahovalec, je človek migrujúci na územie niektorého štátu s úmyslom usadiť sa tu. Na Slovensku rozlišujeme **legálnu** a **nelegálnu migráciu**. V prípade **legálnej migrácie** ide o prekročenie štátnej hranice s platnými cestovnými dokladmi, vízami, resp. ďalšími povoleniami potrebnými na vstup do krajiny. Pri **nelegálnej migrácii** ide o prekročenie štátnej hranice bez platných cestovných dokladov. ↗ **IMIGRÁCIA**

EMIGRÁCIA

Emigrácia – odchod jednotlivcov alebo skupín osôb z krajiny pôvodu. ↗ **EMIGRANT**

EMIGRANT

Emigrant – t. j. vysťahovalec, človek, ktorý opustí hranice domovského štátu. ↗ **EMIGRÁCIA**

UTEČENEC

Utečenec nemá na výber, je donútený opustiť svoju krajinu kvôli vojne, obavám z prenasledovania z rasových, náboženských, národnostných a politických dôvodov a pod. V tomto prípade hovoríme o **nedobrovoľnej** alebo tiež **nútenej migrácii**. Utečencom je tiež osoba bez štátnej príslušnosti, ktorá sa zo spomenutých dôvodov nemôže alebo nechce vrátiť do krajiny svojho bydliska.

AZYLANT

Azylant – cudzinec, ktorý splnil kritériá Dohovoru o právnom postavení utečencov (Ženevského dohovoru), čím bol uznaný za utečenca a bola mu poskytnutá medzinárodná ochrana vo forme azylu. V slovenskom právnom poriadku bol pojem utečenec nahradený pojmom **azylant**, v európskom priestore je zaužívaný pojem **osoba s udelenou medzinárodnou ochranou**.

ŽIADATEĽ O AZYL

Žiadateľ o azyl – štátny príslušník inej krajiny alebo osoba bez štátnej príslušnosti, ktorá na útvare Policajného zboru SR vyhlási, že žiada o azyl na území Slovenskej republiky. Proces preverovania dôvodov žiadosti o azyl sa nazýva **azylové konanie**. So žiadateľom o azyl robí poverený pracovník tzv. **azylový pohovor**, počas ktorého sa overujú dôvody žiadosti o azyl. Na pohovore je prítomný tlmočník. Žiadateľ o azyl je preverovaný aj po bezpečnostnej a zdravotnej stránke.

Podľa zákona o azyle sa o žiadosti o azyl rozhodne do 6 mesiacov. Počas azylového konania môže žiadateľ o azyl pracovať až po uplynutí deviatich mesiacov od podania žiadosti. Po udelení azylu osoba získava trvalý pobyt na Slovensku. Osoba, ktorej bola poskytnutá doplnková ochrana získava **prechodný pobyt**.¹⁰ ➤ **DRUHY LEGÁLNYCH POBYTOV**

MALOLETÝ BEZ SPRIEVODU

Maloletý bez sprievodu – dieťa, ktoré nedovršilo vek 18 rokov, nachádza sa mimo územia svojej vlasti, je odlúčené od rodičov a nie je o neho postarané osobou, ktorá je za jeho výchovu podľa práva alebo zvyku zodpovedná. Na Slovensku je umiestnené do Detského domova pre maloletých bez sprievodu v Medzilaborciach.¹¹

Výkladové videá o základných pojmoch **migrant, utečenec, žiadateľ o azyl a vnútorne vysídlená osoba** nájdete na: <https://unhce.org/sk/3043-vzdelavanie-o-utecencov.html>

SLOVÁK ŽIJÚCI V ZAHRANIČÍ

Slovákom žijúcim v zahraničí – osoba, ktorá nemá trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a je buď štátnym občanom Slovenskej republiky, alebo nie je štátnym občanom Slovenskej republiky, ale uchováva si národné povedomie, a on alebo jeho predok v priamom rade má slovenskú národnosť.¹²

¹⁰ Utečenci, migranti, azylanti. Základné informácie. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky : Migračný úrad MV SR; zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹¹ Utečenci, migranti, azylanti. Základné informácie. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky : Migračný úrad MV SR.

¹² § 2 zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ŽENEVSKÝ DOHOVOR

Dohovor OSN z roku 1951 o právnem postavení utečencov. Podľa Dohovoru, utečencom je každá osoba, ktorá sa nachádza mimo svojho štátu a má oprávnené obavy pred prenasledovaním z rasových, náboženských a národnostných dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov, nemôže prijať alebo v dôsledku uvedených obáv odmieta ochranu svojho štátu; alebo osoba bez štátneho občianstva, ktorá sa nachádza mimo štátu svojho doterajšieho pobytu v dôsledku týchto udalostí a ktorá sa tam vzhľadom na uvedené obavy nemôže alebo nechce vrátiť.

Ženevský dohovor upravuje nielen to, kto je utečencom, ale aj základné práva utečencov, ktoré štáty musia dodržiavať. Tými sú (a) právo byť uznaný za utečenca, (b) ochrana pred potrestaním za neoprávnené prekročenie štátnych hraníc a (c) právo nebyť navrátený do krajiny, kde by utečencom hrozilo prenasledovanie (tzv. princíp non-refoulement).

Ženevský dohovor neupravuje, akú formu ochrany majú krajiny utečencom poskytnúť, upravuje súbor základných práv, ktoré táto ochrana musí obsahovať, napr. právo študovať, podnikáť a pod.

DRUHY LEGÁLNYCH POBYTOV

Slovenská republika udeľuje rôzne druhy legálnych pobytov.

Právo na pobyt na území SR pre **občana Únie** a jeho rodinného príslušníka, ktorý ho sprevádza alebo sa k nemu pripája, upravuje druhá hlava tretej časti zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Pobyt občana Únie a pobyt rodinného príslušníka občana Únie je podľa tejto hlavy **trvalým pobytom**.

Štátni príslušníci tretích krajín môžu získať tri druhy legálnych pobytov: **prechodný, tolerovaný a trvalý**.

PRECHODNÝ POBYT

Prechodný pobyt oprávňuje štátneho príslušníka tretej krajiny zdržiavať sa na území SR, cestovať do zahraničia a späť v čase, na aký mu bol udelený. Udeľuje sa vždy iba na jeden konkrétny účel. Môže byť udelený na účel: podnikania, zamestnania, štúdia, osobitnej činnosti, výskumu a vývoja, zlúčenia rodiny, plnenia služobných povinností civilnými zložkami ozbrojených síl, ako aj osobe s priznaným postavením Slováka žijúceho v zahraničí alebo osobe s priznaným dlhodobým pobytom v inom členskom štáte EÚ. Môže byť prvýkrát udelený na rôzne dlhý čas v závislosti od účelu pobytu a môže byť opakovane predlžovaný.¹³

¹³ § 20 – § 41 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Vitajte na Slovensku. Informačná brožúra migračného informačného centra IOM. Migračné informačné centrum IOM, 2018, s. 10 – 12.

TOLEROVANÝ POBYT

Tolerovaný pobyt môže príslušník tretej krajiny získať v prípade, ak sa ocitne v situácii, keď nemôže vycestovať zo SR a zároveň nespĺňa podmienky na udelenie iného typu pobytu. Udeľuje sa štátnemu príslušníkovi tretej krajiny,

- a) ktorý je maloletou osobou nájdenou na území SR;
- b) ak to vyžaduje rešpektovanie jeho súkromného a rodinného života a neohrozuje bezpečnosť štátu alebo verejný poriadok;
- c) ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi, ak má najmenej 18 rokov;
- d) ak to vyplýva z medzinárodných záväzkov SR.

Udeľuje sa najviac na 180 dní a je možné ho opakovane predĺžiť. Na jeho základe je možné zdržiavať sa na území SR v čase, na aký bol udelený, a aj pracovať. Jeho udelenie však neoprávňuje podnikáť.¹⁴

TRVALÝ POBYT

Trvalý pobyt oprávňuje príslušníka tretej krajiny v čase, na ktorý mu bol udelený, zdržiavať sa na území SR a vykonávať činnosti takmer v rovnakom rozsahu ako občania SR. Na jeho základe má právo vycestovať do zahraničia a späť, pracovať, podnikáť, študovať a mať prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu. Existujú tri druhy trvalých pobytov: trvalý pobyt na 5 rokov; trvalý pobyt na neobmedzený čas a pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny s priznaným postavením tretej osoby s dlhodobým pobytom Európskej únie.¹⁵

¹⁴ § 58 – § 61 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Vitajte na Slovensku. Informačná brožúra migračného informačného centra IOM. Migračné informačné centrum IOM, 2018, s. 18 – 19.

¹⁵ § 42 – § 57 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Vitajte na Slovensku. Informačná brožúra migračného informačného centra IOM. Migračné informačné centrum IOM, 2018, s. 12 – 17.

2 LEGISLATÍVNE MINIMUM

KONCEPČNÉ MATERIÁLY MIGRAČNEJ A INTEGRAČNEJ POLITIKY

Strategické dokumenty prijaté na európskej úrovni:

- *Haagsky program (2004)*
- *Spoločný program pre zahrnutie – Rámec pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín do Európskej únie (2005)*
- *Európsky pakt o migrácii a azyle (2008)*
- *Štokholmský program (2009)*
- *Spoločná Agenda pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín (2011)*

Z koncepčných materiálov migračnej a integračnej politiky majú priamy vplyv na cudzincov:

- *Migračná politika SR s výhľadom do roku 2025 (2021)*
- *Integračná politika SR (2014)*
- *Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike (2018)*
- *Národná stratégia integrovaného riadenia hraníc na roky 2019 až 2022*
- *Celoštátna stratégia podpory a ochrany ľudských práv (2015)*
- *zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*
- *zákon č. 5/2004 Z. z. o službách, zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov*
- *zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov*

ŠKOLSKÁ LEGISLATÍVA

DETI CUDZINCOV

- *deti osôb, ktoré sú občanmi iného štátu alebo osôb bez štátnej príslušnosti, s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky;*
- *deti žiadateľov o udelenie azylu na území Slovenskej republiky;*
- *deti Slovákov žijúcich v zahraničí;*
- *deti ako žiadatelia o udelenie azylu;*
- *deti ako cudzinci, ktorí sa nachádzajú na území Slovenskej republiky bez sprievodu zákonného zástupcu.*

(§ 146 od. 1 zákona č. 245/2008 Z. z.)

Všetky deti na Slovensku podľa zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) musia absolvovať povinnú školskú dochádzku. Toto ustanovenie sa vzťahuje aj na **deti cudzincov** (ako ich definuje § 146 ods. 1 školského zákona).

Povinná školská dochádzka sa plní v základných školách, stredných školách a školách pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Vzťahuje sa aj na cudzincov, ktorí majú **trvalý pobyt** v Slovenskej republike.

Ak má dieťa cudzincov poskytnuté **dočasné útočisko**, ide len o druh povoleného pobytu. Nie je potrebné zaradenie dieťaťa do ročníka základnej školy riešiť ihneď po príchode na Slovensko. Zaradiť dieťa je nutné zaistiť po tom, ako je situácia dieťaťa a zákonného zástupcu dostatočne stabilizovaná (materiálne zabezpečenie, bydlisko, finančné zabezpečenie a i.). Zároveň aj v prípade, ak by dieťa získalo **prechodný pobyt**, stále nejde o trvalý pobyt, a povinná školská dochádzka sa naň nevzťahuje.

Žiak si plní povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode, v ktorom má povolený pobyt, ak zákonný zástupca pre svoje dieťa nevyberie inú základnú školu. Žiak môže plniť povinnú školskú dochádzku aj v inej ako spádovej škole, ak ho riaditeľ tejto školy prijme na základné vzdelávanie.

Určujúcim pre spôsob plnenia povinnej školskej dochádzky v Slovenskej republike teda nie je občianstvo žiaka a ani nedostatočná znalosť štátneho jazyka nemôže byť dôvodom k odmietnutiu prijatia žiaka. V praxi sa to realizuje tak, že školy sú povinné prijať dieťa cudzinca a vytvoriť mu vhodné podmienky na vzdelávanie a zákonný zástupca musí dieťa vo veku plnenia povinnej školskej dochádzky zapísať do školy. Ak sa to týka maloletého dieťaťa bez sprievodu, tak koná príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately dovedty, kým súdom nie je ustanovený poručník, resp. kým sa neujme svojej funkcie.

Pri prijímaní žiaka – dieťaťa cudzinca do školy zákonný zástupca alebo plnoletý žiak predloží riaditeľovi školy v školskom obvode, v ktorom má žiak – dieťa cudzinca povolený pobyt, žiadosť o prijatie do školy a vysvedčenie zo školy, ktorú doteraz navštevoval.

Špecifickú úpravu má školský zákon pre osoby, ktoré z rôznych humanitárnych dôvodov prekročia hranicu Slovenskej republiky často bez dokladov, ktoré by identifikovali ich totožnosť a preukazovali ich stupeň alebo úroveň doterajšieho vzdelania. Deti žiadateľov o udelenie azylu, deti azylantov, deti cudzincov, ktorým sa poskytla doplnková ochrana, deti odídenčov zaraďuje do príslušného ročníka riaditeľ školy.

➤ **ZARADENIE DO ROČNÍKA**

Prístup k vzdelávaciemu systému v regionálnom školstve podľa Čl. 27 ods. 1 *Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/95 EÚ* z 13. decembra 2011 poskytuje členský štát **za rovnakých podmienok ako vlastným štátnym príslušníkom**.

Vzdelávanie detí cudzincov v regionálnom školstve je legislatívne zabezpečené aj § 146 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa tohto zákona (§ 146 ods. 2) sa deťom cudzincov s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky, deťom žiadateľov o udelenie azylu a deťom Slovákov žijúcich v zahraničí „**poskytuje výchova a vzdelávanie, ubytovanie a stravovanie v školách za tých istých podmienok ako občanom Slovenskej republiky.**“

Pre deti cudzincov s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky možno zriaďovať iné ako štátne školy a zabezpečovať výchovu a vzdelávanie aj v inom ako štátnom jazyku za finančnú úhradu (§ 146 ods. 7 školského zákona).

Podmienky vzdelávania detí cudzincov v školách v Slovenskej republike upravuje:

- § 146 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- § 10 ods. 12 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení
- Čl. 11 Metodického pokynu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy v znení metodického pokynu č. 40/2021

KURZY ŠTÁTNEHO JAZYKA

- Pre deti cudzincov sa na odstránenie jazykových bariér organizujú **základné a rozširujúce kurzy štátneho jazyka**.¹⁶
- Jazykové kurzy **organizačne a finančne** zabezpečuje **regionálny úrad školskej správy** v spolupráci s orgánmi územnej samosprávy.¹⁷
- Jazykové kurzy **nie sú obmedzené** a realizujú sa **podľa potreby** žiakov.
- Pre deti žiadateľov o udelenie azylu v azylových zariadeniach kurzy základov slovenského jazyka odborne a finančne zabezpečuje ministerstvo vnútra.
- Jazykové kurzy pre deti cudzincov môže organizovať aj iná **právnická** alebo **fyzická osoba** po získaní akreditácie.

➤ KURZY ŠTÁTNEHO JAZYKA

ZARADENIE DETÍ CUDZINCŮV DO ROČNÍKA

- Deti žiadateľov o udelenie azylu, deti azylantov, ktorým sa poskytla doplnková ochrana zaraďuje **do príslušného ročníka riaditeľ** školy po zistení úrovne ich **doterajšieho vzdelania a ovládania štátneho jazyka** najneskôr **do troch mesiacov** od začatia konania

¹⁶ § 146 ods. 3, 5, 6 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon).

¹⁷ § 10 ods. 12 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

o udelenie azylu, deti odídencom najneskôr do troch mesiacov od začatia konania o poskytnutie dočasného útočiska.

- Z dôvodu nedostatočného ovládania štátneho jazyka možno dieťa podmiennečne zaradiť **do príslušného ročníka podľa veku.**¹⁸

☞ ZARADENIE ŽIAKA DO ROČNÍKA

HODNOTENIE DETÍ CUDZINCOV

- Pri hodnotení detí cudzincov sa postupuje ako pri hodnotení žiakov **po prestupe na školu s iným vyučovacím jazykom.**¹⁹
- Ak je dieťa cudzinca vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra hodnotené klasifikačným stupňom nedostatočný, absolvoval alebo neabsolvoval, externého testovania sa so súhlasom riaditeľa školy nemusí zúčastniť.²⁰

☞ HODNOTENIE ŽIAKA

UZNANIE DOKLADU O VZDELANÍ

- Ak žiak absolvuje celý vzdelávací program v škole v zahraničí a nekonal komisionálne skúšky v základnej škole v Slovenskej republike, ale chce pokračovať v štúdiu na strednej škole v Slovenskej republike, môže požiadať regionálny úrad školskej správy o uznanie dokladu o vzdelaní podľa § 36 ods. 3 zákona č. 422/2015 Z. z. o uznávaní dokladov o vzdelaní a o uznávaní odborných kvalifikácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Regionálny úrad školskej správy rozhodne v správnom konaní o uznaní tohto dokladu na účely pokračovania v štúdiu v Slovenskej republike.
- Riaditeľ môže požiadať Stredisko na uznávanie dokladov o vzdelaní o „vykonanie prevodu známok“, ak ide napríklad o vysvedčenie na konci druhého roka za časť vzdelávania, ktoré žiak absolvoval v zahraničí.²¹

VZDELÁVANIE PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV

- Vzdelávanie pedagogických zamestnancov, ktorí vzdelávajú deti cudzincov, odborne, organizačne, metodicky a finančne zabezpečuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR.²²

Pri vytváraní adaptačného programu pre žiaka – dieťa cudzincov je možné využiť materiály zo vzdelávacích aktivít a projektov. Postup je možné konzultovať s realizátormi týchto aktivít. Zoznam vzdelávacích aktivít a projektov zameraných na jazykové vzdelávanie

¹⁸ § 146 ods. 4 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon).

¹⁹ Čl. 11 ods. 1 – 4 Metodického pokynu č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základných škôl.

²⁰ § 146 ods. 10 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon).

²¹ Usmernenie – Osobitný spôsob plnenia školskej dochádzky, Vzdelávanie cudzincov, s. 8.

²² § 146 ods. 9 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon).

a rozvoj plurilingválnych kompetencií, podporu a rozvoj interkultúrnych kompetencií a podporu a demokratického a inkluzívneho školského prostredia je dostupný na: <https://www.statpedu.sk/sk/erasmus-slovincina-deti-cudzincov.html>

3 ŠKOLA, TRIEDA = BEZPEČNÉ A PRIATEĽSKÉ PROSTREDIE

Škola a triedny učiteľ by mali príchodu nového žiaka venovať náležitú pozornosť, i keď je to niekedy veľmi ťažké, pretože žiaci – deti cudzincov väčšinou prichádzajú do školy neočakávane kedykoľvek počas školského roka. Aj napriek tejto skutočnosti by mali byť školy pripravené adekvátne reagovať. Dôležitá je spolupráca všetkých pedagogických a odborných zamestnancov školy, ale aj príprava triedneho kolektívu. Nový žiak potrebuje čas, aby si na novú situáciu zvykol. Zmena je pre neho veľkou psychickou záťažou. Odchod z krajiny, kde dovtedy vyrastal, znamená odtrhnutie sa od všetkého, čo poznal. Zvyká si nielen na nový jazyk, nových učiteľov a spolužiakov, ale niekedy aj na inú formu komunikácie, iný spôsob vzdelávania, iné stravovanie a pod. Môže mať strach z neznámeho prostredia.

Zmena kultúrneho prostredia je veľmi často sprevádzaná tzv. **kultúrnym šokom**. Ten vzniká ako reakcia na stratu istôt, ktoré žiak doteraz mal. Na zmenu kultúrneho prostredia reaguje každý žiak individuálne. Niektorí môžu byť tichý, zakríknutý. Neobvyklou reakciou nie je ani uzatváranie sa do seba, odmietanie komunikácie, agresivita, úteky do spánku či choroby. Pre žiaka je situácia o to horšia, že k presťahovaniu nedochádza z jeho vlastného rozhodnutia či zo slobodného rozhodnutia rodiny. Súčasne je potrebné si uvedomiť, že žiak, ktorý dobre nerozumie, môže byť citlivejší na rôzne negatívne reakcie učiteľa a prikladať im väčšiu váhu ako jeho spolužiaci. Namiesto nátlaku je preto vhodné klásť dôraz na vytvorenie bezpečného a priateľského prostredia.

PRED PRÍCHODOM ŽIAKA DO ŠKOLY

- **príprava prostredia školy – vizuálna podoba školy, triedy**

V škole/triede je možné uplatniť stratégiu, ktorá vychádza z predpokladu, že napredovanie v druhom jazyku je determinované úspechom rozvíjania materinského (prvého) jazyka (Cummins, 2000). Hneď pri vstupe do školy môže byť nápis „*Vitajte!*“ vo viacerých jazykoch. Rodičia môžu napísať vo svojom jazyku rôzne slová napríklad súvisiace s tematickým osnovaním vyučovacích predmetov. Školy/triedy sú tak plné viacjazyčných názvov, pojmov a vizuálnych pomôcok (predmety v triede, školské pomôcky, farby, dni v týždni, časti tela a pod).

V škole/triede môžu byť vlajky, obrázky významných osôb, miest a vecí všetkých krajín, z ktorých žiaci pochádzajú. Na hodinách slovenského jazyka a literatúry, dejepisu, výtvarnej výchovy a hudobnej výchovy sa môžu žiaci s učiteľom rozprávať o umeleckých dielach, dôležitých udalostiach krajín pôvodu žiakov.

Tieto aktivity treba zväziť, ak sú v škole/triede deti azylantov, ktorí zo svojej krajiny často utekajú z politických či iných závažných dôvodov a môžu byť na otázky o pôvodnej vlasti citliví.

Školská knižnica môže obsahovať časopisy a knihy vo viacerých jazykoch, príp. si ich žiaci môžu priniesť sami. Žiaci môžu napríklad porovnávať rovnaké rozprávky, príbehy v rôznych jazykoch. Kontakt s iným typom písma je nielen dôležitou súčasťou multikultúrnej výchovy, ale napodobňovanie znakov iných grafických sústav možno využiť aj na rozvoj grafomotoriky, najmä u žiakov mladšieho školského veku.

Pri výbere časopisov a kníh treba dbať na to, či sú texty a ilustrácie v nich spracované tak, aby nepodporovali stereotypné vnímanie kultúr a stigmatizáciu.

▪ adaptačný koordinátor

Určiť zodpovednú osobu, ktorá by koordinovala bezproblémové začlenenie žiaka – dieťaťa cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu a triedneho kolektívu. Adaptačný koordinátor by mal byť žiakovi k dispozícii aspoň prvé štyri týždne po nástupe žiaka do školy. Mal by ho oboznámiť so školským poriadkom, právami a povinnosťami, rozvrhom hodín, pomôcť mu pri orientácii v škole (telocvičňa, knižnica, školská jedáleň, školský klub detí a pod.), nastavení komunikácie so spolužiakmi, učiteľmi. Môže byť nápomocný pri realizácii kurzu štátneho jazyka (základné frázy potrebné pre komunikáciu v škole, lexikálne a gramatické minimum, osvojovanie latinky a pod.). Pri začleňovaní žiaka do výchovno-vzdelávacieho procesu môže využívať obrázkové (komunikačné) karty, prekladové slovníky, ako aj úzko spolupracovať s tzv. tútormi.

Adaptačným koordinátorom môže byť pedagogický alebo odborný zamestnanec danej školy.

Adaptační koordinátor na základní škole – metodická příručka

Dostupné na: <https://cizinci.npi.cz/wp-content/uploads/2020/12/web-Adaptacni-koordinator-2.pdf>

Metodická příručka pro práci adaptačního koordinátora základní školy

Dostupné na: http://masarykovazs.cz/wp-content/uploads/2019/11/Metodick%C3%A1-p%C5%99%C3%ADru%C4%8Dka_adaptacni_koordinator.pdf

Prekladový slovník základných pojmov pre základné školy

Dostupné na: <https://www.statpedu.sk/sk/erasmus-slovencina-deti-cudzincov.html>

Súbor materiálov a formulárov

Dostupné na: <https://www.statpedu.sk/sk/erasmus-slovencina-deti-cudzincov.html>

▪ príprava kolektívu triedy

Oboznámiť spolužiakov na triednických hodinách a ich rodičov na rodičovských združeníach s príchodom nového spolužiaka. Učiteľ môže pred príchodom žiaka viesť v triede diskusiu o krajine, z ktorej nový žiak prichádza, čo o nej žiaci vedia, ako si ju predstavujú. Oboznámiť žiakov so spôsobmi komunikácie a kontaktu v rôznych krajinách, pričom treba poukázať aj na spoločné znaky a predovšetkým podporovať a vzbudiť v žiakoch prirodzený záujem a empatiu. Odlišnosti príliš nevzdvihať.

Spoločne sa so žiakmi v triede zamyslieť nad tým, aké komplikácie môže novému spolužiakovi spôsobovať jazyková bariéra a ako ho podporiť. Napríklad spolu so žiakmi vyrobiť orientačný plán školy, obrázkové (komunikačné) karty, dvojazyčné štítky na označenie dôležitých miest v škole alebo predmetov v triede, slovníčky k jednotlivým predmetom a pod.

UČENIE SA NOVÉHO JAZYKA

Učiteľ rozdá žiakom pracovný list s textom v jazyku, ktorému žiaci nerozumejú. Požiada ich, aby napísali odpovede na otázky týkajúce sa textu. Potom pozbiera pracovné listy a ohodnotí ich. So žiakmi vedie diskusiu o tom, prečo im podľa ich názoru zadal túto úlohu.

Učiteľ sa pýta žiakov:

„Ako ste sa cítili? Ako sa podľa vás cíti žiak, ktorý nehovorí vaším jazykom počas prvých dní v škole?“

Žiaci napíšu aspoň 3 slová, ktoré charakterizujú ich pocity. Tieto slová môžu napísať na nástenku v triede spolu s nápadmi, čo by mohli urobiť pre to, aby uľahčili novému spolužiakovi príchod do triedy.

Ako ste sa cítili?

Ďalšie aktivity, ktoré pomáhajú porozumieť skúsenostiam žiakov, ktorí práve prišli do krajiny a triedy, nájdete v učebných materiáloch pre učiteľov a žiakov od UNHCR: Výučba o utečencoch : Osnovy pre základné školy

▪ rovesnícka podpora – buddy

Zabezpečiť (ak je to možné) pre žiaka tzv. **tútorov** (*peers* alebo *buddies*) – spolužiakov, ktorí sa stanú jeho sprievodcami novým školským prostredím, budú mu pomáhať s úlohami a pod. Začlenenie žiaka do triedneho kolektívu je tak oveľa efektívnejšie.

- Určiť minimálne dvoch tútorov, aby každý z nich zodpovedal za niečo iné. Napríklad jeden môže chodiť so žiakom na obed, ďalší s ním trávi prestávky a pod.
- Starostlivo vybrať tútora. Robiť tútora je pre žiaka veľmi náročné a nemôže to robiť každý. Vždy treba dopredu konzultovať so žiakom a zákonným zástupcom žiaka, či dotyčný žiak je ochotný robiť tútora.

Program rovesníckej podpory

Dostupné na: <https://www.statpedu.sk/sk/cudzinci/ukrajina/pre-ziakov/program-rovesnickej-podpory/>

▪ **školský podporný tím**

Pri tvorbe programu adaptácie žiaka by mal byť súčinný aj školský psychológ alebo sociálny pedagóg. Sú podporou učiteľa, môžu pripravovať skupinové aktivity na mieru podľa potrieb kolektívu. Odborné činnosti psychológa sa sústreďujú najmä na selektívnu prevenciu, orientačnú diagnostiku, krízovú intervenciu. Spolu so sociálnym pedagógom vykonávajú ostatné činnosti, ako pozorovanie, analýza správania žiaka na vyučovaní, analýza školských prác. Školský špeciálny pedagóg sa zapája najmä do podpory žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami z dôvodu špecifickej diagnózy a vytvára mu Individuálny vzdelávací program. Je vhodné, aby v úvodných krokoch procesu adaptácie používali jednoduché spôsoby práce a neverbálne techniky (kresebné techniky, hry, relaxácie, prvky muzikoterapie).

▪ **tlmočník**

Zabezpečiť tlmočenie, keďže žiaci – deti cudzincov, ani ich zákonný zástupca väčšinou dostatočne neovládajú slovenský jazyk. Tlmočníkom môže byť aj niektorý z pedagogických alebo odborných zamestnancov školy, príp. žiak školy. Rolu tlmočníka žiakom školy je potrebné zväžiť aj z dôvodu odbornej pripravenosti a vecnej správnosti tlmočenia. Môže dôjsť aj ku konfliktu rolí. V situáciách, keď škola tlmočenie nedokáže zabezpečiť, môže požiadať zákonného zástupcu o zabezpečenie si vlastného tlmočníka.

▪ **súbor materiálov a formulárov v materinskom jazyku žiaka**

Žiaci – deti cudzincov často prichádzajú s nedostatočnou znalosťou slovenského jazyka. Okrem tejto bariéry nemajú oni, ani ich zákonný zástupca skúsenosti so slovenským vzdelávacím systémom. Vzdelávací systém v krajine pôvodu môže byť odlišný, čo môže viesť k nedorozumeniam a rozličným očakávaniam. Preto je vhodné sprostredkovať najdôležitejšie informácie aj písomne, ideálne v ich materinskom jazyku, resp. v jazykových mutáciách zrozumiteľných pre žiaka a zákonného zástupcu alebo aspoň v jednom zo svetových jazykov.

Informácie o vzdelávacích systémoch v iných štátoch prináša publikácia **Jaká je škola u mně doma**. Každá kapitola je venovaná jednej krajine (napr. Čína, Irán, Mongolsko, Ukrajina, Vietnam atď.). Tvorí ju stručný prehľad základných informácií, rozhovor s cudzincom na tému škola a školská dochádzka, ktorý dopĺňa text venovaný danej krajine, najmä jej vzdelávaciemu systému.

Dostupné na: https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2019/12/meta_jaka_je_skola_u_me_doma.pdf

Materiály môžu obsahovať napr. základné informácie o systéme vzdelávania v Slovenskej republike, škole, školskom klube detí, školskom poriadku (práva a povinnosti rodičov a žiakov), stravovaní, mimoškolských aktivitách, ale aj kontakty na dôležité osoby, slovník základných pojmov, obrázkové (komunikačné) karty a pod.

Informačný materiál môže mať podobu brožúry, letáka alebo autentického videa. Do jeho tvorby je možné zapojiť aj žiakov, príp. využiť *Súbor materiálov a formulárov pre základné školy*.

- Zabezpečiť pre žiaka **identifikačnú kartičku** s menom, triedou, menom triedneho učiteľa a spolužiakov – tútorov. Kartička môže slúžiť ako určitý zdroj istoty v novom, neznámom prostredí. Je vhodné, aby aj spolužiaci – tútori mali kartičku s menom a uľahčili mu tak komunikáciu s nimi. Žiak tak nebude vnímať kartičku ako formu „nálepky“, ale ako prijatie do školského kolektívu.
- Označiť dôležité **orientačné miesta** v škole (riaditeľňa, zborovňa, jedáleň, šatňa, telocvičňa, knižnica, dielne, WC, školský klub detí a pod.) nielen v slovenskom jazyku, ale aj materinskom jazyku žiakov prítomných v škole.
- Vytvoriť jednoduchú (obrázkovú) **mapku školy**, ktorú dostane žiak pri príchode do školy.
- Pripraviť pre žiaka **obrázkové (komunikačné) karty** znázorňujúce napr. aktivity a činnosti v škole (čítať, písať, ...), školské pomôcky (pero, ceruzka, zošit, ...), základné potreby a výrazy potrebné v problematických situáciách (som hladný, smädný, potrebujem ísť na WC, bolí ma ...). Každý žiak by mal mať k dispozícii vlastný súbor kariet. Súbor je podľa potrieb každého žiaka možné dopĺňať, prípadne k obrázkom pridať nápis veľkým tlačeným písmom. Inšpiráciou môže byť publikácia *Moje učenie* (Šedibová, 2009) alebo súbor obrázkových (komunikačných) kariet KIKUS.

⇒ **SÚBOR MATERIÁLOV A FORMULÁROV**

▪ spolupráca

Nadviazať spoluprácu s priamo riadenými organizáciami Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, centrami pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a inými organizáciami, zaoberajúcimi sa vzdelávaním a inklúziou detí cudzincov.

PRÍCHOD ŽIAKA DO ŠKOLY

K úspešnému začleneniu žiaka – dieťaťa cudzincov do života v škole a triede, okrem prípravy vedenia školy a učiteľov, významne prispieva neformálny rozhovor so zákonným zástupcom žiaka a rozhovor so samotným žiakom pred jeho príchodom do triedy. Rozhovor by mal byť vedený nenúteno, v priateľskej a dôvernej atmosfére, preto je primeranejšie ako miesto prvého stretnutia zvoliť triedu v čase, keď tam nie sú ostatní žiaci.

Jej interiér je viac prispôsobený potrebám žiaka, zákonný zástupca a žiak sa samostatne a nerušene zoznámia s priestorom triedy a mnoho otázok zo strany zákonného zástupcu i žiaka sa tak samo vyjasní.

Cieľom rozhovoru je získať nielen základné informácie o žiakovi, ale najmä spoznať osobnosť žiaka, jeho záujmy, skúsenosti, potreby, očakávania. Rozhovor so žiakom sa môže uskutočniť aj v prítomnosti zákonného zástupcu.

NEFORMÁLNY ROZHOVOR SO ZÁKONNÝM ZÁSTUPCOM ŽIAKA A ŽIAKOM

- Starostlivo naplánovať, spísať si body rozhovoru, vyhradiť si dostatok času.
- Realizovať aspoň tri dni pred samotným nástupom žiaka do školy.
- Privítať zákonného zástupcu a žiaka pred budovou školy, najmä ak je systém budovy zložitý.
- Previesť zákonného zástupcu a žiaka po škole ešte pred samotným rozhovorom. Získajú tak predstavu o škole.
- Rozhovoru so zákonným zástupcom a žiakom by sa okrem vedenia školy a triedneho učiteľa mal zúčastniť aj adaptačný koordinátor (pedagogický alebo odborný zamestnanec zodpovedný za adaptačný proces), príp. tlmočník.
- Ak je to možné, viesť so zákonným zástupcom štruktúrovaný rozhovor; v prípade potreby využiť dotazník v jazyku zákonného zástupcu žiaka, resp. v jazyku, ktorý ovláda.
- Informovať zákonného zástupcu o dokladoch potrebných na zápis žiaka do školy.

☞ SÚBOR MATERIÁLOV A FORMULÁROV

DOKUMENTY PRVÉHO KONTAKTU

- rodný list žiaka:** *úradný preklad*
- rodné číslo:** *niekedy ho žiaci nemajú a rodičia musia požiadať Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky o pridelenie rodného čísla*
- povolenie na pobyt na území Slovenska**
- adresa pobytu na Slovensku**
- číslo zdravotnej poisťovne**
- úradný preklad vysvedčenia** *a/alebo sylaby vyučovacích predmetov, príp. zošity žiaka v materinskom jazyku*
- prevod známok zo základných škôl v zahraničí do slovenskej klasifikačnej stupnice:** *možno požiadať elektronicky pomocou formulára na portáli slovensko.sk alebo listinne pomocou formulára zverejneného na portáli MŠVVaŠ SR. Link na papierovú verziu formulára služby: /data/files/8002_6246_ziadost-prevod-znamok-2016.rtf*
- žiadost' o prijatie do základnej školy**

AK IDE O ZARADENIE DO ROČNÍKA PODĽA § 146 ODS. 4

- doklad preukazujúci, že začalo konanie** *o poskytnutie dočasného útočiska alebo konanie o udelenie azylu*
- zistenie doterajšieho vzdelania a ovládania štátneho jazyka**
- potvrdenie školy o zaradení žiaka z inej krajiny**
- potvrdenie o zdravotnej spôsobilosti dieťaťa:** *potvrdenie sa vzťahuje len na materské školy, avšak v záujme ochrany a zdravia všetkých je veľmi žiaduce a odporúčané, aby potvrdenie od všeobecného lekára pre deti a dorast mali aj žiaci – odídenci.*

- Získať potrebné informácie o žiakovi, jeho záujmoch, očakávaniach, požiadavkách, ďalšej komunikácii a spolupráci, ktoré umožnia vypracovať plán začlenenia žiaka do výchovno-vzdelávacieho procesu (zapojenie do vyučovania, triedneho kolektívu a života školy), napríklad:
 - *meno a priezvisko žiaka:* ako správne vyslovovať meno a priezvisko žiaka, resp. na aké podoby mena je žiak zvyknutý
 - *vek žiaka*
 - *materinský (prvý) jazyk a znalosť iných jazykov:* akými žiak hovorí, akým rozumie, aký typ písma ovláda, akými jazykmi sa rozpráva v domácom prostredí, akými jazykmi sa žiak rozpráva s kamarátmi a pod. ²³
 - *znalosť slovenského jazyka:* zistiť úroveň ovládania slovenského jazyka (písanie, čítanie, hovorenie, počúvanie s porozumením) nielen z dôvodu komunikácie so žiakom, ale aj nastavenia jazykovej podpory ↗ **KURZY ŠTÁTNEHO JAZYKA**
 - *predchádzajúce vzdelanie:* typ a druh školy, dĺžka štúdia pred príchodom do školy na Slovensku, prerušenie štúdia, dosiahnutý stupeň vzdelania, doklady o vzdelaní

²³ Možnosť využiť Dotazník pre rodičov bilingválnych detí – PABIQ (skratka názvu Questionnaire for Parents of Bilingual Children). Bližšie informácie k administrácii a vyhodnoteniu dotazníka na: www.detskarec.sk v časti Projekty.

- žiaka, absolvované vyučovacie predmety (príp. predmety, ktoré žiak obľubuje a v ktorých vyniká), vyučovací jazyk školy (jazyk, v ktorom sa žiak vzdelával, môže mať iné spoločenské pravidlá ako slovenský jazyk, napr. nerozlišuje tykanie a vykanie)
- *krajina pôvodu, dôvod pobytu a druh pobytu v Slovenskej republike*: napríklad informácie o okolnostiach presťahovania sa na Slovensko; tieto informácie sú dôležité na získanie predstavy o psychickej pohode žiaka
 - *povaha žiaka*: správanie žiaka v novom prostredí (ako si žiak zvykal na detský kolektív)
 - *záľuby*: absolvované záujmové krúžky, trávenie voľného času
 - *zdravotný stav*: diagnostické správy zdravotného stavu, špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a pod.
 - *špecifiká v stravovaní a tradíciách*: zistiť stravovacie kultúrne zvyky (kóšer, halál a pod.), praktizovanie sviatkov, informácie o náboženstve a kultúre, o ktorých by učitelia a spolužiaci mali byť informovaní
 - *kontaktné údaje* na osobu, ktorá bude komunikovať so školou a preferovaný spôsob komunikácie (verbálna alebo písomná; jazyk komunikácie)
 - *očakávaná a požiadavky*: predstavy zákonného zástupcu o vhodnom spôsobe zapojenia žiaka do výchovno-vzdelávacieho procesu, o organizácii spoločných aktivít (telesná výchova, školský klub detí, krúžky, plavecký a lyžiarsky kurz, škola v prírode a pod.)

↗ SÚBOR MATERIÁLOV A FORMULÁROV

Je dôležité vysvetliť zákonnému zástupcovi účel získaných informácií a ubezpečiť ho, že všetky informácie sú dôverné. Najmä u azylantov a žiadateľov o azyl môžu niektoré otázky vyvolať pocit neistoty a určité obavy.

- Poskytnúť dôležité informácie pre žiaka a zákonného zástupcu:
 - *základné informácie o slovenskom vzdelávacom systéme*: typy a druhy škôl, stupne vzdelávania, podmienky absolvovania, povinná školská dochádzka, základná pedagogická dokumentácia, učebný plán školy, vyučovacie predmety (určité predmety mohol žiak absolvovať v inom veku/ročníku, ako ich určuje rámcový učebný plán v Slovenskej republike)
 - *harmonogram školského roka*: školské vyučovanie, prázdniny (žiak môže byť zvyknutý na iný školský ročný, týždenný a denný rytmus), štátne sviatky, dni riaditeľského voľna atď.
 - *organizácia školy*: kontakty na dôležité osoby a ich konzultačné hodiny (vedenie školy, triedny učiteľ, adaptačný koordinátor, asistent, školský psychológ, špeciálny pedagóg, výchovný poradca a pod.), plán školy, webové sídlo školy a i.
 - *organizácia vyučovania*: začiatok a koniec vyučovania, rozvrh hodín, prestávky, povinné a voliteľné predmety
 - *zaradenie do príslušného ročníka*

- pravidlá hodnotenia a klasifikácia
- kurz štátneho jazyka
- školské pomôcky a didaktické prostriedky: zoznam základných pomôcok, ktoré bude žiak potrebovať, prípadne doplnený aj obrázkami
- práva a povinnosti žiakov, rodičov, učiteľov: dochádzka, absencie, domáce úlohy, stretnutia rodičov, príspevky od rodičov a pod.
- ďalšie aktivity – možnosti poobedného trávenia času v škole: školský klub detí, mimoškolské aktivity, krúžky, podujatia a pod.
- školské stravovanie: zoznam alergénov, jedálny lístok, prihláška do školskej jedálne, objednávanie a platenie obedov
- kontakty na dôležité osoby: na koho a kedy sa môže zákonný zástupca v rôznych situáciách obrátiť, zoznam môže byť doplnený ich fotografiami a vľajkami krajín odkazujúcich na jazyk, ktorým je možné s nimi komunikovať.

☞ SÚBOR MATERIÁLOV A FORMULÁROV

Informácie podávať postupne, uvádzať presný dátum, miesto, presný čas, celé názvy a mená v nominatíve, používať krátke vetné konštrukcie s infinitívom, heslá.

Všetky informácie poskytovať aj v písomnej podobe (písať malým tlačným písmom), najlepšie v materinskom jazyku zákonného zástupcu, alebo aspoň v niektorom zo svetových jazykov.

Vždy si overiť porozumenie každej informácie, keďže neverbálne gestá môžu v inej kultúre znamenať niečo iné ako na Slovensku. Nechať si všetko zopakovať, prípadne napísať.

- Ukončiť rozhovor stanovením termínu nástupu do školy. Termín nástupu je závislý aj od pripravenosti školy na príchod nového žiaka – napríklad príprava kolektívu triedy, do ktorej žiak prichádza, oboznámenie všetkých pedagogických a odborných zamestnancov školy a zákonných zástupcov ostatných žiakov s príchodom nového žiaka, nástup do školského klubu detí a pod.

Rodičia detí cudzincov úzko spolupracujú so základnou školou. Pri prijatí dieťaťa do školy sú oboznámení s činnosťou a pravidlami našej školy (buď priamo rodičia alebo prostredníctvom tlmočníka). Keď rodičia ovládajú pravidlá školy a sú oboznámení s právami a povinnosťami, spolupráca je oveľa jednoduchšia. Rodičia vedia usmerniť dieťa aj doma a pomôcť škole pri výchovno-vzdelávacom procese. Rodičia podporujú svoje deti pri mimoškolských aktivitách, ktoré ponúka škola na zlepšenie jazykových schopností detí. Mimo školy často nadviažu kontakty so slovenskými obyvateľmi z blízkeho okolia a vzájomne si pomáhajú. Často sa stáva, že niektorí zo slovenských rodičov navrhnú, aby si deti robili úlohy spoločne.

riaditeľka Základnej školy s materskou školou, Odborárska ulica, Bratislava

ZARADENIE ŽIAKA DO ROČNÍKA

Deti žiadateľov o udelenie azylu, deti azylantov, deti cudzincov, ktorým sa poskytla doplnková ochrana zaraďuje do príslušného ročníka riaditeľ školy po zistení úrovne ich doterajšieho vzdelania a ovládania štátneho jazyka najneskôr do troch mesiacov od začatia konania o udelenie azylu.

Deti odídenecov najneskôr do troch mesiacov od začatia konania o poskytnutie dočasného útočiska.

Z dôvodu nedostatočného ovládania štátneho jazyka možno dieťa podmiennečne zaradiť do príslušného ročníka podľa veku.

(§ 146 od. 4 zákona č. 245/2008 Z. z.)

Zaradenie prichádzajúceho žiaka do ročníka a konkrétnej triedy býva pre vedenie školy väčšinou veľmi zložitú. Riaditeľ školy je povinný dieťa zaradiť, avšak zároveň musí rešpektovať najvyššie počty v triede a zároveň „prevádzkovú kapacitu“ uvedenú v prevádzkovom poriadku. V prípade nedostačujúcej kapacity (ak príslušný regionálny úrad školskej správy nesúhlasí s jej navýšením), môže riaditeľ odmietnuť dieťa zaradiť.

V rámci **humanitárnych okolností** sa odporúča, aby riaditeľ školy konal bezodkladne (t. j. nie až v lehote troch mesiacov). Podstatné je, či konanie o udelenie dočasného útočiska alebo udelenie azylu už začalo, nie či už bolo poskytnuté dočasné útočisko alebo či už bol udelený azyl.

Postup pri zaradení dieťaťa:

1. nechať si predložiť od rodiča (zákonného zástupcu) dieťaťa **doklad preukazujúci, že začalo** konanie o poskytnutie dočasného útočiska alebo konanie o udelenie azylu;
2. zistiť úroveň doterajšieho vzdelania a ovládania štátneho jazyka;
3. zaradiť do príslušného ročníka a triedy vydaním písomného dokladu o zaradení dieťaťa.

V prípade potreby zriadenia ďalšej triedy z dôvodu prijatia detí z vojnovnej oblasti, je potrebné kontaktovať príslušný úrad školskej správy.

Zaradenie žiaka škola zaeviduje **rovnako, ako pri žiakoch riadne prijatých na vzdelávanie**. Pri odídenecoch sa vypĺňa aj **Typ utečenca**. Pre zaradenie musí byť žiak registrovaný minimálne ako odídenec. Škola vypisuje zadané údaje, ako sú uvedené v Potvrdení o tolerovanom pobyte. Zadáva slovenský prepis mena žiaka tak, ako je v predložennom doklade. Pri atribúte Typ utečenca škola vyberie jednu z možností: „odídenec – dočasné útočisko / žiadateľ o azyl / azylant“ - v systéme ASC agenda sa uvádza ako príznak a v systéme eŠkola v poznámke.

Pri zaraďovaní žiaka do príslušného ročníka zohrávajú dôležitú úlohu aj tieto faktory:

▪ vek žiaka

Prax ukazuje, že aj napriek neznalosti slovenského jazyka nie je vhodné zaraďovať žiaka do ročníka nezodpovedajúceho jeho veku. V niektorých prípadoch je možné žiaka zaradiť maximálne o jeden ročník nižšie, resp. dvojročný vekový rozdiel. Medzi mladšími spolužiakmi sa žiak väčšinou necíti dobre, môže mať problémy s komunikáciou so spolužiakmi na inej vývojovej úrovni, čo môže prehĺbiť pocity frustrácie a viesť k pasivite alebo k dominantnému až agresívnemu správaniu.

Pri začleňovaní nových žiakov do tried prihliadame predovšetkým na vek dieťaťa a nie na znalosť jazyka. Pri zaraďovaní žiakov do nižších ročníkov si žiaci nevedeli vytvoriť kamarátske vzťahy s mladšími spolužiakmi a povinnú školskú dochádzku v zákonom stanovenej hranici šesťnásť rokov ukončili v nižších ročníkoch (napr. v 7. ročníku z 9. ročníkov základnej školy).

riaditeľka Základnej školy s materskou školou, Odborárska ulica, Bratislava

▪ jazyková bariéra

Ani úplná neznalosť slovenského jazyka neznamená zaradenie žiaka do nižšieho ročníka. Žiak – dieťa cudzincov potrebuje výučbu slovenského jazyka ako cudzieho jazyka, nie vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra z nižších ročníkov, pretože aj tam sa slovenský jazyk učí ako materinský (prvý) jazyk. Preto zaradenie žiaka do nižších ročníkov nie je pre neho žiadnou výhodou. Pre deti cudzincov sa na odstránenie jazykových bariér organizujú základné a rozširujúce kurzy štátneho jazyka. ↗ **KURZY ŠTÁTNEHO JAZYKA; TEÓRIA LADOVCA**

V blízkosti školy sa nachádza mnohopočetná komunita Vietnamcov, ktorí prichádzajú na Slovensko počas celého roka. Prichádzajú za svojou rodinou a známymi. V minulosti boli v našej škole realizované kurzy slovenského jazyka pre vietnamskú komunitu, a to v spolupráci s Migračným informačným centrom a v súčasnosti za podpory Únie vietnamských žien. Pre žiakov organizujeme kurzy slovenského jazyka prostredníctvom učiteľov slovenského jazyka. Finančne sú podporené z prostriedkov Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, prípadne sponzorských darov. Materiálno-technické zabezpečenie je realizované z prostriedkov školy.

riaditeľka Základnej školy s materskou školou, Odborárska ulica, Bratislava

▪ **žiaci vo veku 14 – 15 rokov**

Pri tejto vekovej skupine žiakov je nutné, vzhľadom na blížiaci sa prechod na strednú školu a Testovanie 9²⁴, zamerať sa na jazykovú prípravu a zohľadniť túto skutočnosť pri voľbe vhodného ročníka.

▪ **žiaci s nedostatočným predchádzajúcim alebo prerušeným vzdelaním**

Ide o žiakov, ktorí vekom patria do určitého ročníka, ale ich dokumentácia ani znalosti tomu nezodpovedajú. Aj napriek tomu by títo žiaci mali byť zaradení do príslušného ročníka podľa veku. Nedostatočné, prerušené alebo inak skrátené vzdelanie by nemalo byť impulzom pre zaradenie žiaka o niekoľko ročníkov nižšie.

- Zistiť vek žiaka a podľa vysvedčenia alebo inej dokumentácie počet absolvovaných ročníkov.
- Vybrať vhodnú triedu s prihliadnutím na celkový počet žiakov v triede, počet detí cudzincov v triede, prítomnosť žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, profiláciu triedy, vzťahy v triednom kolektíve a ochotu žiakov prijať „inakosti“.
- V škole s menším počtom detí cudzincov sa odporúča nekumulovať v jednej triede vyšší počet detí cudzincov (max. 3 – 4 žiaci v jednej triede).
- V škole s vyšším počtom detí cudzincov sa odporúča nekumulovať v jednej triede viac ako polovicu detí cudzincov.

²⁴ Ak je dieťa cudzinca vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra hodnotené klasifikačným stupňom nedostatočný, absolvoval alebo neabsolvoval, externého testovania sa so súhlasom riaditeľa školy nemusí zúčastniť.

ADAPTÁCIA ŽIAKA

Škola je základným prostriedkom postupného začleňovania žiaka do nového života. Dôležité je ale pred vstupom do školy zabezpečiť duševnú pohodu, aby sa dieťa do školy tešilo a škola (nový kolektív, jazyková bariéra) nebola ďalšou stresujúcou udalosťou. Nástup do školy, najmä uprostred školského roka je pre každé dieťa náročný. Počas prvých dní a týždňov je podstatné žiakovi pomôcť sa adaptovať na nové prostredie, dať mu čas, aby sa mohol zorientovať a začleniť. Obzvlášť citlivo treba k dieťaťu pristupovať, ak prežilo traumatické udalosti. ↗ **POMOC ŽIAKovi, KTORÝ PREŽIL STRES A TRAUMU**

AKO ZAČAŤ

- **Privítať žiaka v triede**, napríklad počas ranného kruhu. Privítanie by nemalo byť zdĺhavé, skôr vecné. Ak žiak nehovorí/nerozumie po slovensky, je vhodné, aby bol prítomný niekto, kto bude schopný (aspoň globálne) tlmočiť (rodičia žiaka, žiak rovnakého alebo podobného jazykového pôvodu, učiteľ cudzieho jazyka, tlmočník a pod.). Pokiaľ je to jazykovo možné, nový žiak sa môže sám detailnejšie predstaviť. Je vhodné informovať žiaka o priebehu privítania pred vstupom do triedy. Privítania by sa mal zúčastniť aj adaptačný koordinátor. Neskôr možno žiaka zoznámiť aj so žiakmi z iných tried, najmä so žiakmi z iných krajín, ktorí sú v škole už dlhší čas. Môže to byť povzbudením pre žiaka. Treba mať ale na pamäti, z akej kultúry, krajiny, náboženstva žiak pochádza.
- **Správne vysloviť žiakovo meno**. Ak má učiteľ pochybnosti, ako sa dané meno vyslovuje, opýta sa žiaka a zároveň zistí, na aké meno (napríklad jeho zdrobneninu) je žiak zvyknutý, príp. ako chce, aby ho oslovovali.

Nikdy nedávať žiakovi slovenské meno alebo prezývku z dôvodu ťažšej výslovnosti jeho mena. Meno je súčasťou identity žiaka.

- **Vybrať miesto, kam a vedľa koho žiaka v triede usadiť**. Treba dbať na to, aby bol nový žiak od začiatku vhodne zaradený do kolektívu. Mal by byť v blízkosti učiteľa, aby ho dobre počul, ale zároveň videl na ostatných spolužiakov v triede. Najvhodnejším miestom sú predné lavice po stranách triedy.

Nového žiaka posadiť vedľa spoľahlivého spolužiaka s dobrou úrovňou komunikácie, resp. vedľa jeho tútora. V triede s nižším počtom detí cudzincov je vhodnejšie, aby deti cudzincov nesedeli spolu. V triede s vyšším počtom detí cudzincov môžu sedieť vedľa seba a vzájomne si pomáhať. Žiak by sa však nikdy nemal ocitnúť vyradený z kolektívu.

Na lavici môže byť pre nového žiaka pripravená menovka. Menovky môžu nosiť aj spolužiaci a vyučujúci. Menovka učiteľov môže obsahovať aj piktogram ich vyučovacieho predmetu, príp. dvojjazyčné pomenovanie.

Menovky uľahčujú zorientovať sa v menách spolužiakov, spoznávať učiteľov a spojiť ich s vyučovacími predmetmi, čím pomáhajú sociálnej adaptácii a interakcii v triede.

- **Previesť žiaka po škole**, ukázať mu, kde je zborovňa, jedáleň, WC, telocvičňa a pod. Žiak môže opakovať slovenské názvy miestností v škole a postupne si osvojovať novú lexikálnu zásobu.

Poskytnúť žiakovi mapku školy, ktorú môžu vytvoriť aj spolužiaci počas prípravy na príchod nového spolužiaka.

POMOC ŽIAKOM PRI ORIENTÁCII V ŠKOLE

- Na podlahe môžu byť umiestnené šípky alebo stopy, po ktorých žiaci prídu k svojim triedam, resp. iným miestnostiam v škole (zborovňa, telocvičňa, jedáleň, WC).
- Dôležité orientačné miesta v škole môžu mať na dverách tematické polepy s názvom miestnosti nielen v slovenskom, ale aj materinskom (prvom) jazyku žiakov prítomných v škole.
- Výroba mapky školy a polepenie predmetov v škole/triede slovenskými výrazmi je nielen spôsobom ako zapojiť žiakov do prijatia nového spolužiaka, ale aj jedným zo spôsobov nadviazania spolupráce so zákonným zástupcom žiaka.

TELOCVIČŇA
GYMNASIUM
TORNATEREM
ГИМНАСТИЧЕСКИЙ ЗАЛ
FISKULTURNA SALA
СПОРТИВНИЙ ЗАЛ
PHÒNG THỂ DỤC

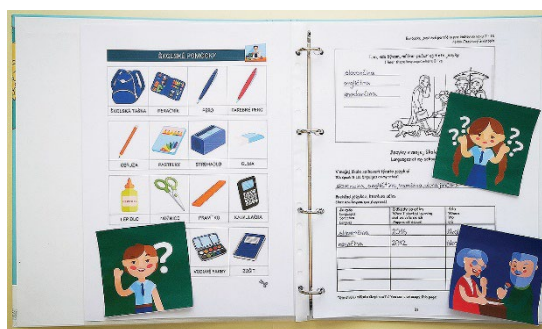
- **Oboznámiť žiaka s rozvrhom**, vysvetliť mu jeho rozvrh hodín, názvy a skratky vyučovacích predmetov, vrátane školských pomôcok, učebníc, ktoré bude žiak na daný predmet potrebovať. Ak žiak neovláda slovenský jazyk, pomôžu obrázky (piktogramy) vyučovacích predmetov a školských pomôcok. V rozvrhu vyznačiť presuny do iných tried alebo školských priestorov.
- **Zabezpečiť základnú komunikáciu** s učiteľmi a spolužiakmi, napr. pomocou obrázkových (komunikačných) kariet, prekladových slovníkov a pod. Obrázkové karty môže žiak dostať už pri zápise či prvom rozhovore. Doma si spolu s rodičmi môže vyskúšať ich použitie, čo zjednoduší ďalšiu komunikáciu v škole. ↗ **SÚBOR MATERIÁLOV A FORMULÁROV**

PORTFÓLIO ŽIAKA

Osvedčilo sa aj vytvorenie portfólia žiaka.

Do portfólia si môže žiak zakladať obrázkové (komunikačné) karty, vlastné obrázky, kresby, pracovné listy, zároveň sú do neho zaznamenávané jeho jazykové pokroky.

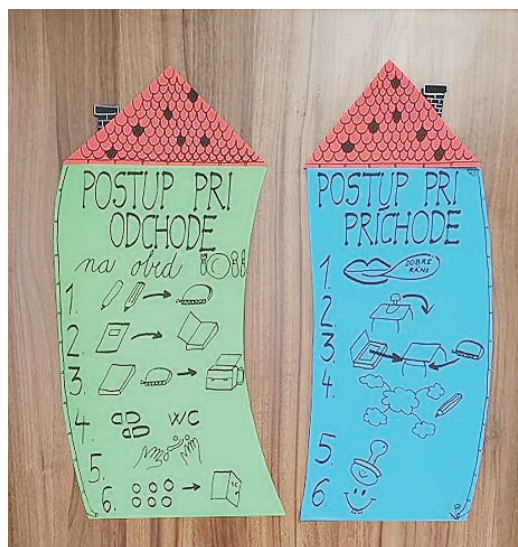
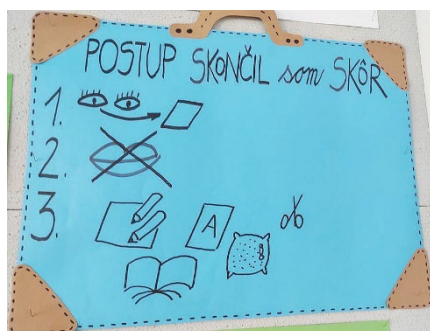

Obr. 1 Ukážka portfólia žiaka (vlastný archív)

Portfólio má žiak vždy pri sebe. Kamarátom, rodičom a učiteľom môže ukázať, čo sa už naučil, príp. ho môže spolu s nimi dopĺňať. Portfólio tak slúži nielen na sledovanie pokrokov žiaka, ale uľahčuje aj komunikáciu.

Je vhodné s portfóliom pracovať aj po skončení adaptačného obdobia, ideálne až dovedy, kým žiak neovláda slovenský jazyk.

- **Dohodnúť si pravidlá** – pomocou obrázkov (piktogramov) spracovať pravidlá triedy, práva a povinnosti žiakov. Pravidlá môžu navrhnúť aj žiaci, budú pre nich potom akceptovateľnejšie. Túto činnosť možno využiť aj na rozvoj komunikačných jazykových činností – práca s väzbou *ne/môžem, ne/smiem, musím* + *činnosťné sloveso*.

Obr. 2 Ukážka pravidiel (archív M. Kolcúnová)

- **Rešpektovať obdobie ticha.** Žiaci často prechádzajú tzv. obdobím ticha, ktoré môže trvať 3 až 6 mesiacov. Treba s tým počítať a netlačiť na žiaka, ak nechce hovoriť.
- **Zaujímať sa o to, ako sa žiak má a ako sa cíti.** Napomôcť môžu emočné karty. Karty sa dajú využiť aj pri evaluácii aktivít so žiakmi – aké to pre nich bolo.

Obr. 3 Emočné karty (ukážka)

ROZLIŠOVANIE EMÓCIÍ A EMOČNÉ ŠARÁDY

Hárky obsahujú fotografie detí, ktoré predstavujú celkovo 12 emócií. Učiteľ vystrihne fotografie a pásiky s daným slovom. Postupne ukazuje žiakom jednotlivé tváre, jednu po druhej.

Žiaci majú nájsť slová, ktoré tváre charakterizujú, napríklad „veselá“, „smutná“ a pod.

Zároveň môže učiteľ danú emóciu opísať a požiadať žiakov, aby ukázali, ako by sa pri danej emócii tvárili oni.

Neskôr žiaci pracujú v malých skupinkách alebo vo dvojiciach. Napodobňujú emócie, ktoré sa naučili. Pomenúvajú ich v slovenskom jazyku a vo svojom materinskom jazyku. Aktivita pomáha upevňovať si lexikálnu zásobu v slovenskom jazyku a zároveň sa žiaci jeden od druhého učia nové slová.

Ďalšie aktivity na budovanie emocionálnej inteligencie a zručností a schopností detí rozlišovať vlastné emócie nájdete v učebných materiáloch pre učiteľov a žiakov od UNHCR: Výučba o utečencoch : Osnovy pre základné školy.

- **Zaznamenávať si situácie,** ktoré vzbudili u žiaka rozpaky či nepochopenie. Mnohé takéto situácie vyvstávajú z odlišného spôsobu života v rodinách z iného kultúrneho prostredia.

- **Úzko spolupracovať so zákonným zástupcom žiaka.** Umožniť zákonnému zástupcovi v prvých dňoch po príchode do školy prítomnosť na hodinách, ak má obavy, ako jeho dieťa zvládne nástup do novej školy.
- **Rešpektovať a reflektovať kultúrne a náboženské sviatky** pôvodnej krajiny žiaka.
- **Zapájať žiaka do mimoškolských aktivít.** Žiak by sa nikdy nemal ocitnúť vyradený z kolektívu. Zákonnému zástupcovi vysvetliť dôležitosť kontaktu žiaka s vrstovníkmi aj mimo vyučovania a odporučiť mu, aby pre žiaka vybral napr. krúžok zodpovedajúci jeho záujmom. Žiak tak dostane nielen šancu vyniknúť, ale zároveň aj možnosť komunikovať s deťmi, s ktorými má spoločné záujmy a rozvíjať si lexikálnu zásobu v oblasti, ktorá mu je blízka. Ponuku voľnočasových aktivít je vhodné poskytovať zákonnému zástupcovi žiaka písomne v jazyku, ktorému rozumie a mohol sa tak doma rozhodnúť.

Príchod dieťaťa cudzincov do novej školy alebo triedy je veľmi náročný najmä pre dieťa. Je potrebné zo strany všetkých žiakov naučiť sa spolupracovať tak, aby kolektív triedy bol čo najviac spojený. Je veľmi dôležité, aby žiaci prijali takéhoto žiaka medzi seba a to za pomoci pedagóga. Veľmi pozitívne vplýva na žiakov skutočnosť, keď sedia spolu v lavici, vzájomne si pomáhajú a často vnímajú túto pomoc ako hru (najmä žiaci 1. stupňa základnej školy).

Hlavné zásady pri začleňovaní detí cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu v našej škole sú:

- usadenie nových žiakov vždy k žiakom slovenskej národnosti
- určenie žiaka slovenskej národnosti na pomoc novým žiakom
- vedenie kolektívu k vzájomnej tolerancii
- pravidelná práca v skupinách
- pomoc pri domácich úlohách
- pravidelná pomoc pri potrebných presunoch (telocvičňa, školská jedáleň, školský dvor, keramická dielňa, krúžková činnosť).

Vďaka inklúzii žiakov z iných krajín sú naši žiaci veľmi otvorení vzťahom a kamarátstvom, ktoré by bežne nikdy nevznikli, vedia viac o kultúrach a zvykoch iných krajín, učia sa vzájomne tolerovať a vedia, že nie každý musí všetkému rozumieť, a to práve kvôli jazykovej bariére. Preto sa žiaci snažia vzájomne si pomáhať a vytvárajú novými spolužiakom pozitívnu atmosféru pre rýchle začlenenie sa do kolektívu.

riaditeľka Základnej školy s materskou školou, Odborárska ulica, Bratislava

MINIMÁLNE MOŽNOSTI PODPORY

Zapojenie žiaka neovládajúceho vyučovací jazyk školy do výchovno-vzdelávacieho procesu je veľmi dôležité. Ide najmä o prácu s lexikálnou zásobou, komunikáciu na vyučovacej hodine, ale aj samostatnú prácu rozvíjajúcu žiakove zručnosti a spôsobilosti v danej téme. Učiteľ každého vyučovacieho predmetu by mal preto podporovať rozvoj jazyka, ktorý sa k tomuto predmetu viaže. Často stačia malé úpravy vo výbere slov či zadaní úloh, aby žiak porozumel.

PÄŤ ZÁKLADNÝCH PRINCÍPOV

1. *prepájať obsah vyučovacieho predmetu s jazykom*
2. *aktivovať predchádzajúce skúsenosti a znalosti žiakov*
3. *využívať názornú podporu*
4. *vytvárať priestor pre komunikáciu*
5. *vytvárať priestor pre aktívnu produkciu jazykových zručností*

Stratégie, ktoré je možné využívať v individuálnej komunikácii so žiakom, ale aj pri frontálnej alebo skupinovej práci.

Všetky vyučovacie predmety

- **Dbáť na to, aby nastavené pravidlá boli jasné a nemenné**, zrozumiteľné a vždy rovnako komunikované.
- **Prispôbiť prejav jazykovej úrovni žiaka.** Rozprávať pomalšie a výrazne (ale nie prehnane) artikulovať. Pri komunikácii so žiakom zabezpečiť, aby dobre videl na ústa učiteľa, napr. počas ranného kruhu by žiak nemal sedieť vedľa učiteľa, ale oproti nemu.
- **Dodržiavať prozodické vlastnosti reči** (dôležité pre rozlíšenie druhov viet). V oznamovacích, rozkazovacích aj zvolacích vetách je klesavá koncová melódia. V opytovacích vetách môže byť melódia klesavá, ak ide o doplniaciu otázku alebo stúpavá, ak ide o zisťovaciu otázku.
- **Používať spisovnú podobu jazyka**, aj vzhľadom na zvládnutie písomného jazykového prejavu. Nepoužívať gramaticky nesprávne tvary, snažiť sa vyhýbať zdobneninám.
- **Používať presný, ale nie veľmi jednoduchý jazyk.** Zčať napríklad dvojčlennými vetami. Vyhýbať sa zložitým vetným konštrukciám, ale aj používaniu zjednodušených vetných konštrukcií s infinitívmi a heslami.
- **Pracovať s jednotnými a stálymi pokynmi.** Je potrebné ustanoviť najfrekvencovanejšie pokyny a používať ich v rovnakých formuláciách, napríklad *prečítaj, napíš, vypočítaj, nakresli, ukáž na mape ...* . Prediskutovať s kolegami, dohodnúť sa a napísať si zoznam

najpoužívanejších inštrukcií a pokynov pre žiakov a používať ich v rovnakom znení. Na začiatku je možné tieto pokyny podporiť v podobe obrázka, ktorý vyjadruje daný pokyn.

- **Využívať názornú podporu** - obrázkové (komunikačné) karty, obrázky, fotografie, nákresy, tabuľky, diagramy a pod. Slovné inštrukcie doplniť pokynmi v obrázkovej podobe. Vizualna opora slov je dôležitá pre podporu porozumenia, fixáciu a kontrolu hovorenej podoby jazyka. Je žiaduce si premyslieť nosné pojmy danej témy a pripraviť si ich aj v názornej podobe.

Komunikačné karty nemajú slúžiť ako náhrada hovoreného jazyka, slúžia na základné porozumenie situácii žiaka a jeho potrebám. Učiteľ vždy pri použití karty slovné komentuje zámer použitia karty a modeluje slovné vyjadrenie komunikačného zámeru žiaka.

- **Udržiavať očný kontakt.** Snažiť sa zabezpečiť, aby žiak na učiteľa videl. Komunikovať so žiakom vo výške očí. Priamy očný kontakt je však v niektorých kultúrach skôr prejavom nadradenosti či neúcty, napr. vietnamskí žiaci môžu klopiť zrak, keď s učiteľom priamo hovoria. Podobne je očný kontakt vnímaný aj v Číne a Japonsku.
- **Uplatňovať vhodné gestá a mimiku.** Pri komunikácii so žiakom je vhodné dopĺňať niektoré pokyny vždy tým istým gestom. Treba mať pri tom na zreteli, že niektoré gestá majú v kontexte rôznych kultúr rôzne významy, napr. Taliani pri lúčení mávajú dlaňou obrátenou k sebe, čo u nás znamená *pod' sem*. Vo Vietname má zase úsmev viacero významov. Žiaci sa môžu smiať aj vtedy, keď nerozumejú alebo sú zmätení. Je preto potrebné si overiť, ako žiak chápe naše gestá a mimiku.
- **Zohľadňovať, čo je momentálne v možnostiach žiaka,** čo je schopný sa v danej chvíli naučiť. Nie je nutné, aby žiak zvládol všetky výkonové a obsahové štandardy daného vyučovacieho predmetu. Zamerať sa na cieľ hodiny a premyslieť si, čo je podstatné a pre žiaka užitočné. Problémy žiakovi spôsobuje najmä názvoslovie a odborná terminológia, a to i taká, ktorá sa rodeným hovoriacim zdá samozrejma. Nemožno ani očakávať, že sa žiak počas hodiny naučí všetky nové slová. Je preto potrebné zvoliť také kľúčové slová, ktoré sú

potrebné pre pochopenie učiva a na tie sa zamerať. Každý učiteľ sa tak stáva aj učiteľom jazyka.

- **Systematicky rozvíjať lexikálnu zásobu** jednotlivých vyučovacích predmetov – vytvárať tematické myšlienkové mapy, obrázkový alebo tematický slovník.

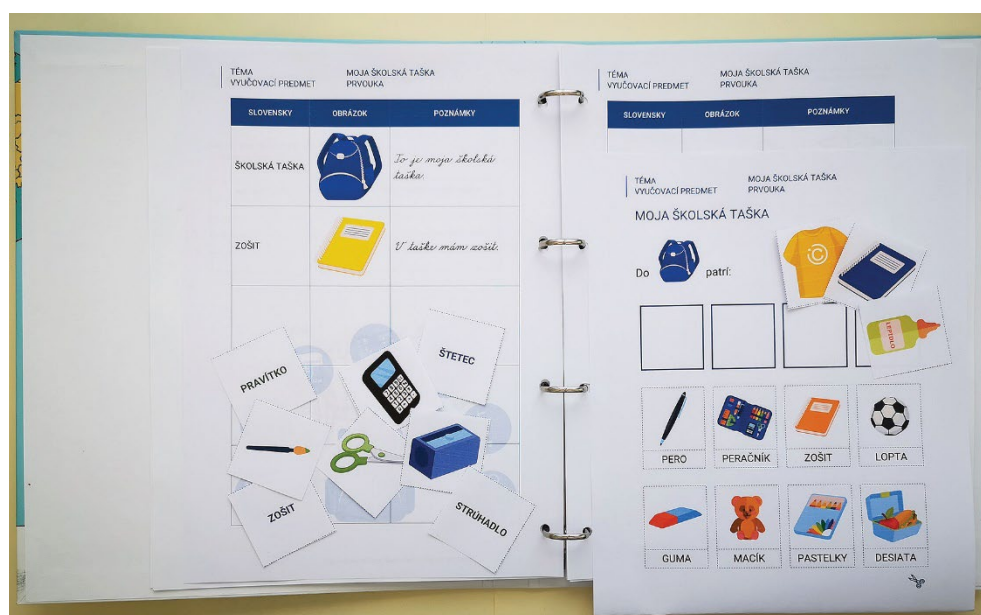

TEMATICKÝ SLOVNÍK predstavuje jednoduchý spôsob osvojovania si odborného jazyka. Žiaci si môžu vytvárať slovník k vyučovaciemu predmetu/vzdelávacej oblasti/téme.

Slovník by mal obsahovať viacero stĺpcov. Dva stĺpce „slovíčko“ a „preklad“ často nestačia, pretože sa žiak učí aj nové slová, ktorých význam nemusí poznať ani v materinskom jazyku. Slovník môže obsahovať stĺpce: SLOVENSKY, OBRÁZOK a POZNÁMKY.

Do stĺpca OBRÁZOK si žiak môže nakresliť alebo nalepiť obrázok viažuci sa k téme. Do stĺpca POZNÁMKY napísať príklady využitia slova vo vete alebo preklad slova v materinskom jazyku alebo v inom jazyku (prvý alebo druhý cudzí jazyk, ktorý sa v škole učí). Na jednej strane tak žiak nestráca kontakt so svojím materinským jazykom a na strane druhej je podporená jedna z kľúčových kompetencií – viacjazyčnosť.

Do „výroby“ slovníka sa môže zapojiť učiteľ i spolužiaci, čo môže napomôcť k budovaniu vzájomných vzťahov a podpore prierezovej témy – multikultúrna výchova.

Obr. 4 Ukážka tematického slovníka (vlastný archív)

- **Využívať metódu tzv. kľúčových vizuálov**, ktorá žiakovi nielen priblíži obsah, ale umožní mu ho dať do potrebných súvislostí, štruktúrovať informácie a zároveň si osvojovať jazyk.

- **Podporovať používanie materinského jazyka žiaka.** Pre lepšie porozumenie možno využívať materinský jazyk žiaka (práca so slovníkom, internetom, obrázkovými encyklopédiami, obrázkovým prekladačom, PC programom SymWriter).

Materinský jazyk žiaka je v triede vítaný. Učiteľ sa môže počas vyučovacích hodín žiaka pýtať, ako sa pomenúvajú dané veci v jeho materinskom jazyku. Materinský jazyk žiaka tak slúži ako most k vyučovaciemu jazyku.

Pre deti cudzincov je gramotnosť v ich materinskom jazyku veľmi dôležitá. Poznatky si osvojujú ľahšie, ak si ich môžu spojiť s vedomosťami a znalosťami osvojenými v materinskom jazyku.

Na takéto prepájanie možno využiť napríklad:

Prekladový slovník základných pojmov pre základné školy obsahujúci reprezentatívny výber štandardizovaných pojmov zo vzdelávacích štandardov jednotlivých vyučovacích predmetov základnej školy:

<https://www.statpedu.sk/sk/erasmus-slovenscina-deti-cudzincov.html>

Slovníky LINGEA obsahujúce slovníky pre 34 jazykov, ako aj tematické slovníky:

<https://slovniky.lingea.sk/>

Bildetema švédsky webový portál:

<http://bildetema.westeurope.cloudapp.azure.com/bildetema/bildetema-portal/index.html?page=simple-html5&version=norwegian>

- **Písať a kresliť na tabuľu** – tému, kľúčové slová a pod. Nestačí nové slovo len počuť, žiak ho musí aj vidieť, aby ho mohol napríklad nájsť v slovníku a správne sa ho naučiť.
- **Komentovať dianie v triede.** Opisovať každú činnosť, pomenúvať pomôcky, predmety a situácie, v ktorých sa žiak nachádza. V počiatočných fázach učenia sa jazyka verbalizovanie diania okolo pomáha žiakovi nielen porozumieť kontextu situácie, ale poskytnúť mu aj jazykovo podnetné prostredie.
- **Pri výtvarných činnostiach využívať názornú podporu.** Slovné inštrukcie dopĺňať názornou ukážkou, napr. ukázať žiakom finálny výrobok, vyzvať žiakov, aby nad hlavu zdvihli papier, nožnice ...; komentovať činnosť žiakov, napr. *pekne striháš, ...*
- **Pri hudobných činnostiach zvážiť výber textov.** Mnoho slovenských ľudových piesní je nezrozumiteľných aj pre žiakov ovládajúcich slovenský jazyk. Piesne je vhodné využiť na nácvik správnej výslovnosti (samohlásky znejú pri speve dlhšie a dávajú vyniknúť aj jednotlivým spoluhláskam). Pri pomalšom tempe piesne majú žiaci možnosť sa lepšie zorientovať v jednotlivých slovách alebo úsekoch (strofa, refrén). Pre žiakov však môže byť ťažké zapojiť sa hneď od začiatku do spevu piesní, preto je vhodné najskôr pracovať napríklad s krátkym veršom, porozumenie podporiť obrázkami, gestami.
- **Pri pohybových činnostiach prepájať jazyk s pohybom.** Pri cvičení napríklad pomenovávať časti tela alebo pozície (*sedíme, stojíme, ležíme ...*) a opakovať niekoľkokrát.

- **Používať jednoduché príklady**, ktorým žiak porozumie. Žiak totiž musí porozumieť obsahu, aby pochopil princíp.
- **Zaistiť, aby žiak poznal slová alebo vety, ktoré má povedať**, a to tak, že sú napríklad napísané na tabuli, v učebnici; opakuje to, čo počul od spolužiakov pred ním alebo si odpoveď pripraví so spolužiakmi pri skupinovej práci.
- **Porozumenie rozvíjať čítaním krátkych textov**, odsekov a ich prerozprávaním pomocou otázok.
- **Nahradiť písanie poznámok** napríklad podčiarkovaním v učebnici a pod.
- **Nechať žiakovi k dispozícii potrebné pomôcky**, napríklad tabuľku s abecedou, prekladový slovník, tablet a pod.
- **Cielene žiaka počas hodiny aktivovať**. Dať mu možnosť niečo prečítať, vyhľadať, ukázať, porozprávať, možnosť vyniknúť, a to aj v materinskom jazyku, príp. v jazyku, ktorému rozumie.
- **Využívať prácu v skupinách**. Práca na spoločnom projekte so spolužiakmi uľahčí zapojenie sa nového žiaka do kolektívu. Vytvára napríklad priestor na tréning formulácie jednoduchých viet (vetné modely, začiatky viet a pod.). Súčasne sa učiteľovi naskytne možnosť vysvetliť žiakovi zadanie.
- **Venovať sa novému žiakovi chvíľu individuálne** počas samostatnej práce v triede. Zadanie by malo zodpovedať úrovni znalostí a schopností žiaka.
- **Nehodnotiť chyby v ústnom a písomnom prejave, ale obsahovú správnosť odpovede**. Namiesto opravy modelovať vo výpovedi správnu formu vyjadrenia.
- **Chváliť, chváliť, chváliť**. Oceniť každý žiakov pozitívny prejav a prejav motivácie a snahy. Chváliť aj ostatných žiakov za drobnosti, ktorými môžu pomôcť pri adaptácii nového spolužiaka.

Pri práci s deťmi cudzincov vytvárame tvorivú atmosféru, atmosféru dôvery a spolupráce. Vytvárame im priestor na sebahodnotenie a pochvalou ich vedieme k pozitívnej motivácii.

Každý učiteľ si pri práci s deťmi cudzincov pripraví vzdelávací plán, ktorý obsahuje:

- vymedzenie krátkodobých a dlhodobých výchovno-vzdelávacích cieľov;
- upozornenie na špecifické výchovno-vzdelávacie potreby;
- vymedzenie obsahu, rozsahu, harmonogramu učiva.

riaditeľka Základnej školy s materskou školou, Odborárska ulica, Bratislava

Slovenský jazyk a literatúra

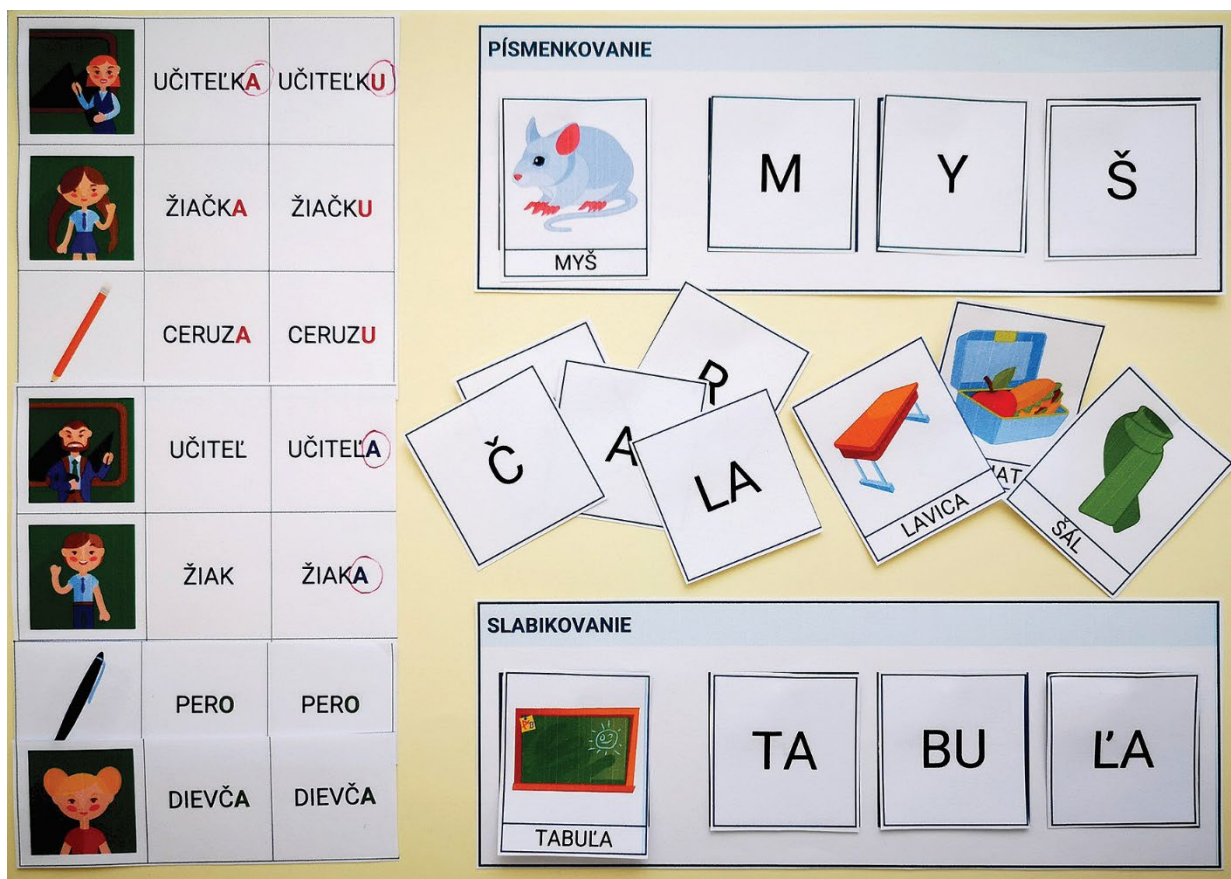
Vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra tvoria dve tesne zviazané a obsahovo sa prelínajúce zložky: jazyková a literárna. Jazyková zložka predmetu sa zaoberá problematikou jazyka ako nástroja myslenia a komunikácie medzi ľuďmi. Takto ju treba chápať aj pri vzdelávaní detí cudzincov, slovenčina má byť pre nich hlavne nástrojom dorozumievania medzi ľuďmi a nie určovanie vetných členov, slovných druhov a pod. Jednotlivé komunikačné jazykové činnosti a stratégie (čítanie s porozumením, hovorenie a písanie) je možné rozvíjať samostatne alebo ich vzájomne kombinovať, pričom je potrebné spájať ich s praktickou, konkrétnou a reálnou situáciou. Dôležité je podporovať činnostne zameraný prístup (výkonový štandard). Teoretickú bázu, čo sa má žiak naučiť, predstavuje obsahový štandard: zvuková rovina a pravopis, lexikálna rovina, morfológická rovina, syntaktická rovina a sloh. Nezamieňať však to, čo žiak musí vedieť, s tým, čo môže vedieť.

Výklad slovenského jazyka ako cudzieho (druhého) jazyka môže byť na hodinách slovenského jazyka a literatúry zaujímavý a prínosný aj pre ostatných žiakov. Umožňuje hlbšie porozumenie jazyku a pre niektorých žiakov môže byť aj jednoduchší.

Špecifiká výučby slovenčiny pre Slovanov a Neslovanov nájdete v príručke pre učiteľov **Slovenčina ako cudzí jazyk**, s. 44 – 50.

- **To isté, ale inak.** Nie je nutné vymýšľať niečo nové. Často stačí modifikovať a prispôbiť vzdelávací obsah a prístup učiteľa. Niektoré činnosti zjednodušiť a doplniť ich názornými ukážkami. Všetci žiaci tak pracujú spoločne na rovnakej téme, líši sa len zadanie alebo materiál.
 - **Redukcia:** rovnaký materiál, ale pre žiaka zredukované úlohy alebo dĺžka cvičení, napr. všetci majú vymyslieť 5 viet, žiak len 2 vety; všetci píšú diktát, žiak len niektoré slová alebo v texte diktátu dopĺňa hlásky, slabiky, slová a pod.
 - **Odlíšná cesta:** rovnaký materiál i zadanie, každý však rieši úlohu vlastnou, odlišnou cestou.
 - **Rovnaká téma – rôzny materiál, rôzny cieľ:** napríklad pri určovaní gramatických kategórií podstatných mien má žiak zadané známe i nové slová a učí sa ich skloňovať, cieľom je naučiť sa správny tvar. Možno využiť aj obrázkové (komunikačné) karty, ktoré žiak dostal pri príchode do školy. Žiak môže v kartách zvýrazňovať prípony a iné gramatické kategórie, skladať ich do skupín podľa gramatickej charakteristiky. Karty môže triediť podľa vecnej súvislosti, podľa abecedy, počtu slabík, podľa písmena na začiatku slova (tvrdé, mäkké, obojaké spoluhlásky, samohlásky) a pod.

Obr. 5 Možnosti využitia obrázkových kariet (vlastný archív)

- **Čítanie s porozumením a literárna zložka predmetu.** *Pred čítaním súvislého textu zaradiť čitateľskú rozcvičku (čítanie izolovaných písmen, slabík, slov). Z textu vybrať alebo v texte podčiarknuť zložité slová a precvičiť ich čítanie. Pri čítaní možnosť používať záložku (príp. ukazovanie prstom). Po prečítaní textu označiť slová, slovné spojenia, ktorým žiak nerozumel, vysvetliť, čo znamenajú. Prerozprávať jednoduchými vetami obsah vecného alebo umeleckého textu (próza) podľa osnovy s pomocou učiteľa, spolužiakov.*

Pripraviť si ilustrácie (obrázky) zastupujúce kľúčové body rozprávania. Učiteľ môže jednotlivé obrázky ukazovať žiakom počas čítania, alebo si ich žiaci pri čítaní postupne radia za sebou podľa osnovy príbehu (zľava doprava).

Obsah prečítaného (alebo vypočutého) textu môže žiak prerozprávať najskôr vo svojom materinskom (prvom, dominantnom) jazyku a potom v slovenskom jazyku. Ak je v triede viacero žiakov s rovnakým materinským jazykom, môžu v spoločnej skupine prediskutovať obsah textu v ich jazyku.

PAUL, R. – NORBURY, C. – GOSSE, C. Language Disorders from Infancy through Adolescence. Listening, Speaking, Reading, Writing, and Communicating.

V čo najväčšej miere využívať **autentické texty** (jedálny lístok, rozvrh hodín, modifikované texty z novin, časopisov) na: nácvik výslovnosti, rozširovanie lexikálnej zásoby, orientáciu v texte (vyhľadávanie kľúčových slov, informácií viažucich sa k reálnym situáciám), osvojenie gramatiky (vyvodenie pravidiel), zoznámenie sa so sociokultúrnymi témami. Grafickú podobu slova spájať s jeho zvukovou podobou.

KRITÉRIÁ NA VÝBER TEXTOV

- zrozumiteľnosť:** texty by nemali obsahovať zastarané slová alebo nonsensové slová.
- zmysluplnosť:** texty by mali obsahovať slová, ktoré je možné využiť v bežnej komunikačnej situácii.
- primeraná náročnosť:** texty by nemali obsahovať jazykolamy, slovný humor, hru so slovami, deminutíva (zdrobneniny).

- **Hovorenie a počúvanie s porozumením.** Spájať nácvik hovorenia s praktickou a reálnou situáciou. Pracovať na systemizácii jazyka, pričom sa sústrediť na zvládnutie konkrétnych gramatických javov (časovanie, skloňovanie, slovotvorba). Zadávať presné inštrukcie, ponúknuť žiakovi modelové dialógy, výber z možností.

Ak žiak odmieta hovoriť pred celou triedou, ponechať ho v tzv. **tichej fáze** (môže trvať aj viac ako šesť mesiacov). V takomto prípade si overovať porozumenie inými spôsobmi, napr. priradenie kartičiek k slovám (nápisom), radením kartičiek do systému, písaním.

- **Písanie.** Poskytnúť žiakovi predĺžený čas na osvojovanie si tvarov písmen, zautomatizovanie pohybu pri písaní písmen. Umožniť mu používať tabuľku s abecedou (tvary tlačенých a písaných písmen), príp. aby si potichu hovoril písmená, ktoré píše (autodiktát).

Pred samotným písaním pracovať s ukážkovými textami (vyhľadávanie slov, fráz, modelovanie textu). Využívať jazykové štruktúry (vetné modely), kľúčové vizuály (grafické organizéry). Tréning písania prepojiť s osvojovaním si lexikálnej zásoby k téme.

Skrátiť rozsah písaného textu a ponechať dostatok času na vypracovanie písomných úloh. Začínať s jednoduchšími slohovými útvarmi/žánrami, napríklad ak je cieľom charakteristika, postupovať od vizitky, vonkajšieho opisu blízkej osoby cez opis povahových a duševných vlastností až po charakteristiku literárnej postavy.

Žiaci nemusia samostatne vytvoriť všetky štandardizované slohové útvary/žánre (napr. úvaha), stačí len ich pasívna znalosť, t. j. identifikácia a porovnanie slohových útvarov/žánrov.

- **Zvuková rovina a pravopis.** Nacvičovať na vetných modeloch (frázach). Pravopis učiť ako lexikálnu zásobu, na slovách z jadra lexikálnej zásoby, resp. lexikálnej zásobe konkrétneho vyučovacieho predmetu, nie na slovách okrajových, knižných, málo používaných. Nevyberať na nácvik výslovnosti/pravopisu rôzne kuriozity (jazykolamy, výnimky).

Báseň slúži na nácvik rytmu a výslovnosti, nie na preklad.

Hodnotiť len motivačne. Neopravovať každú chybu. Zapísať chyby, a potom na ne upozorniť. Neopravovať text červeným perom (ceruzkou).

Diktáty. Rešpektovať pracovné tempo žiaka. Využívať doplnovacie diktáty, kde žiak dopĺňa vynechané pravopisné javy, pričom sa treba zamerať len na jeden pravopisný jav. Pri oprave chýb zdôvodňovať pravopis ústne.

PRAVOPIS MÄKKÝCH A TVRDÝCH SLABÍK

Na rozlišovanie slabík možno použiť tvrdé a mäkké kocky. Pri nácviku učiteľ hovorí žiakovi slová s danou slabikou, žiak slovo opakuje a stláča príslušnú kocku. Začína slovami, ktoré majú danú slabiku na začiatku, potom na konci. Použitie hmatu, zraku, sluchu napomáha k lepšiemu rozlišovaniu a vnímaniu uvedených slabík.

- **Lexikálna rovina.** Na jednej hodine je žiak schopný uchopiť a aktívne skúšať používať tri až päť nových slov. Platí pravidlo 5 x 5, t. j. aspoň päťkrát slovo vysloviť a päťkrát napísať. Nové slová učiť pomocou napríklad obrázkov, príkladov, gest a pod. Vytvárať logické skupiny slov, nezaraďovať však príliš mnoho slov do jednej skupiny. Treba si uvedomiť, že žiak má aj iné vyučovacie predmety.

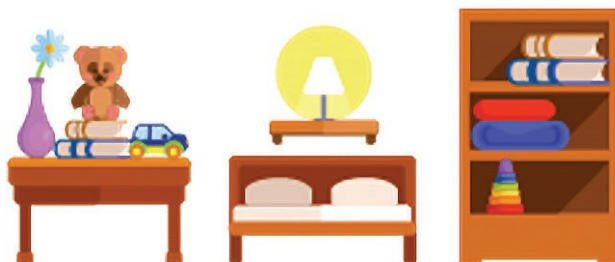
Mať k dispozícii slovník. Ak nie je v triede žiak, ktorý ovláda materinský jazyk nového žiaka, je vhodné, aby mal tento žiak k dispozícii slovník. Najmä starší žiaci sú frustrovaní, ak nejakému slovu nerozumejú a slovník im môže byť dobrou oporou.

- **Morfologická a syntaktická rovina.** Učiť postupne, po jednotlivých krokoch. Predstaviť slovenský jazyk ako súbor pravidiel, nie výnimiek. Sústrediť sa najmä na gramatiku, ktorá je potrebná na to, aby žiak zvládol danú situáciu/tému. Gramatiku učiť a precvičovať na známej a základnej lexikálnej zásobe. Vo vetách určovať len známe slová, alebo určovať slovné druhy/vetné členy len v jednoduchých, známych vetách.

KRESLENÝ DIKTÁT

Učiteľ rozdá žiakom papiere, ceruzky a pastelky. Postupne im diktuje jednotlivé pokyny. Žiaci kreslia to, čo učiteľ opisuje, napríklad izbu alebo mesto. Hovorí, čo je kde (posteľ je medzi stolom a skriňou) a čo kde nakresliť (posteľ je medzi stolom a skriňou, medzi stôl a skriňu nakresli posteľ). Za každý správne nakreslený a umiestnený objekt získava žiak jeden bod.

TVORBA VETY: PODMET – SLOVESO – PREDMET

Vychádza sa z pevne stanoveného slovesa, žiaci obmieňajú podmet a predmet. Z možností odvodzujú význam slovies.

SPÔSOB ZADÁVANIA A PLNENIA ÚLOH

- Poskytnúť dostatok času na prácu.
- Zadávať úlohy, pri ktorých nie je potrebné hovoriť. Žiak priradí alebo doplní k obrázku príslušné kľúčové slová, vytvára myšlienkovú mapu alebo kreslí schémy.
- Individuálne zadávať úlohy prispôbené jazykovým možnostiam žiaka – formou zjednodušených formulácií, vždy doplniť príkladom alebo spoločne vyriešiť jeden príklad (úlohu).
- Vizualizovať zadania úloh (multisenzorický prístup) – využitie symbolov, obrazových materiálov, nákresov, organizérov a pod.
- Otázky a úlohy zadávať po krokoch (rozfázovať), jasne a zrozumiteľne tak, aby žiak mohol na ne odpovedať jednoznačne.
- Slovné inštrukcie podľa potreby zopakovať, pokyny zadávať pomaly, v menšom rozsahu.
- Priebežne overovať porozumenie a plnenie úloh. Pri overovaní porozumenia klásť uzavreté otázky s odpoveďou ÁNO/NIE, výber z možností a pod.
- Zadať úlohu, ktorú „môže zvládnuť len nový žiak“, môže tak napomôcť jeho začleneniu sa do života triedy a školy.
- Poskytnúť žiakovi zadanie dopredu – môže si ho doma preložiť a pripraviť sa.

TVORBA PRACOVNÝCH LISTOV

- Stanoviť si cieľ (obsahový a jazykový), pričom je potrebné vychádzať z potrieb konkrétneho žiaka.
- Vytvoriť si štruktúru pracovného listu.
- Vybrať si obsah a formu, napr. v podobe kľúčových vizuálov.
- V pracovných listoch pre začiatočníkov uvádzať kľúčové slová v základnom tvare, krátky informačný text, obrázok, mapu a pod. s úlohami na doplnenie informácií z textu.
- Zjednodušovať text.
 - Vety by mali mať formu subjekt – sloveso – objekt.*
 - Vyhýbať sa zložitým vetným konštrukciám a synonymám.*
 - Využívať najmä aktívne (činnostné) slovesá.*
- Pracovné listy dopĺňať obrázkami s popismi, mapami, tabuľkami a pod.
- Štruktúrovať text, dlhšie texty členiť na odseky.
- Súčasťou pracovného listu by mala byť aj časť na precvičenie zameraná na upevnenie lexikálnej zásoby a pochopenie učiva, príp. k precvičeniu gramatických javov.
- Pracovný list musí mať slovníček – obrázkový, prekladový, žiak si ho môže vytvárať aj sám.

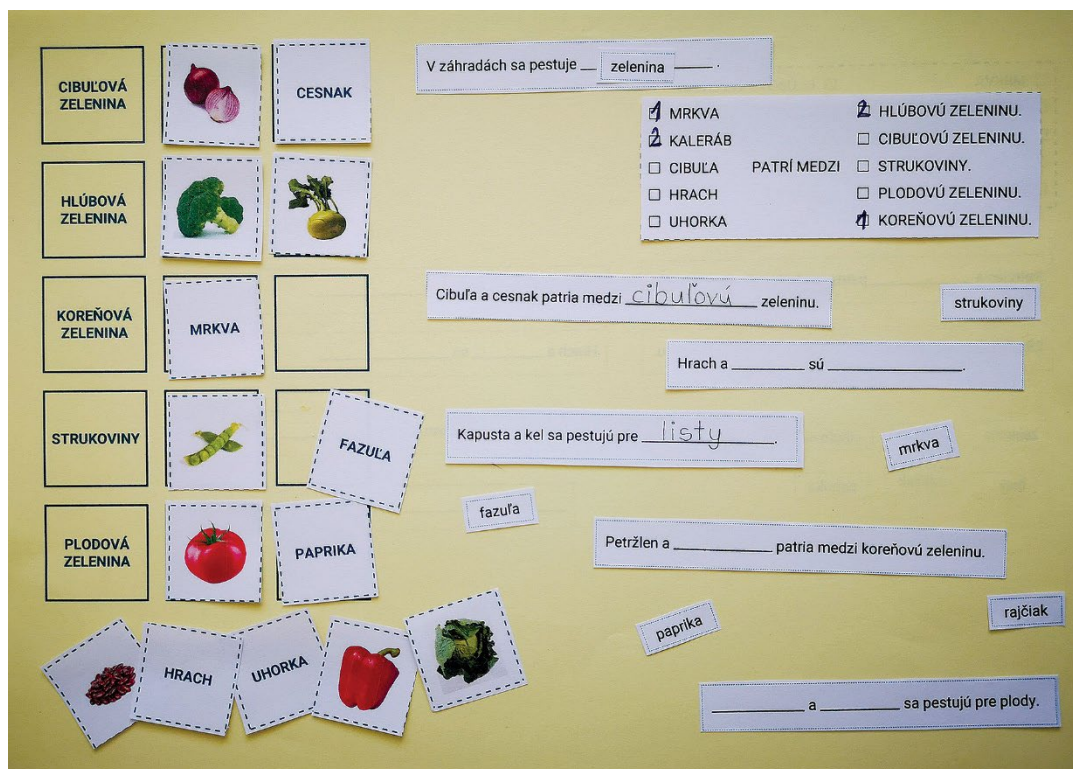
SPÔSOB OVEROVANIA POROZUMENIA, VEDOMOSTÍ A SPÔSOBILOSTÍ

Priebežné overovanie porozumenia je pri každodennom fungovaní v triede veľmi dôležité. Žiaci často napodobňujú to, čo robia ostatní, a preto nie je isté, či rozumejú daným slovám. Rovnako sa stáva, že opakujú slová po učiteľovi, ale ich význam nepoznajú.

Žiaci – deti cudzincov spočiatku väčšinou preferujú písomnú formu overovania, písomnej forme lepšie rozumejú, prípadne môžu použiť slovník.

Možnosti overovania:

- priradovanie slov k obrázkom;
- opis (ústny alebo písomný) obrázkov, schém, nákresov s podporou voľby z pripravených viet;
- radenie sekvencií za sebou (obrázky, vety, pojmy);
- doplňovanie písmen do slov, slov do viet.

Obr. 6 Možnosti overovania porozumenia, vedomostí a spôsobilostí. *Biológia – Rastliny pestované v záhradách* (vlastný archív)

Overovanie písomnou formou:

- kontrola vyplnených pracovných listov, cvičení;
- kontrola domácej prípravy (úloh);
- testy (abc).

Overovanie ústnou formou:

- nikdy nie pred celou triedou;
- kontrola pri skupinovej práci;
- individuálne rozhovory.

HODNOTENIE ŽIAKA

Hodnotenie detí cudzincov je pre učiteľov vzhľadom na ich odlišnú východiskovú situáciu oveľa náročnejšie ako obvykle. Hodnotenie je potrebné prispôbiť jednak existujúcim pravidlám hodnotenia ostatných žiakov v triede a jednak individuálnym výchovno-vzdelávacím potrebám žiakov.

Pri hodnotení detí cudzincov sa na základe Čl. 11 ods. 1 – 4 Metodického pokynu č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy v znení metodického pokynu č. 40/2021 postupuje ako pri hodnotení žiakov po prestupe na školu s iným vyučovacím jazykom.

Žiak 1. ročníka základnej školy, ktorého materinský jazyk je iný ako vyučovací jazyk navštevovanej základnej školy, sa hodnotí z vyučovacieho jazyka s prihliadnutím na úroveň prospechu z ostatných predmetov.

Žiak 2. až 9. ročníka sa počas dvoch hodnotiacich období hodnotí najmenej takou úrovňou prospechu, ktorá zodpovedá prospechu z vyučovacieho jazyka na poslednom vysvedčení.

Po uplynutí dvoch hodnotiacich období sa uplatňujú v ďalších dvoch hodnotiacich obdobiach z vyučovacieho jazyka miernejšie kritériá.

Pri hodnotení žiaka v prvom a druhom školskom roku sa hodnotia jeho vecné vedomosti a nie úroveň jeho jazykovej správnosti.

Prispôbovanie hodnotenia žiaka hodnoteniu triedy alebo školy je potrebné začať postupne uplatňovať v predmetoch, v ktorých sa žiak vzdelával aj v domovskej krajine (cudzí jazyk, matematika, ...).

▪ **slovné hodnotenie**

Pri hodnotení žiakov – detí cudzincov sa v počiatkových fázach ich začleňovania do výchovno-vzdelávacieho procesu ako najvhodnejšie ukazuje slovné hodnotenie. Klasické známky ako sociálna vzťahová norma sú pri hodnotení týchto žiakov vzhľadom na ich počiatkovú jazykovú bariéru nepoužiteľné. V porovnaní s ostatnými spolužiakmi buď zostávajú za hranicou možného úspechu, alebo ich „dobré“ známky pôsobia problematicky. Slovné hodnotenie môže vyzdvihnúť úspechy žiaka, malo by jemu, ale aj učiteľovi a rodičom ukázať, čo už žiak zvládol, čo ho ešte čaká a pod. Pri hodnotení je potrebné sústrediť sa najmä na individuálne hodnotenie pokrokov, oceniť vynaložené úsilie, neporovnávať výkon so spolužiakmi. Nezabudnúť pritom na jazykovú bariéru žiaka a jeho zákonného zástupcu a overiť si, či žiak aj zákonný zástupca porozumel hodnoteniu. Ak hodnotíme podľa vopred dohodnutých kritérií a oboznámime s nimi žiaka, zákonného zástupcu a spolužiakov, nemali by podobné problémy nastať.

Učitelia hodnotia písomný prejav žiakov – detí cudzincov počtom chýb. Pri postupnom znižovaní počtu chýb učiteľ môže ohodnotiť žiakov aj známkou, ktorá slúži len ako motivačný faktor.

Učiteľ hodnotí u žiakov vecné vedomosti a nie úroveň jazyka. Môže žiaka ústne preskúšať formou otázok. Častejšie je však používaná otázka, na ktorú sa od žiaka očakáva jednoslovná odpoveď, príp. len odpoveď ÁNO/NIE. Časom učiteľ kladie otázky, na ktoré žiaci reagujú spontánne a dlhšími vetami.

riadiateľka Základnej školy s materskou školou, Odborárska ulica, Bratislava

▪ sebahodnotenie

Sebahodnotenie rozvíja kognitívne spôsobilosti žiaka, ako je napríklad monitorovanie vlastného pokroku v učení, uvedomovanie si svojich schopností, štýlov učenia a kladenia si vlastných cieľov. Proces hodnotenia prebieha zo začiatku v materinskom jazyku žiaka. Medzi najčastejšie metódy sebahodnotenia patria: **denníky, portfólio, rozhovory s učiteľom a dotazníky.**

Denník je tvorený žiakom, rodičom alebo učiteľom. Pri jeho príprave sa vychádza zo skutočnosti, že najväčšiu motiváciu pre komunikáciu s okolím má žiak vtedy, ak chce sprostredkovať vlastné zábery, zážitky, skúsenosti. Denník je preto individualizovaný podľa zážitkov, preferencií a konkrétnych osobných údajov žiaka.

DENNÍK tvorí bezlinajkový zošit formátu A4, ktorého obsah postupne dotvára žiak spolu s rodičmi, učiteľmi vlepovaním obrázkov, fotografií, dokresľovaním, dopisovaním lexikálnej zásoby alebo dialógov, ktoré odzneli v určitých situáciách.

Tvorba Denníka nie je jedinou požiadavkou zmysluplného použitia tejto pomôcky. Dôležitou aktivitou je „čítanie“ a komunikácia o zobrazenom obsahu. Počas práce s Denníkom je možné komunikáciu zamerať na konkrétny jav – rozvoj lexikálnej zásoby, tvorbu viet a pod. Denník pomáha aj pri porozumení prepojenia hovorenej a písanej podoby jazyka, keďže pri jeho tvorbe sa používa zapisovanie slov či konkrétnych dialógov (pre žiakov neovládajúcich latinku sa odporúča tlačené písmo).

Denník slúži aj ako podpora spolupráce rodiny a školy. Žiak môže spolu s rodičmi dopĺňať obsah denníka. Rodič sa takto dozvie, ako sa jeho dieťaťu darí v danej téme. Podľa Denníka môže žiak porozprávať rodičom, čo robí a zažíva v škole.

Portfólio obsahuje sebahodnotiace záznamy, hodnotenie učiteľom a zbierku prác, ktoré žiak vytvorí počas určitého obdobia. Súčasťou portfólia môžu byť písomné práce, kresby, projekty a pod., ktoré si do portfólia vyberá žiak podľa vlastného uváženia.

EURÓPSKE JAZYKOVÉ PORTFÓLIO (EJP) slúži na to, aby jeho vlastník mohol dokumentovať svoju viacjazyčnosť a jazykové kompetencie, proces učenia sa, svoje kontakty s jazykmi a interkultúrne skúsenosti v jednotlivých jazykoch.

EJP pre tri rôzne cieľové skupiny učiacich sa:

Európske jazykové portfólio pre žiakov vo veku 7 – 10 rokov

Európske jazykové portfólio pre 11 – 15-ročných žiakov

Európske jazykové portfólio 16+

Pre učiteľov sú k dispozícii príručky:

EJP. Príručka pre učiteľov a školiteľov

EJP: tam, kde sa stretajú pedagogika a hodnotenie

EJP. Príručka na plánovanie, implementáciu a hodnotenie celoškolských projektov

EJP pozostáva z troch častí: *Jazykový pas, Jazykový životopis a Zbierka prác a dokladov.*

Jazykový pas: poskytuje prehľad schopností učiaceho sa v rôznych jazykoch v určitom čase. Obsahuje definície jednotlivých zručností a úrovně, ako sú publikované v SERR.

Jazykový životopis: uľahčuje žiakovi preniknúť do plánovania, premýšľania o procese a pokroku v učení sa a do ich hodnotenia. Povzbudzuje žiaka k stanoveniu, čo dokáže urobiť v každom jazyku. Je zostavený tak, aby pomohol presadiť mnohojazyčnosť, t. j. rozvoj kompetencií vo viacerých jazykoch.

Zbierka prác a dokladov: ponúka žiakovi príležitosť povybrať materiály na ilustráciu a zdokumentovanie výkonov a skúseností, zaznamenaných v Jazykovom životopise alebo v Jazykovom pase.

↗ EJP: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/aktuality/EJP_7_10_pdf_verzia.compressed.pdf

▪ hodnotenie spolužiakmi

Hodnotenie spolužiakmi má mať motivačnú funkciu, viesť žiakov k väčšej vzájomnej tolerancii a naučiť ich všímať si pozitíva práce spolužiakov, čo môže pozitívne ovplyvniť atmosféru v triede, učí žiakov rešpektovať jeden druhého.

HODNOTENIE ŽIAKOV SO STATUSOM ODÍDENCA ALEBO AZYLANTA

- Počas adaptačného procesu žiaka sa odporúča slovné hodnotenie.*
- Ak sa trieda, v ktorej je začlenený žiak so statusom odídenca alebo azylanta, hodnotí klasifikačnými stupňami, iná forma hodnotenia pre tohto žiaka sa zapíše do zápisnice pedagogickej rady aj s predpokladanou dĺžkou obdobia, kedy je tento žiak hodnotený inak ako „bežní“ žiaci príslušnej triedy vo vyučovacom predmete.*
- Podporný systém hodnotenia žiaka nastavia pedagogickí zamestnanci v úzkej spolupráci s odbornými zamestnancami alebo so školským podporným tímom, prípadne s odbornými zamestnancami zariadenia poradenstva a prevencie.*
- Žiak prichádzajúci z oblasti, kde je vojnový konflikt, často nemá žiadne doklady o doterajšom štúdiu. Ak v pôvodnej kmeňovej škole existoval on-line systém hodnotenia, slovenská škola môže požiadať kmeňovú školu o jeho poskytnutie a spolu so žiakom a zákonným zástupcom si odkomunikuje doterajšie vzdelávacie výsledky žiaka.*
- Pri určení súhrnného hodnotenia v jednotlivých vyučovacích predmetoch žiaka učiteľ predmetu zväži všetky podklady, ktoré o žiakovi v priebežnom vzdelávaní získal, ako aj okolnosti, ktoré vplývajú na psychický a duševný stav tohto žiaka. Súhrnné hodnotenie vždy musí vypovedať nielen o vedomostiach, ale musí zohľadňovať aj všetky okolnosti dotýkajúce sa procesu vzdelávania, rodinnej a spoločenskej situácie, zažitej skutočnosti, osobného nastavenia sa žiaka.*

SPOLUPRÁCA SO ZÁKONNÝM ZÁSTUPCOM ŽIAKA

Spolupráca so zákonným zástupcom žiaka je jednou z hlavných podmienok úspešného začlenenia žiaka do výchovno-vzdelávacieho procesu.

Stanoviť si jasné pravidlá komunikácie a spolupráce:

- spôsob komunikácie:** *napr. e-mailom, SMS, telefonicky, prostredníctvom portfólia žiaka a pod.*
- jazyk komunikácie**
- kontaktná osoba:** *nemusí byť zákonný zástupca, môže to byť aj príbuzný alebo iná osoba.*
- pravidelné informačné stretnutia:** *žiak – zákonný zástupca – učiteľ – asistent (adaptačný koordinátor) – tlmočník*
- riešenie problémov:** *prípadné problémy riešiť okamžite, aby nedochádzalo k nedorozumeniu.*
- spôsob podpory pri domácej príprave žiaka:** *I keď zákonný zástupca z dôvodu jazykovej bariéry nemusí byť schopný pomáhať žiakovi s domácimi úlohami, je dôležité podnecovať cieľnú spoluprácu rodičov a detí. Napríklad rodičia môžu kontrolovať plnenie domácich úloh (označenie v zošitoch), hlasné čítanie (10 minút), pri domácej príprave používať materinský jazyk (informácie na internete, slovníky, encyklopédie). Deti tak pocítia, že dvojjazyčnosť nie je nedostatok, ale šanca. Rovnako rodičia vnímajú, že ich jazyk je uznávaný ako rovnocenný.*
- spôsob hodnotenia:** *stanovenie jasných pravidiel hodnotenia – priebežné hodnotenie formou známok/bodového hodnotenia v súlade so školským vzdelávacím programom slúži len na informáciu o pokrokoch žiaka.*
- informovanie o školských a mimoškolských aktivitách:** *pozvánky na akcie v jazyku zákonného zástupcu musia byť stručné, zrozumiteľné a jednoznačné (dátum, presný čas a miesto).*
- rešpektovanie zvykov rodiny:** *napríklad stravovanie a pod. Rodičia sa môžu zúčastniť vyučovacích hodín a porozprávať žiakom napríklad o krajine ich pôvodu, zaujímavostiach, kultúrnych a náboženských sviatkoch a pod.*

Pri komunikácii so zákonným zástupcom je niekedy vhodné požiadať o pomoc aj ďalších odborníkov poskytujúcich rôzne formy poradenstva cudzincom, ktorí môžu pomôcť zorientovať sa rodičom aj v iných oblastiach a byť tak nápomocní pri riešení problematických situácií spojených s inklúziou ich detí do výchovno-vzdelávacieho procesu. ↗ **KONTAKTY**

S prijatím nového žiaka prijímame aj nových rodičov. Nech už sú odkiaľkoľvek, mali by mať pocit, že k nám patria.

Průvodce začleňováním žáků s odlišným mateřským jazykem, s. 48

POMOC ŽIAKovi, KTORÝ PREŽÍVA STRES A TRAUMU

Utečenci sú vystavení mnohým traumatickým zážitkom spojeným s vojnou a útekom. Deti sa často samy dokážu vyrovnáť so situáciou, avšak v procese adaptácie sa v dôsledku zvýšenej psychickej záťaže môžu objaviť ťažkosti v emocionálnej, sociálnej a kognitívnej oblasti (emocionálna labilita, úzkosť, poruchy pozornosti, sociálna izolácia a pod.).

Je vhodné, aby už pri nástupe žiaka do školy realizoval vstupný rozhovor s dieťaťom a jeho zákonným zástupcom aj odborný zamestnanec školy. Ak škola nemá odborných zamestnancov a na základe vstupného rozhovoru sa javí, že dieťa prežíva akútnu traumu, škola môže požiadať o **návštevu intervenčného tímu**, zloženého zo zamestnancov zariadení poradenstva a prevencie (psychológov, špeciálnych pedagógov, sociálnych pedagógov). Intervenčné tímy pôsobia pod gesciou Regionálnych úradov školskej správy (RÚŠS), škola môže o ich asistenciu požiadať u kontaktných osôb na RÚŠS. Poskytujú krízovú intervenciu nielen žiakom a ich zákonným zástupcom, ale aj pomoc a podporu pedagogickým a odborným zamestnancom škôl a školských zariadení.

Základné zásady pri práci so žiakmi utekajúcimi pred vojnou:

- Byť trpezlivý a tolerantný.
- Poskytnúť žiakovi bezpečné miesto, aby mohol hovoriť o tom, čo sa stalo.
- Vytvoriť pre žiaka štruktúru dňa. Dodržiavať predvídateľné postupy. Zameriavať sa na rituály.
- V situáciách, keď je to možné, dávať na výber. Traumatické udalosti sú často spojené so stratou kontroly a chaosom.
- Nastaviť jasné a pevné hranice.
- Dočasne znížiť nároky na výkon žiaka.
- Pamätať si, že výchovné problémy sú prechodné a sú dôsledkom prežitej traumy.
- Ak bude mať žiak nevládnuteľné pocity počas vyučovania, umožniť mu opustiť triedu a vyhľadať školského psychológa, príp. umožniť relaxačné činnosti v triede, ktoré znížia mieru traumatického stresu.
- V prípade potreby kontaktovať intervenčné tímy RÚŠS, CPPPaP, prípadne ich krízové linky, ktoré majú zverejnené na web stránkach.

4 KURZY ŠTÁTNEHO JAZYKA

ORGANIZOVANIE A FINANCOVANIE KURZOV ŠTÁTNEHO JAZYKA

Pre deti cudzincov sa na odstránenie jazykových bariér organizujú základné a rozširujúce kurzy štátneho jazyka. (§ 146 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z.)

Jazykové kurzy detí cudzincov s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky organizačne a finančne zabezpečuje regionálny úrad školskej správy v spolupráci s orgánmi územnej samosprávy. (§ 10 ods. 12 zákona č. 596/2003 Z. z.)

Pre deti žiadateľov o udelenie azylu vazylových zariadeniach kurzy základov slovenského jazyka odborne a finančne zabezpečuje ministerstvo vnútra. (§ 146 ods. 5 zákona č. 245/2008 Z. z.)

Jazykové kurzy pre deti cudzincov môže organizovať aj iná právnická osoba alebo fyzická osoba po získaní akreditácie. (§ 146 ods. 6 zákona č. 245/2008 Z. z.)

Do kurzov štátneho jazyka možno zapojiť len žiakov, ktorí boli zaradení do školy. V prípade potreby žiaka zabezpečí riaditeľ školy zamestnanca na realizáciu kurzu štátneho jazyka.

Kurz môže viesť:

- **kmeňový pedagogický zamestnanec:** učiteľ slovenského jazyka, učiteľ 1. – 4., učiteľ cudzieho jazyka, učiteľ iných akademických predmetov.
- **externá fyzická osoba s pedagogickým vzdelaním príslušného druhu školy,** ktorú škola zamestná formou dohody o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru.
- **iná právnická alebo fyzická osoba dodávateľsky,** t. j. škola si službu objedná v jazykovej škole.

Riaditeľ zároveň oznámi realizáciu kurzu príslušnému regionálnemu úradu školskej správy a požiada ho o finančné prostriedky. Kurzy sa potom financujú prostredníctvom dohodovacieho konania na základe žiadosti zriaďovateľa.

Na realizáciu kurzov štátneho jazyka sa môžu spájať žiaci z rôznych škôl (napr. v jednom meste). Finančné náklady prostredníctvom dohodovacieho konania žiada škola, ktorá kurz organizuje.

UČEBNÝ PLÁN

Učebný plán pre základný a rozširujúci jazykový kurz štátneho jazyka pre deti cudzincov a Metodické odporúčania na vyučovanie slovenského jazyka v základnom a rozširujúcom jazykovom kurze štátneho jazyka pre deti cudzincov schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 21. decembra 2005 pod číslom CD-2005-25654/39860 ako „Učebný plán pre základný a rozširujúci jazykový kurz štátneho jazyka pre deti cudzincov, Učebné osnovy pre základný a rozširujúci jazykový kurz štátneho jazyka pre deti cudzincov a Metodické odporúčania na vyučovanie slovenského jazyka v základnom a rozširujúcom kurze štátneho jazyka pre deti cudzincov.“ Od 1. apríla 2022 sa zvyšuje počet hodín v základnom kurze štátneho jazyka.

UČEBNÝ PLÁN PRE ZÁKLADNÝ KURZ ŠTÁTNEHO JAZYKA

Dĺžka trvania základného kurzu štátneho jazyka je **8 týždňov po 6 hodín týždenne**, t. j. **48 vyučovacích hodín** (Variant A). Z dôvodu pomalšieho zvládnutia učiva, zvýšenej náročnosti pre žiaka je možné 48 vyučovacích hodín realizovať aj za **dlhšie časové obdobie**, min. **4 hodiny týždenne** (Variant B). Základný kurz štátneho jazyka je možné realizovať aj v dopoludňajších hodinách podľa podmienok školy.

ZÁKLADNÝ KURZ ŠTÁTNEHO JAZYKA – VARIANT A								
týždeň	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
počet VH	6	6	6	6	6	6	6	6
počet VH celkom	48 hodín							

ZÁKLADNÝ KURZ ŠTÁTNEHO JAZYKA – VARIANT B												
týždeň	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
počet VH	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
počet VH celkom	48 hodín											

UČEBNÝ PLÁN PRE ROZŠIRUJÚCI KURZ ŠTÁTNEHO JAZYKA

Dĺžka trvania rozširujúceho kurzu štátneho jazyka je **12 týždňov**, t. j. **48 vyučovacích hodín**. V prípade záujmu žiakov je možné predĺžiť kurz o štyri týždne. Dĺžka trvania rozširujúceho kurzu je tak **16 týždňov**, t. j. **64 vyučovacích hodín**. Rozširujúci kurz štátneho jazyka je možné realizovať aj v dopoludňajších hodinách podľa podmienok školy.

ROZŠIRUJÚCI KURZ ŠTÁTNEHO JAZYKA																
týždeň	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
počet VH	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
počet VH v kurze	48 hodín												16 hodín			
počet VH celkom	64 hodín															

CHARAKTERISTIKA, ZAMERANIE A CIELE KURZU

Cieľom základného a rozširujúceho kurzu štátneho jazyka je naučiť žiakov komunikovať v slovenskom jazyku, dorozumievať sa v bežných komunikačných situáciách, ako aj v situáciách typických pre školské prostredie. Ide o dosiahnutie tzv. prahovej úrovne, ktorá orientačne zodpovedá úrovni B1 v Spoločnom európskom referenčnom rámci pre jazyky (SERR) a je hranicou k samostatnému fungovaniu žiaka v slovenskom jazykovom prostredí.

Kurz sa zameriava na rozvíjanie komunikačných kompetencií a stratégií na základnej a rozširujúcej úrovni, pričom sa kladie dôraz na praktické využitie osvojených kompetencií, efektívnu komunikáciu a činnostne zameraný prístup. V súlade s ním sa na učenie jazyka nahliada ako na komplexný proces, v ktorom žiak vystupuje ako používateľ jazyka a zároveň ako spoločenský aktér.

UČEBNÉ OSNOVY A METODICKÉ ODPORÚČANIA

Návody na prípravu učiteľa na jazykový kurz, metódy, formy a prostriedky výchovno-vzdelávacej práce v rámci základného a rozširujúceho kurzu štátneho jazyka, ako aj praktické ukážky prípravy učiteľov vyučujúcich v expertných skupinách, vzorový časovo-tematický plán základného jazykového kurzu štátneho jazyka, návrh lexikálnych jednotiek, ktoré by si mali žiaci osvojiť v rámci jazykového kurzu, metodické pokyny na administráciu prehľadu o vzdelávaní detí cudzincov v jazykovom kurze štátneho jazyka a osobný záznam je možné nájsť napríklad v publikáciách:

- *Metodické odporúčania na vyučovanie slovenského jazyka v základnom a rozširujúcom jazykovom kurze štátneho jazyka pre deti cudzincov*²⁵
- *Jazykový kurz. Metodické odporúčania. Vyučovanie štátneho jazyka pre deti cudzincov v SR*²⁶
- *Slovenčina ako cudzí jazyk. Príručka pre učiteľov*²⁷

²⁵ Dostupné [on-line] na: https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/metodicke_odporucania_deti_cudzincov.pdf

²⁶ Dostupné [on-line] na:

https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/aktuality/jazykovy_kurz_metodicke_odporucania_deti_cudzincov_2014.pdf

²⁷ Dostupné [on-line] na: kvapil_a_kolektiv_slovencina_ako_cudzi_jazyk_0.pdf (mpc-edu.sk)

AKO SI ZORGANIZOVAŤ KURZ ŠTÁTNEHO JAZYKA

Kurzy štátneho jazyka napomáhajú žiakom – deťom cudzincov adaptovať sa do prostredia školy. Cieľom kurzov je rozvíjať všeobecné a komunikačné jazykové kompetencie žiakov, pričom sa dôraz kladie na praktické využitie osvojených kompetencií v každodenných situáciách.

AKO ZAČAŤ?

Škola

Pri plánovaní formy a obsahu základného a rozširujúceho kurzu štátneho jazyka je nevyhnutné vychádzať z podmienok danej základnej školy (priestorové možnosti, personálne zabezpečenie a pod.) a potrieb žiakov (jazyková úroveň, iné individuálne výchovno-vzdelávacie potreby). Pri organizácii treba mať na zreteli, že žiaci navštevujúci kurz môžu byť rôzneho veku a pôvodu, majú rôznu úroveň osvojenia cieľového jazyka (slovenského jazyka) pri vstupe do kurzu, odlišné študijné skúsenosti, pochádzajú z krajín kultúrne vzdialených, môžu byť traumatizovaní z odchodu z krajiny pôvodu, alebo byť citliví na určité témy a pod. Kurz môžu navštevovať žiaci, ktorí neovládajú latinku, príp. žiadne písmo. Pôjde teda o heterogénnu skupinu žiakov s rôznou úrovňou motivácie.

KONTROLNÝ ZOZNAM OTÁZOK PRED ZAČATÍM KURZU

- Koľko žiakov potrebuje cieleňú jazykovú podporu?*
- Koľko hodín týždenne je na jazykovú podporu k dispozícii?*
- Ktorý deň a o koľkej sa bude kurz štátneho jazyka pravidelne konať?*
- V ktorej učebni/triede sa bude kurz štátneho jazyka pravidelne konať?*
- Kto bude viesť kurz štátneho jazyka?*
- Čo sa stane v prípade nedostatku pedagogických zamestnancov alebo dlhodobej absencie učiteľa/lektora?*
- Bude možné viesť kurz štátneho jazyka kontinuálne?*
- Ako bude kurz štátneho jazyka financovaný?*
- Ako bude práca v kurze štátneho jazyka dokumentovaná?*
- Kedy a ako budú rodičia informovaní o kurze štátneho jazyka?*
- Kto môže škole pomôcť (poradiť, vymeniť si skúsenosti) pri plánovaní kurzu štátneho jazyka?*

Kontrolný zoznam – Predpoklady a rámcové podmienky pre jazykovú podporu nájdete v *Metodickej príručke KIKUS*, s. 80 – 84. Voľne dostupné na: www.inkluzivniskola.cz/kikus

Učiteľ/lektor

Výučba slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka si vyžaduje špecifický prístup. Kým žiaci, pre ktorých je slovenčina materinským (prvým) jazykom, mnohé javy v jazyku vnímajú intuitívne, žiaci – deti cudzincov tento intuitívny cit pre slovenčinu nemajú. Nemožno teda predpokladať, že žiak bude od začiatku schopný pochopiť všetky jazykové zákonitosti slovenčiny. Aj pre učiteľa/lektora je často problematické vysvetliť takémuto žiakovi napríklad nepravidelnosti v jazyku. Na začiatku je preto vhodné oboznámiť sa s metodikou vyučovania slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka. Jednotný a ideálny postup ako učiť slovenský jazyk ako druhý (cudzí) jazyk však neexistuje.

Učiteľ/lektor by mal k vyučovaniu slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka pristupovať tvorivo. Predstaviť si, ako sa sám učí cudzí jazyk, čo mu vyhovuje, ako je niekedy ťažké prehovoriť, pretože sa hanbí a pod. Zamyslieť sa aj nad tým, čo mu vyhovuje pri príprave na hodinu (lekciu) a pri samotnej výučbe, aby nestrácal čas a energiu s niečím, čo mu vlastne nevyhovuje.

Premyslieť si, či sa bude vo výučbe slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka používať len slovenský jazyk alebo aj iný jazyk, tzv. **mediačný jazyk**. Mediačným jazykom môže byť materinský (prvý) jazyk žiaka alebo iný jazyk (v súčasnosti to býva najčastejšie angličtina). Je potrebné zvážiť výhody a nevýhody používania mediačného jazyka. Pre niekoho môže byť pomôckou, pre iného striedanie jazyka môže byť vyčerpávajúce. Problémom býva aj nedostatočná jazyková vybavenosť žiakov i učiteľov/lektorov.

ORGANIZÁCIA, PLÁNOVANIE A OBSAH KURZU

Organizácia

- **Malá skupina s maximálne 8 žiakmi**, aby sa rozvinula skupinová dynamika, ale zároveň sa každý žiak dostal k slovu. Skupina môže byť z hľadiska materinského jazyka žiakov, jazykovej úrovne ovládania slovenského jazyka a veku zmiešaná. Ak by v základnej škole mala vzniknúť viac ako jedna skupina, je vhodné žiakov rozdeliť podľa veku.
- **Zoznam žiakov** – vytvoriť si zoznam žiakov s príslušnými informáciami: meno a priezvisko, trieda, vek, krajina pôvodu, materinský jazyk, iné jazyky, dĺžka pobytu v SR, predchádzajúce vzdelanie a pod.
- **Pevne stanovený čas (rozvrh)** – podľa potreby každého žiaka, minimálne však dvakrát do týždňa po dve vyučovacie hodiny. Vhodný čas konzultovať s vedením školy, triednym učiteľom a zákonným zástupcom žiaka. So žiakom si nakresliť rozvrh, aby vedel, kedy má hodiny slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka.
- **Vhodný priestor** – je dôležité mať vyčlenený priestor usporiadaný pre jazykový kurz a navodenie príjemnej a bezpečnej atmosféry. Závisí však od priestorových možností a vybavenia konkrétnej základnej školy. Ideálne je mať stálu učebňu/triedu, v ktorej je

priestor na sedenie i pohybové hry, kde môžu byť uložené všetky pomôcky, plagáty na stenách, gramatické tabuľky, slovníky (ideálne rovnaké pre všetkých žiakov) a pod.

- **Vedenie kurzu** – kurz štátneho jazyka by mal viesť učiteľ, ktorého jazyková kompetencia zodpovedá úrovni slovenského jazyka rodeného hovoriaceho. Je výhodou, ak je oboznámený s problematikou bilingválneho osvojovania jazyka u dieťaťa a metodikou vyučovania slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka.
- **Diagnostika** – pre efektívne nastavenie kurzu štátneho jazyka pre daného žiaka je potrebné určiť jeho úroveň ovládania slovenského jazyka vo všetkých komunikačných jazykových činnostiach (hovorenie, čítanie, písanie, počúvanie). Základnú informatívnu diagnostiku úrovne ovládania slovenského jazyka je možné realizovať priamo v škole.

FORMA DIAGNOSTIKY

Cieľová skupina: žiaci 1. a 2. ročníka, žiaci neovládajúci latinku

- riadený diagnostický rozhovor
- otázky k obrázku
- overenie porozumenia základných pokynov
- stručný rozhovor o žiakovi

Cieľová skupina: žiaci 3. až 9. ročníka

- riadený diagnostický rozhovor
- písomný test
- stručný rozhovor o žiakovi

Riadený rozhovor realizovať v príjemnej atmosfére v rozsahu max. 15 minút. V prípade žiakov s nedostatočnou znalosťou slovenčiny skrátiť rozhovor na 7 – 10 otázok. Otázky klásť pomaly a zreteľne vždy v rovnakej forme (Ako sa voláš? nie Aké máš meno?).

Učebné osnovy

- Učebné osnovy sú pre lektora pomôckou pri plánovaní jednotlivých lekcií a zároveň slúžia ako kontrola, či kurz postupuje tak, ako má. Zároveň majú informačný charakter pre žiakov, zákonného zástupcu a pre iného učiteľa/lektora.
- Obsah kurzu sa riadi potrebami žiakov navštevujúcich kurz. Pri tvorbe plánu a nastavení cieľov je možné inšpirovať sa vyššie spomínanými učebnými osnovami a metodickými odporúčaniami, ktoré pomôžu určiť:
 - čo je podstatné;
 - ako si stanoviť minimum, ktoré žiak môže zvládnuť;
 - čo konkrétne žiaka učiť;
 - čo je pre žiaka užitočné;
 - z čoho žiaka hodnotiť.

- Učebné osnovy postupujú síce tematicky, ale flexibilne. Jednotlivé časti na seba nadväzujú, ale môžu sa používať nezávisle od seba. Základné témy je možné obmieňať a vyberať z nich tie, ktoré sú v danom momente pre žiaka najdôležitejšie, a prepájať tak jazykovú podporu so vzdelávacím obsahom vzdelávacích oblastí Štátneho vzdelávacieho programu pre základné školy. Napríklad, ak sa na hodinách prvouky, prírodovedy alebo biológie bude preberať ľudské telo, pred hodinou možno spolu so žiakom pripraviť slovníček, pracovný list s obrázkom ľudského tela a pod.

Základné témy je možné spájať alebo ich rozdeliť do viacerých lekcí a postupne sa k nim vracieť, opakovať, prehľbovať ich a rozpracovávať. Napríklad tému Farby je možné zaradiť do tém Oblečenie, Škola, Príroda a pod. Pri väčšej časovej dotácii vzhľadom na vek žiakov je možné ich rozšíriť o ďalšie témy, napríklad Nákupy, Povolanie.

- Ďalšou inšpiráciou pri plánovaní formy a obsahu kurzu štátneho jazyka pre deti cudzincov vo veku 6 – 10 rokov môže byť aj program **KIKUS** (Kindern in Kulturen und Sprachen), koncipovaný Dr. Edgardis Garlin na podporu a rozvoj skorej viacjazyčnosti. Metóda KIKUS ponúka jednoduchý a efektívny model vyskúšaný v praxi (aj na Slovensku), ktorý je možné využiť na sprostredkovanie všetkých jazykov. Prioritne sa venuje sprostredkovaniu hovorenej podoby jazyka, podporuje osvojovanie druhého (cudzieho) jazyka a zároveň kladie dôraz na materinský jazyk.

K väčšine základných tém sú k dispozícii didaktické materiály KIKUS (pracovné listy a obrázkové karty) a námety na činnosti. Didaktické materiály sú určené pre deti a žiakov vo veku od 3 do 10 rokov. Sú voľne dostupné na: www.inkluzivniskola.cz/kikus

Lekcia

- Lekcia je tematicky a formálne uzavretá. Mala by mať stabilnú štruktúru, ktorá sa bude opakovať, podporí sa tak (najmä u mladších žiakov) pocit bezpečia a ľahšia orientácia.
- Lekcia trvá spravidla 45 – 90 minút. Jej trvanie závisí od veľkosti skupiny, veku žiakov a podmienok základnej školy.
- Cieľ a obsah lekcie je vopred dôsledne premyslený, prispôsobí sa mu výber metód a pomôcok. Lekcia sa koncipuje tak, aby ju bolo možné prispôbovať aktuálnym komunikačným potrebám a prioritám žiakov. Rovnakej téme alebo jazykovému javu je potrebné venovať 2 – 3 lekcie; každú činnosť zamerať na konkrétny jazykový jav, vytvoriť priestor pre všetky jazykové roviny.
- Základná štruktúra lekcie pozostáva z čiastkových jednotiek – úvodné aktivity, opakovanie, hlavná časť, pohybová hra/pieseň/báseň, rozdanie úlohy a záver, je však len návrhom,

osvedčenou možnosťou. Neznamená to, že je to jediný správny variant. Stablná štruktúra lekcie pomôže, ak sú v skupine žiaci s nízkou úrovňou ovládania slovenského jazyka. Vtedy je potrebné zaradiť také činnosti, pri ktorých žiaci intuitívne a vďaka názornosti hneď pochopia, čo majú robiť. Žiaci dopredu vedia, čo ich čaká a môžu sa tak sústrediť na slovenský jazyk.

- V každej lekcii (tému) vždy prepájať hovorenie a porozumenie, gramatiku a výslovnosť. Premyslieť si, čo musí žiak v rôznych situáciách naozaj povedať a čomu musí len porozumieť. Vždy zaraďovať aj užitočné frázy (vetné modely), aby žiak bez problémov vedel požiadať o niečo, odpovedať na žiadosť, ospravedlniť sa, predstaviť seba aj iných a pod.
- Podrobné plánovanie lekcie nie je vždy potrebné, najdôležitejšie je si uvedomiť, čo chce učiteľ/lektor od žiakov počuť. Dôležité je ale pripraviť si atraktívny obsah, dôraz klásť na motiváciu žiakov. Činnosti by nemali byť stereotypné a trvať príliš dlho, pretože pobyt v cudzojazyčnom prostredí je na sústredenie veľmi náročný. Pre žiakov mladšieho školského veku je potrebné si na každú lekcii pripraviť niečo nové, aby sa udržala pozornosť žiakov počas celej lekcie.
- Pri každej aktivite by mali všetci žiaci pracovať s rovnakým materiálom (pracovným listom), líši sa len náročnosť úloh.
- Jednotlivé lekcie nemusia na seba nadväzovať – počítať s nedostatočnou domácou prípravou (absenciou domácej prípravy).

ZÁSADY KURZU

Pri osvojovaní slovenského jazyka a rozvíjaní komunikačných kompetencií sa uplatňuje:

Zásada primeranosti

- Požiadavky sú úmerné možnostiam žiaka, aby boli pre žiaka splniteľné a motivujúce k ďalšiemu napredovaniu v osvojovaní si slovenského jazyka.

Zásada názornosti

- Snažiť sa upútať pozornosť žiakov. Využívať názorné pomôcky s možnosťou variabilných aktivít (komunikačné karty, obrázky, nákresy, modely a pod.).
- Vhodné je postupovať od reálnych predmetov, aby si žiaci nové slová mohli doslovne „ohmatať“, k fotografiám a obrázkom.

Zásada postupnosti, sústavnosti a pravidelnosti

- Postupné osvojovanie a pravidelné opakovanie známych slov a slovných spojení.
- **Výzva na opakovanie.** Výzva na opakovanie je prirodzeným interakčným komunikačným vzorcom, ktorý sa veľmi často uplatňuje medzi dieťaťom a dospelým, v prvých troch rokoch dieťaťa. Ak sa táto stratégia zvolí hneď v prvých lekciách, opakovanie sa u žiakov zautomatizuje ako u malých detí.

- **Zborové opakovanie.** Zborové opakovanie najmä na začiatku dáva žiakovi pocit istoty. Je možné ho kedykoľvek zaradiť medzi individuálne prejavy žiakov, spojiť ho napríklad s vytlieskaním slabík a pod.

INTONÁCIA A HRA S HLASOM

Zborové opakovanie slov niekoľkokrát za sebou môže žiakov nudiť. Ak však vyslovia slovo raz čo najhlasnejšie, potom celkom ticho, potom napríklad ako robot, budú slová opakovať s väčšou radosťou.

Multisenzorický prístup

- Zapájaním viacerých zmyslových vnemov podporovať kvalitnejší proces zapamätávania a dlhodobejšie uchovanie vedomostí a zručností. Napríklad pri téme *Jedlo* môže na žiakov čakať „malá ochutnávka“ ovocia alebo zeleniny.

Priateľské a bezpečné prostredie

- Snažiť sa navodiť príjemnú a bezpečnú atmosféru.
- Často sa žiakov pýtať, dať im možnosť rozprávať, vyniknúť, a to aj v materinskom jazyku.
- Poskytnúť žiakom jazykovú pomoc, ak potrebujú. Nenechávať žiakov bezradných, keď niečo nedokážu povedať.
- Veľa sa smiať a ešte viac chváliť a povzbudzovať žiakov. Chválenie napomáha učeniu. Pochvala je príjemná, motivuje.
- Chyby opravovať citlivo. Pre žiakov môže byť demotivujúce, keď sa opravujú chyby pri nejakej aktivite, napr. keď vytvárajú vety, pri dialógu. Chyby opravovať parafrázovaním správneho znenia, dopĺňaním do správnej podoby. Aktívne opravovanie chýb je vhodné len pri cielenom vedenom jazykovom cvičení. Aj tu je však dôležité opravovať s citom. Nepoužívať slovíčka *nie* alebo *zle*.
- Podporovať medzi žiakmi vzájomnú spoluprácu a nevytvárať medzi nimi konkurenčné prostredie.

Prejav žiakov

- Každý žiak by sa mal dostať na rad. Ukázať žiakom, že pri každej časti lekcie smie a má hovoriť každý. Zčať od seba a potom pokračovať u žiaka, ktorý už dosiahol vyššiu jazykovú úroveň. Vznikne viacero vetných modelov pre žiakov, ktorí sú jazykovo slabší.
- Vytvoriť priestor pre materinské jazyky žiakov. Používanie materinského jazyka je vítané. Zákaz používať materinský jazyk môže viesť k odporu žiaka k slovenskému jazyku a protikladu toho, čo sa chcelo dosiahnuť.
- Postupovať od pasívneho porozumenia k aktívnej produkcii.

- Snažiť sa čo najskôr dostať žiaka do roly hovoriaceho. Hovoriaci iniciuje dialóg a tým sleduje určitý cieľ. Nenútiť však žiaka k jazykovému prejavu. Ak žiak odmieta hovoriť pred ostatnými, ponechať ho v tzv. **tichej fáze** (môže trvať aj viac ako šesť mesiacov).

Prejav učiteľa/lektora

- Hovoriť primeraným tempom, dostatočne nahlas a výrazne artikulovať.
- Využívať intonáciu a hru s hlasom.
- Vzhľadom na školské vzdelávanie a zvládnutie písomného jazykového prejavu používať spisovnú podobu jazyka.
- Používať presný, ale nie veľmi jednoduchý jazyk. Vyhýbať sa zložitým vetným konštrukciám, ale aj používaniu zjednodušených vetných konštrukcií s infinitívmi a heslami.
- Presne formulovať výroky. Na začiatku je vhodné zaviesť iba jedno vyjadrenie, ktoré môže žiak použiť v rôznych situáciách, napríklad *Chcel by som, prosím,...* Ak sa tento vzor hneď od začiatku zavádza v rôznych variantoch, napríklad *Môžem, prosím..., Prosil by som si..., Chcem, prosím...,* môžu byť žiaci zmätení a nebudú vedieť, ktorý variant majú používať.
- Všetky slová a frázy zapisovať čitateľne na tabuľu (pre žiakov neovládajúcich latinku tlačeným písmom).
- Udržiavať očný kontakt so žiakmi. Snažiť sa zabezpečiť, aby žiaci na učiteľa videli. Komunikovať so žiakom vo výške očí. Žiak tak dobre vidí na ústa učiteľa, čo je dôležité pre správnu artikuláciu.
- Uplatňovať vhodné gestá a mimiku, ktorými sa dá navodiť príjemná atmosféra, pocit bezpečia, získať dôvera a ochota komunikovať. Gestami a mimikou sa dajú rýchlo vysvetliť napríklad prídavné a podstatné mená (*veselý, smutný, malý, veľký, lopta, dom*), číslovky (*1 – 10*), slovesá (*jesť, spať*), ale aj predložky (*nad, pred, na, pod, ...*).

ZNÁZORNENIE PREDLOŽIEK

Plochú dlaň si učiteľ/lektor položí pri znázornení predložky:

- nad – nad hlavu*
- pod – pod bradu*
- na – na hlavu*
- pred – pred tvár*
- za – za hlavu*
- vedľa – na líce*
- medzi – obe ploché dlane na líca*
- v – ukazovákom jednej ruky ukáže do otvorených úst*

Metodická príručka KIKUS, Zásady jazykovej podpory podľa metódy KIKUS, s. 65

Jazyk musí byť spojený s určitým konaním a sledovať konkrétny cieľ

- **Počúvanie s porozumením.** Rozvoj počúvania s porozumením sa považuje za kľúčový. Vnímanie a porozumenie zvukovej podoby jazyka je východiskom pre rozvoj ostatných komunikačných jazykových činností. Je dôležité, aby žiaci najskôr porozumeli jednoduchým pozdravom a pokynom, neskôr krátkym ústnym prejavom vrátane krátkych umeleckých textov. Postupovať od pasívneho počúvania a počúvania s porozumením až po jednoduchú komunikáciu.
- **Výslovnosť.** Výslovnosti venovať náležitú pozornosť, zapájať ju ako samostatnú aktivitu hneď od začiatku. Výslovnosť nacvičovať na vetných modeloch (frázach). Nevyberať na nácvik výslovnosti rôzne kuriozity – jazykolamy, výnimky.

TRÉNING VÝSLOVNOSTI

- Trénovať výslovnosť na hláskach, jednotlivých slovách, kratších frázach.
- Na tréning výslovnosti využiť novú lexikálnu zásobu.
- Známu lexikálnu zásobu precvičovať pri hovorení a čítaní.
- Poznať fonetický systém jazyka žiakov, aby sa dalo odhadnúť, na čo sa treba pri tréningu výslovnosti zamerať.
- Komplikované slová učiť od konca – dlhšie slovo učiť od konca po slabikách.
- Fixovať hlásky *r*, *l* tak, že sa žiak na hlásku díva, zároveň ju počúva a vyslovuje.
- Učiť hlásku *ch*, ako keď si dýchame do dlaní (využiť slová ako *Juan, Xavier*).

- **Lexikálna zásoba.** Lexikálna zásoba v slovenskom jazyku má byť žiakom blízka, v súlade s lexikálnou zásobou žiaka v materinskom jazyku. Žiaci si vytvárajú lexikálnu zásobu pozostávajúcu zo všetkých slovných druhov. Lexikálnu zásobu je preto potrebné rozvíjať systematicky so zameraním na konkrétne témy (vzdelávacích oblastí), ale aj na širšie koncipované témy *Aký/aká/aké?*, *Čo robím?* a pod. Vytvárať logické skupiny slov, nezaraďovať však príliš mnoho slov do jednej skupiny. V rámci jednej lekcie je žiak schopný uchopiť a aktívne skúšať 3 až 5 nových slov. Nové slová učiť napríklad pomocou obrázkov, príkladov, gest a pod.

LEXIKÁLNA ZÁSoba

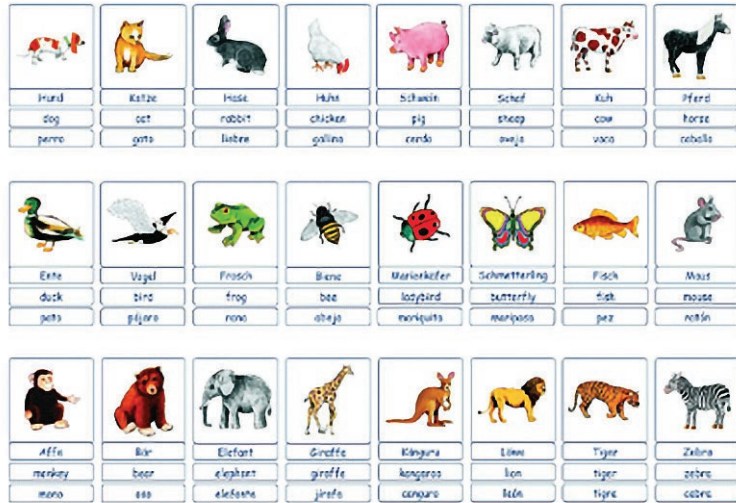
- Učiť nové slová v rámci konkrétnych situácií alebo konkrétnej akcie a reakcie.
- Učiť najskôr celé vety, frázy, situácie a až z nich vyberať jednotlivé slová.
- Riadiť sa pravidlom 5 x 5 – aspoň päťkrát vysloviť a päťkrát napísať.
- Vyskúšať rôzne spôsoby učenia sa lexikálnej zásoby – žiaci musia prísť na to, ktorý spôsob im vyhovuje (potichu, nahlas, spievať si, pri hudbe, počas chôdze...).
- Využívať: obrázky, obrázkové slovníky, propagačné materiály, letáky (jedlo a pitie, oblečenie, nábytok, ...), kartičky, samolepky s napísanými pojmami v slovenskom jazyku a polepiť nimi predmety.

KIKUS : Príklady využitia obrázkových kariet v oblasti slovnej zásoby

Podstatné mená

Učiteľ: Čo je to?
 Žiak 1: (To je) pes.
 Žiak 1: A čo je to?
 Žiak 2: (To je) mačka.

Komunikačné karty – Zvieratá. KIKUS. Zdroj: <https://www.inkluzivniskola.cz/kikus>

Pri pomenovaní predmetov dbať na to, aby sa neskĺzlo k drilu. Opakovanie predlôh Čo je to? To je pes./ Čo je to? To je mačka. / Čo je to? To je zajac. častokrát vedie k nude nielen na strane žiaka, ale aj na strane učiteľa.

Prídavné mená a slovesá

Pomocníkmi pri pomenovaní vlastností a činností sú figúrky Adík (prídavné mená) a Verbík (pre slovesá).

Učiteľ: Aký je Adík tu?
 Žiak 1: Zelený.
 Žiak 1: A aký je Adík tu?
 Žiak 2: Červený.

Učiteľ: Čo robí Verbík tu?
 Dieťa 1: Maľuje.
 Dieťa 1: A čo tu?
 Dieťa 2: Číta.

Komunikačné karty – Prídavné mená (Adík), Slovesá (Verbík). KIKUS. Zdroj: <https://www.inkluzivniskola.cz/kikus>

- **Gramatika.** Žiaci sú veľmi skoro schopní okrem lexikálnej zásoby zvládnuť i gramatiku, ak je včlenená do rozmanitých činností (pohybových, výtvarných, námetových hier) vhodným spôsobom. Postupovať však treba pozvoľne a prirodzene. Ak nie sú žiaci preťažení, cvičenia zodpovedajú ich schopnostiam, opakujú sa, môžu čoskoro začať trénovať v konkrétnych situáciách jednotné a množné číslo a skloňovanie bez toho, aby bolo potrebné využívať formu drilu. Žiak si osvojí najfrekvencovanejšie pády a s tými menej frekvencovanými sa ďalej stretáva v bežnej komunikácii. Pri rozlišovaní gramatických rodov je vhodnejšie spájať konkrétne slová s príslušnou farbou rodu (farebný semafor), ako s ukazovacím zámenom ten, tá, to.²⁸ Slovesné časy nie je vhodné miešať. Najskôr si má žiak osvojiť slovesá v prítomnom čase, až potom minulý čas, prípadne budúci.

KIKUS : Príklady využitia obrázkových kariet v oblasti gramatiky

S obrázkovými kartami sa dá znázorniť spojenie podstatného mena s prídavným menom

otec + košeľa = otcova košeľa

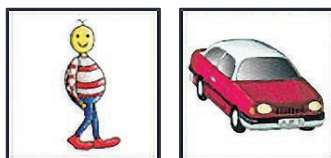

malý Adík + chlapec = malý chlapec

alebo rozvíjať slovesá

ísť + auto = ísť autom

- **Vetné modely (výroky, frázy).** Dopredu si premyslieť formulácie vetných modelov. Vetné modely, ktoré sa majú žiaci naučiť, majú byť jednoznačné, opakovať sa v rovnakom znení. Najprv je potrebné zoznámiť sa s jedným variantom, upevniť ho a až potom zavádzať ďalšie varianty. Postupovať od jednoduchých vyjadrení ku komplexným. Nadväzovať na osvojenú lexikálnu zásobu. Dlhé výroky rozkladať na menšie časti (vety na slová, slová na slabiky, precvičovať výslovnosť hlások). Dbieť však na to, aby sa nestratila funkčnosť výrazu.

²⁸ Bližšie pozri Metodická príručka KIKUS – Práca s gramatickým rodom.

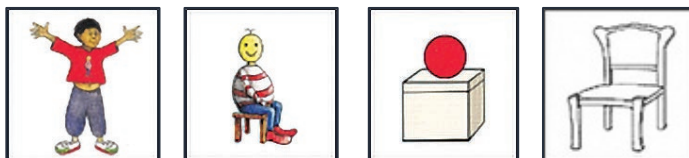
KIKUS : Príklady využitia obrázkových kariet pri tvorbe viet

Obrázkové karty možno využiť pri tvorbe viet. Týmto spôsobom sa dá tematizovať aj postavenie slov vo vete.

Chlapec je (farebná karta) **jablko** (čiernobiela karta naznačuje akuzatív).

Chlapec sedí na (farebná karta) **stoličke** (čiernobiela karta naznačuje lokál).

- **Hovorenie.** Hovorenie je pre žiakov najdôležitejšou súčasťou štúdia. Návnik hovorenia je potrebné spájať nielen s praktickou a reálnou situáciou, ale aj s návnikom výslovnosti. Žiakom by mali byť ponúknuté presné inštrukcie, modelové dialógy a pod. Začiatocníkom pomôže, ak sú vetné modely napísané aj na tabuli, alebo majú k dispozícii pracovný list s dialógom, do ktorého dopĺňajú len slová. Pri práci vo dvojiciach, resp. skupinách sa vytvorí priestor na tréning formulácie jednoduchých viet a žiaci sa skôr zbavia ostychu z hovorenia.

HODNOTENIE

- Definovať si kritériá hodnotenia, špeciálne pre konkrétneho žiaka.
- V počiatočnej fáze učenia sa slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka má mať hodnotenie žiakov (najmä v primárnom stupni vzdelávania) motivačnú a formatívnu funkciu.
- Systematicky sledovať pokroky v slovenskom jazyku.
- **Hodnotenie učiteľom/lektorom** – ústnou alebo písomnou formou – cieľom je ohodnotiť vedomosti žiaka a jeho spôsobilosti; pochváliť ho aj za malý úspech. Pomáha učiteľovi monitorovať pokrok žiaka v učení.

ODMENA VO FORME OBRÁZKA, PEČIATKY, NÁLEPKY

Žiaci hádajú obrázok, pečiatku, nálepku danej lekcie, vytvára sa tak priestor pre diskusiu, napomáha vytvoriť napínavú a zábavnú atmosféru, keď sa každý žiak dostane k slovu.

- **Hodnotenie spolužiakmi** – má mať motivačnú funkciu, viesť žiakov k väčšej vzájomnej tolerancii a naučiť ich všímať si pozitíva práce spolužiakov. Učí žiakov rešpektovať jeden druhého.
- **Sebahodnotenie** – rozvíja kognitívne spôsobilosti žiaka, ako je napríklad monitorovanie vlastného pokroku v učení, uvedomovanie si svojich schopností, štýlov učenia a kladenia si vlastných cieľov. Proces hodnotenia prebieha zo začiatku v materinskom jazyku žiaka. Medzi najčastejšie metódy sebahodnotenia patrí napríklad portfólio. Portfólio obsahuje sebahodnotiace záznamy, hodnotenie učiteľom a zbierku prác, ktoré žiak vytvorí počas určitého obdobia. Súčasťou portfólia môžu byť písomné práce, kresby, projekty a pod., ktoré si do portfólia vyberá žiak podľa vlastného uváženia.

SPOLUPRÁCA SO ZÁKONNÝM ZÁSTUPCOM ŽIAKA

- Je vhodné pred otvorením kurzu štátneho jazyka poskytnúť zákonnému zástupcovi informácie o kurze a ich úlohe v procese jazykovej podpory dieťaťa. Osvedčilo sa aj, keď si rodičia sami vyskúšali niektoré aktivity. Vytvorili si tak predstavu o organizácii a obsahu kurzu a o napredovanie svojich detí v slovenskom jazyku sa začali viac zaujímať.
- Pre rodičov je často náročné, ak sa im odporučí, aby s dieťaťom doma hovorili po slovensky. Deti si môžu osvojiť aj „chyby“ svojich rodičov (napr. nesprávne používanie rodov, skloňovanie) a je nesmierne ťažké tieto zafixované chyby odstrániť. Vhodnejšie je podporovať ciele spoluprácu rodičov a detí napríklad v podobe „domácich úloh – pracovné listy, kartičky či obrázky k preberanej téme podnecujú k tomu, aby sa doma venovali materinskému jazyku. Keď majú žiaci dobrý základ vo svojom materinskom jazyku, je relatívne jednoduché poskytnúť im podporu v slovenčine. Po každej lekcii môžu žiaci doma spolu s rodičmi dokončiť pracovný list, napr. pomenovať časti tela alebo oblečenia na obrázku v materinskom jazyku aj v slovenčine. Úlohou rodičov je spolu s deťmi zapísať do pracovného listu pojmy v ich materinskom (prvom) jazyku v príslušnej grafickej sústave (napr. znaky, cyrilika, azbuka...). Pracovný list je tak podnetom k rozhovoru rodiča a dieťaťa o danej téme. Žiak si vytvára paralelnú základnú lexikálnu zásobu, získava gramatické štruktúry a interakčné komunikačné vzorce v oboch používaných jazykoch. Pociťuje, že dvojazyčnosť nie je nedostatok, ale šanca. Zároveň rodičia vnímajú, že ich jazyk je uznávaný ako rovnocenný, čím sa zvýši aj záujem rodičov o slovenčinu. Vyplňanie pracovných listov však musí byť dobrovoľné, nesmie mať charakter záťaže.

KIKUS pracovné listy na spoluprácu rodiča s dieťaťom

Listy s úlohami k rozdielnym témam z bežného života žiakov. Sú dostupné v troch stupňoch obťažnosti a koncipované tak, aby s nimi mohli pracovať aj rodičia s malou znalosťou slovenského jazyka.

Obsahujú vždy 20 tém. S časťou pracovných listov môžu žiaci mladšieho školského veku pracovať aj samostatne, pretože úlohy spočívajú v domalovaní alebo vyfarbovaní daných častí, príp. zahŕňajú aj ďalšie pracovné techniky ako vystrihovanie a nalepovanie.

Pracovné listy sú farebné a vytlačené na extra tvrdom papieri. Na uchovávanie pracovných listov potrebujú žiaci zakladač s krúžkovou mechanikou.

ZÁKLADNÉ POJMY

aktivácia jazyka – uvedenie jazyka do činnosti.

- **aktivačný prah** – úroveň, ktorú musia dosiahnuť interné impulzy alebo externé stimuly na aktiváciu jazyka.

bilingvizmus – dvojjazyčnosť; bilingválnosť, schopnosť alternatívneho používania dvoch jazykov v závislosti od situácie a prostredia, v ktorom sa komunikácia uskutočňuje.

- **detský bilingvizmus** – bilingvizmus, pri ktorom si jednotlivec začne osvojovať druhý jazyk od veku troch rokov.
- **adolescentný bilingvizmus** – bilingvizmus, pri ktorom si jednotlivec osvojí druhý jazyk v puberte (približne od 11. do 17. roku veku).

cudzí jazyk – jazyk odlišný od materinského jazyka príslušníkov jazykového spoločenstva a zároveň odlišný od vyučovacieho jazyka školy. Školský zákon (§ 12 ods. 7) vymedzuje cudzí jazyk ako jazyk iného štátu, s ktorým Slovenská republika uzavrela dohodu, podľa ktorej bola zriadená škola alebo trieda s druhým vyučovacím jazykom tohto štátu, alebo jazyk iného štátu, ktorého jazykom nie je jazyk národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny.

činnostne zameraný prístup – prístup k učeniu sa a používaniu (cudzieho) jazyka ako súčasť širšieho sociálneho kontextu, pri ktorom žiak plní svoje úlohy (nie výhradne jazykovej) za daných okolností v konkrétnom prostredí vykonávaním konkrétnej činnosti.

dominantný jazyk – jazyk, ktorý nemusí byť prvým jazykom jedinca, ale hovoriaci ho najčastejšie používa a/alebo sa v ňom cíti najistejšie. Môže sa ním stať aj druhý jazyk, ktorý postupne vytlačí prvý jazyk.

druhý jazyk – 1. jazyk, ktorý si jedinec osvojil neskôr ako prvý jazyk; 2. jazyk, ktorý nie je materinským jazykom hovoriaceho (časové hľadisko); 3. jazyk, v ktorom je jazyková kompetencia jedinca na nižšej úrovni (hľadisko dominancie). Je to oficiálny (štátny) jazyk krajiny, v ktorej jedinec žije ako rezident. Je to jazyk verejnej komunikácie, úradnej sféry, vzdelávacieho systému, obchodu a pod. Deti si osvojujú tento jazyk nielen v škole, ale aj počúvaním a pozorovaním každodenných situácií. Na Slovensku je štátnym jazykom slovenský jazyk, a preto je pre deti cudzincov a pre deti príslušníkov národnostných menšín druhým jazykom.

jazyková kompetencia – ovládanie jazyka hovoriacim; zložka komunikačnej kompetencie zahŕňajúca vedomosti a zručnosti v oblasti jazykového systému a ďalšie dimenzie jazyka.

jazykové zručnosti – špecifické schopnosti hovoriaceho, ktoré nadobudol v procese osvojovania si jazyka; štyri základné zručnosti sú čítanie, písanie, hovorenie a počúvanie s porozumením; hovorenie a písanie sú *aktívne, resp. produktívne zručnosti* a čítanie a počúvanie sú *pasívne, resp. receptívne zručnosti*.

komunikačná kompetencia – systém jazykových, sociolingválnych a pragmatických zložiek, ktoré umožňujú jednotlivcovi používať jazykové prostriedky v bežných komunikačných situáciách.

komunikačné jazykové činnosti – komunikačné aktivity zamerané na plnenie komunikačných úloh.

osvojovanie si jazyka – spontánny proces získavania jazykovej kompetencie v prirodzenom prostredí.

prvý jazyk – 1. jazyk, ktorý si jedinec osvojil ako prvý v poradí; 2. rodný alebo materinský jazyk, ktorý si jedinec osvojil v detstve prirodzene a nevedome (časové hľadisko). Môže ho postupne prestať aktívne používať alebo úplne zabudnúť; 3. jazyk, v ktorom je jazyková kompetencia jedinca na vyššej úrovni (hľadisko dominancie).

teória ľadovca

komunikačný jazyk (konverzačná plynulosť) – sa vyvíja ako prvý v bežných situáciách komunikácie s rodenými hovoriacimi prebiehajúcimi v reálnom kontexte.

kognitívny jazyk – jazyk, ktorý sa vyvíja cez skúmanie, analýzu myšlienok a riešenie problémov. Ku kognitívnemu rozvoju jazyka dochádza pri klasifikácii, analýze, tvorbe hypotéz a pri generalizácii. Zároveň sa postupne vytvára schopnosť používať abstraktný jazyk.

odborný (akademický jazyk) – je charakterizovaný používaním trpného rodu, slov cudzieho pôvodu (gréckeho, latinského), využívaním metafor a personifikácie, a čo je najdôležitejšie – používaním nominalizácie (abstraktných podstatných mien tvorených napríklad zo sloviess alebo prídavných mien).

Teória ľadovca podľa Cumminsa

Obrázok ilustrujúci teóriu ľadovca poukazuje na to, že komunikačné schopnosti sú na povrchu ľadovca, t. j. nad hladinou, a možno ich zistiť celkom skoro, zatiaľ čo akademické a kognitívne spôsobilosti ležia pod hladinou, a nie sú hneď zrejmé. Schopnosť používať akademický a kognitívny jazyk je kľúčová pre realizáciu vzdelávacieho potenciálu.

Aj v škole používame dva typy jazyka: **komunikačný jazyk** (pri bežnej komunikácii žiakov cez prestávky, v šatni, na obede, pri práci v skupine a pod.) a **odborný (akademický) jazyk** (porozumenie lexikálnej zásobe daného vyučovacieho predmetu, triedenie informácií, čítanie učebníc, vyplňovanie testov, písanie poznámok a pod.). Každý z týchto jazykov má svoje pravidlá a špecifiká. Komunikačný jazyk často vychádza z kontextu danej situácie a nie je tak jazykovo náročný. Žiaci – deti cudzincov sú takto schopní komunikovať v priebehu od šiestich do dvoch až troch rokov v závislosti od rozdielu medzi materinským (prvým) jazykom a slovenským jazykom. Omnoho dlhšie trvá osvojiť si odborný jazyk. V priemere je to päť až sedem rokov, niekedy až desať rokov, kým žiaci – deti cudzincov zvládnu odborný jazyk na takej úrovni ako ich spolužiaci.

Schopnosť čítať komplexnejšie texty, ktoré obsahujú (pre žiakov – deti cudzincov) neznáme kultúrne súvislosti a používajú odborný jazyk, a ktoré sú zároveň dôležité pre úspešnosť pri skúškach, trvá žiakom – deťom cudzincov veľmi dlho. Je to však práve používanie jazyka na akademickej úrovni, ktorú žiaci vyšších ročníkov základnej školy a strednej školy potrebujú zvládnuť. Učivo vyšších ročníkov vyžaduje pochopenie abstraktných pojmov, systémov a súvislostí, ktoré závisia od predchádzajúcich znalostí, jazykových spôsobilostí, gramotnosti a schopnosti vyjadriť zrozumiteľne svoje myšlienky.

Z tejto teórie teda vyplýva, že je podstatný rozdiel medzi jazykom komunikačným a jazykom odborným. Ten obsahuje odborné termíny a slovné spojenia, ktoré vyžadujú oveľa viac spôsobilostí a ich osvojenie trvá oveľa dlhšie. Zároveň nás táto teória upozorňuje na to, že ani žiaci, ktorí už vedú dobre komunikovať, nemusia mať osvojené akademické spôsobilosti. Ich prípadná školská neúspešnosť môže súvisieť s týmto faktom.

učenie sa jazyka – cieľavedomá a zámerná činnosť uskutočňujúca sa v umelo vytvorenom (obyčajne školskom) prostredí s využitím učebných pomôcok a formalizovaných učebných postupov s cieľom dosiahnuť určitú úroveň ovládania nejakého jazyka.

ZOZNAM LITERATÚRY

Legislatíva

Dohovor OSN z r. 1951 o právnom postavení utečencov v znení Protokolu z roku 1967. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí č. 319/1996 Z. z.

Metodický pokyn č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy [on-line]. Vydalo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky v zmysle ustanovenia § 14 ods. 1 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. [cit. 07. 11. 2020] Dostupné z: Metodický pokyn č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy | Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (minedu.sk)

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany [on-line]. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: EUR-Lex - 32011L0095 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Literatúra

Aj my sme tu doma. Inštruktážny materiál [on-line]. Zostavili: Lucia Orišková a Michal Milla. Bratislava : Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), 2013. 46 s. [cit. 14. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.iom.sk/sk/aktivity/presidlovanie-utecencov/18-aktivity/integracia-migrantov/uskutocnili-sme-integracia-migrantov/148-aj-my-sme-tu-doma-vzdelavacie-materialy-o-migracii-pre-pedagogov-a-lektorov.html>

BERNÁTHOVÁ, Alžbeta – REITEROVÁ, Monika – SOMOROVÁ, Renáta. *Učebný plán pre základný a rozširujúci kurz štátneho jazyka pre deti cudzincov* [on-line]. Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, 2005. Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 21. decembra 2005 pod číslom CD-2005-25654/39860 ako „Učebný plán pre základný a rozširujúci jazykový kurz štátneho jazyka pre deti cudzincov, Učebné osnovy pre základný a rozširujúci jazykový kurz štátneho jazyka pre deti cudzincov a Metodické odporúčania na vyučovanie slovenského jazyka v základnom a rozširujúcom kurze štátneho jazyka pre deti cudzincov.“ [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: Microsoft Word - ucebny plan.doc (statpedu.sk)

BERNÁTHOVÁ, Alžbeta – REITEROVÁ, Monika – SOMOROVÁ, Renáta. *Metodické odporúčania na vyučovanie slovenského jazyka v základnom a rozširujúcom jazykovom kurze štátneho jazyka pre deti cudzincov* [on-line]. Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, 2005. Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 21. decembra 2005 pod číslom CD-2005-25654/39860 ako „Učebný plán pre základný a rozširujúci jazykový kurz štátneho jazyka pre deti cudzincov, Učebné osnovy pre základný a rozširujúci jazykový kurz štátneho jazyka pre deti cudzincov

- a Metodické odporúčania na vyučovanie slovenského jazyka v základnom a rozširujúcom kurze štátneho jazyka pre deti cudzincov.“ [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: Microsoft Word - Metodické odporúčania.doc (statpedu.sk)
- BERNKOPFOVÁ, Michala – NOSÁLOVÁ, Barbora – TITĚROVÁ, Kristýna – VÁGNEROVÁ, Tereza – VÁVROVÁ, Jana: *Průvodce začleňováním žáků s odlišným mateřským jazykem. Pro základní školy*. Praha : Meta, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2019. 153 s. ISBN 978-80-88171-24-9.
- BUTAŠOVÁ, Anna et al. *Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2007. ISBN 978-80-89225-31-6.
- CUMMINS, Jim: *Vzdělávání vícejazyčných žáků* [on-line]. Preklad Meta, o. p. s. ako podklad konferencie financovanej z prostriedkov hlavného mesta Prahy z „Programu v oblasti podpory aktivít integrácie cudzincov na území hl. m. Prahy pre rok 2020“. 6 s. [cit. 24. 10. 2021]. Dostupné z: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/vzdelavani_vicejazycnych_zaku_jim_cummins_1.pdf
- CVEJNOVÁ, Jitka – PAPIŘNÍKOVÁ, Iva – BENEŠOVÁ GRUNTOVÁ, Dominika. *Diagnostika úrovně znalosti českého jazyka (diagnostická příručka)*. Centrum pro integraci cizinců, o. s., 2007. 78 s.
- Čo vedieť o utečencoch : *Usmernenie, ako pracovať s deťmi utečencov, ktoré zažili stres a traumy* [on-line]. UNHCR : zastúpenie UNHCR Austria/Siebert, 219. 41 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SK-PDF-UNHCR-Guidance-on-Stress-and-Trauma.pdf>
- DANIŠKOVÁ, Zuzana – FLAGOVÁ, Markéta – KAPALKOVÁ, Svetlana – PÍŠOVÁ, Janka: *Dieta hovoriace iným jazykom : možnosti kompenzačnej podpory v predškolskom vzdelávaní*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2021. 71 s. ISBN 978-80-8118-257-0.
- ĐURANOVÁ, Denisa. Európske jazykové portfólio [on-line]. In *Jazyk a literatúra*, roč. 6, 2019, č. 1 – 2, s. 38 – 42. ISSN 1339-7184. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/images/sk/publikacnainnosc/casopisy/jazyk-literatura/2019/1-2-jal-2019.pdf>
- ĐURANOVÁ, Denisa – PÍŠOVÁ, Janka. *Vstupná analýza zameraná na základné informácie týkajúce sa vzdelávania detí cudzincov v Slovenskej republike. Príklad dobrej praxe školy v oblasti inklúzie detí cudzincov* [on-line]. Projekt Erasmus+ č. 2016-1-1-CZ01-KA202-024034 Teacher´s training to the inclusion of the children of foreigners. [cit. 04. 04. 2021]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/o-organizacii/projekty/erasmus-vzdelavanieucitelov-k-inkluzii-deti-cudzincov/>
- Encyklopedie migrace* [on-line]. Internetový vzdelávací projekt. [cit. 14. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/>
- Európske jazykové portfólio pre žiakov vo veku 7 – 10 rokov. Slovenská republika* [on-line]. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2016. 64 s. ISBN 978-80-8118-185-6. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/aktuality/EJP_7_10_pdf_verzia.compressed.pdf
- Európske jazykové portfólio 16+*. Slovenská republika [on-line]. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2014. 136 s. ISBN 978-80-8118-117-7. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/publikacnainnosc/odborne-informacie/europske-jazykove-portfolio-16/>
- Excellence and Enjoyment: learning and teaching for bilingual children in the primary years*. Unit 1 Planning and assessment for language and learning [on-line]. DFES Publications, 2006. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: http://www.naldic.org.uk/Resources/NALDIC/Teaching%20and%20Learning/pri_pubs_bichd_213206_014.pdf
- GARLIN, Edgardis. *Metóda KIKUS pre deti od 3 do 10 rokov. Slovenčina ako druhý jazyk / Slovenčina ako cudzí jazyk. Metodika* [on-line]. Erasmus+ Kikus with us. Praha : Meta, o. p. s. 100 s. [cit. 18. 03. 2021]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/kikus>
- Jak komunikovat s rodiči* [on-line]. Posledná aktualizácia 2021-03-08 17:18. [cit. 02. 05. 2021]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/cestina/jak-komunikovat-s-rodici>
- Jazyková diagnostika* [on-line]. Posledná aktualizácia 2020-10-14 09:41. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/jazykova-diagnostika>

- Kolektív autorov. *Adaptační koordinátor na základní škole – metodická příručka* [on-line]. Praha : Národní pedagogický institut České republiky, 2020. 18 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/wp-content/uploads/2020/12/web-Adaptacni-koordinator-2.pdf>
- Kolektív autorov. *Metodická příručka pro práci adaptačního koordinátora základní školy* [on-line]. Masarykova základní škola Plzeň – Škola pro Evropu. 13 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: http://masarykovazs.cz/wp-content/uploads/2019/11/Methodick%C3%A1-p%C5%99%C3%ADru%C4%8Dka_adaptacni_koordinator.pdf
- Kolektív autorov. *Nízkoprahové kursy češtiny pro cizince. Příručka. Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka – Centrum pro integraci cizinců, o. s. – Člověk v tísni, o. p. s., 2007. 110 s.*
- Kolektív autorov. *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. Praha : Meta o. s. – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, s. 23 – 30. ISBN 978-80-254-9175-1.
- Komunikace s dítětem a žákem* [on-line]. Posledná aktualizácia 2020-06-05 11:13. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/komunikace-s-ditetem>
- KRUPOVÁ, Eva – KOVAČIČOVÁ, Milota. *Dieťa s odlišným materinským jazykom v poradenskom a edukačnom procese – dieťa cudzincov* [on-line]. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, 2022. 34 s. [cit. 14. 05. 2022]. Dostupné z: <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2022/03/Dieta-s-odlisnym-materinskim-jazykom-v-poradenskom-a-edukacnom-procese-dieta-cudzincov.pdf>
- KVAPIL, Roman et al. *Slovenčina ako cudzí jazyk. Príručka pre učiteľov* [on-line]. Bratislava : MPC, 2018, 65 s. ISBN 978-80-565-1440-5. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://archiv.mpc-edu.sk/sk/slovencina-ako-cudzi-jazyk>
- LETAVAJOVÁ, Silvia – DIVINSKÝ, Boris. *Náš spoločný domov. Migrácia a rozvoj na Slovensku* [on-line]. Bratislava : Slovenská katolícka charita, 2019. 64 s. ISBN 978-80-967870-2-9. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/335754785_NAS_SPOLOCNY_DOMOV_-_MIGRACIA_A_ROZVOJ_NA_SLOVENSKU
- LITTLE, David. *Európske jazykové portfólio. Príručka na plánovanie, implementáciu a hodnotenie celoškolských projektov* [on-line]. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2014. 44 s. ISBN 978-80-8118-118-4. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/publikacna-cinnost/odborne-informacie/europske-jazykove-portfolio/>
- LITTLE, David – PERCLOVÁ, Radka. *Európske jazykové portfólio. Príručka pre učiteľov a školiteľov* [on-line]. Preklad: A. Stankovianska. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2002. 75 s. ISBN 80-857652-8. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/publikacna-cinnost/odborne-informacie/europske-jazykove-portfolio/>
- LITTLE, David. *Európske jazykové portfólio : tam, kde sa stretajú pedagogika a hodnotenie* [on-line]. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2014. 27 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/publikacna-cinnost/odborne-informacie/europske-jazykove-portfolio/>
- NOSÁKOVÁ, Barbora. *Učíme češtinu jako druhý jazyk. Průvodce pro učitele*. Praha : Meta, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. 139 s. ISBN 978-80-88171-15-7.
- ONUŠKOVÁ, Mária – BAČOVÁ, Darina – BOTUROVÁ, Anna – DUGOVIČOVÁ, Zuzana – ILIEVOVÁ, Zlatica. *Slovenčina pre deti cudzincov v edukačnom procese*. Bratislava : MPC, 2015. 57 s.
- PAUL, Rhea – NORBURY, Courtenay – GOSSE, Carolyn. *Language Disorders from Infancy through Adolescence. Listening, Speaking, Reading, Writing, and Communicating*. Elsevier, 2017. 832 s. ISBN 978-03-23442-34-3
- PÍŠOVÁ, Janka. *Vzdelávanie detí cudzincov v Slovenskej republike* [on-line]. In *Jazyk a literatúra*, roč. 6, 2019, č. 1 – 2, s. 43 – 62. ISSN 1339-7184. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/images/sk/publikacna-cinnost/casopisy/jazyk-literatura/2019/1-2-jal-2019.pdf>
- Pomoc patronů* [on-line]. Posledná aktualizácia 2020-02-18 10:46. [cit. 04. 04. 2021]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/podpora-spoluzaku-patrony>
- Prekladový slovník základných pojmov pre základnú školu*. Ed. J. Pišová, K. Csiba, D. Ďuranová, A. Halászová, Gy. Ledneczká, M. Páleníková. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2021. [cit. 15. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/vyskum/vzdelavanie-deti-cudzincov/materialy-formulare/>
- Program rovesníckej podpory* [on-line]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/vyskum/vzdelavanie-deti-cudzincov/program-rovesnickej-podpory/>

- První dny ve škole* [on-line]. Posledná aktualizácia 2020-12-15 18:26. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/prvni-den-ve-skole>
- Průručka pro snadnější porozumění s cizincem* [on-line]. Centrum pro integraci cizinců, občanské sdružení. 12 s. [cit. 02. 05. 2021]. Dostupné z: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/prirucka_pro_snadnejsi_porozumeni_s_cizincem.pdf
- SLAVÍKOVÁ-BOUCHER, Lucia. *Český žák-cizinec. Metodika pro pedagogické pracovníky zabývající se problematikou dětí/žáků-cizinců*. Praha : NIDV, 2016. 11 s. ISBN 978-80-86956-87-9.
- SOMOROVÁ, Renáta – BJELOVÁ, Marta – ČUNTALOVÁ, Miriam. *Jazykový kurz. Metodické odporúčania. Vyučovanie štátneho jazyka pre deti cudzincov v SR (Jazyková príprava detí utečencov)* [on-line]. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2014.
- Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky. Učenie sa, vyučovanie, hodnotenie* [on-line]. Revidované vydanie. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2017. 255 s. ISBN 978-80-8118-201-3. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: https://www.statpedu.sk/files/sk/publikacna-cinnost/publikacie/serr_tlac-indd.pdf
- Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky, učenie sa, vyučovanie, hodnotenie*. Revidované vydanie. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2013. 252 s. ISBN 80-58756-93-5.
- ŠEDIBOVÁ, Andrea. *Moje učenie. Učebný materiál pre deti s autizmom*. 3. vydanie. Bratislava : Expol Pedagogika, s. r. o., 2015. 208 s. ISBN 978-80-8091-388-5
- ŠPAČKOVÁ, Klára et al. *Gramotnostní dovednosti v období mladšího školního věku – možnosti rozvoje a diagnostiky*. Praha : Univerzita Karlova, 2019. 78 s. ISBN 978-80-7603-148-7.
- ŠPAČKOVÁ, Klára et al. *Gramotnostní dovednosti v období mladšího školního věku – možnosti rozvoje a diagnostiky. Pracovní listy*. Praha : Univerzita Karlova, 2019. 62 s. ISBN 978-80-7603-101-2.
- ŠTEVULOVÁ, Zuzana. *Utečenci a migrácia: Dojmy a pojmy* [on-line]. [cit. 14. 11. 2020]. Dostupné z: Utečenci a migrácia: Dojmy a pojmy – euractiv.sk
- TITĚROVÁ, Kristýna et al. *Jak jsme organizovali přípravný kurz*. Praha : Meta, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. 25 s. ISBN 978-88171-20-1.
- TITĚROVÁ, Kristýna et al. *Organizujeme výuku češtiny jako druhého jazyka*. Praha : Meta, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. 23 s. ISBN 978-80-88171-16-4.
- Usmernenie – Osobitný spôsob plnenia školskej dochádzky, Vzdelávanie cudzincov* [on-line]. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, 2021. 8 s. [cit. 15. 06. 2021]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/19152.pdf>
- Utečenci, migranti, azylanti*. Základné informácie. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky : Migračný úrad MV SR.
- Vitajte na Slovensku*. Informačná brožúra migračného informačného centra IOM [on-line]. Migračné informačné centrum IOM, 2019. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: *Vitajte na Slovensku 2019 - Migračné informačné centrum IOM*
- Výkladové videá : Práva utečencov, Odkiaľ prichádzajú utečenci?, Kam utečenci idú?, Kto pomáha utečencom?, Kto je migrant?, Kto je utečenec?, Kto je žiadateľ o azyl?, Kto je vnútorne vysídlená osoba?* [on-line]. UNHCR Slovensko. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/sk/3043-vzdelavanie-o-utecencov.html>
- Výučba o utečencoch : Deti vo veku 6 – 9 rokov. Aktivita párovania listov* [on-line]. UNHCR, 2017. 27 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SVK-6-9-Letter_matching_game-draft2.pdf
- Výučba o utečencoch : Deti vo veku 6 – 9 rokov. Aktivita rozlišovania emócií* [on-line]. UNHCR, 2017. 7 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SVK-6-9-Face_expression_game-draft2.pdf
- Výučba o utečencoch : Deti vo veku 6 – 9 rokov. Aktivita párovania čísel* [on-line]. UNHCR, 2017. 31 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SVK-6-9-Number_matching_game-draft2.pdf

- Výučba o utečencoch : Osnovy pre základné školy. Vek 6 – 9.* [on-line]. UNHCR, 2017. 10 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SVK-6-9-Primary_curriculum-draft3.pdf
- Výučba o utečencoch : Osnovy pre základné školy. Vek 9 – 12.* [on-line]. UNHCR, 2017. 8 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SVK-9-12-Primary_curriculum-draft3.pdf
- Výučba o utečencoch : Sprievodca aktivitami. Vek 6 – 9.* [on-line]. UNHCR, 2017. 7 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SVK-6-9-Activity_guide-draft3.pdf
- Výučba o utečencoch : Sprievodca aktivitami. Vek 9 – 12.* [on-line]. UNHCR, 2017. 8 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SVK-9-12-Activity_guide-draft3.pdf
- Výučba o utečencoch : Začleňovanie výučby o utečencoch do rôznych tém na úrovni prvého stupňa základnej školy. Vek 6 – 9.* [on-line]. UNHCR, 2017. 7 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SVK-6-9-Integrating_learning_guide-draft3.pdf
- Výučba o utečencoch : Začleňovanie výučby o utečencoch do rôznych tém na úrovni druhého stupňa základnej školy. Vek 9 – 12.* [on-line]. UNHCR, 2017. 7 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SVK-9-12-Integrating_learning_guide-draft3.pdf
- Vzdelávanie detí cudzincov na Slovensku. Príklady dobrej praxe* [on-line]. (Ed. Peter Drál). Bratislava : Nadácia Milana Šimečku a centrum pre výskum etnicity a kultúry, 2011. 131 s. [cit. 07. 11. 2020] Dostupné z: <https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/Vzdelavanie-deti-cudzincov-priklady-dobrej-praxe.pdf> (cvek.sk)
- Vzdelávanie o utečencoch : Plán hodiny pre videopříbeh Hassana a Youssofa. Vek 12 – 15 rokov* [on-line]. UNHCR, 2017. 4 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/Lesson-plans-for-video-12-15_PREP.pdf
- Vzdelávanie o utečencoch : Plán hodiny pre Omarov videopříbeh. Vek 15 – 18 rokov* [on-line]. UNHCR, 2017. 4 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/Lesson-plans-for-video-15-18_PREP.pdf
- Vzdelávanie o utečencoch : Sprievodca aktivitami. Vek 12 – 15 rokov* [on-line]. UNHCR, 2017. 9 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/Teaching-About-refugees-12-15_PREP.pdf
- Vzdelávanie o utečencoch : Sprievodca aktivitami. Vek 15 – 18 rokov* [on-line]. UNHCR, 2017. 9 s. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/Teaching-About-refugees-15-18_PREP.pdf
- Zapojení do výuky* [on-line]. Poslední aktualizace 2021-01-15 18:01. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/zapojeni-do-vyuky>
- Zařazení do ročníku* [on-line]. Posledná aktualizácia 2020-12-15 17:27. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/zarazeni-do-rocniku>

PRÍLOHY

Príloha č. 1

Kontakty na inštitúcie/organizácie poskytujúce právnu pomoc a rôzne formy poradenstva cudzincom v Slovenskej republike

Príloha č. 2

Ukážka metodických pomôcok nápomocných pri práci v kurze štátneho jazyka

Príloha č. 3

Komunikačné karty

Príloha č. 1

KONTAKTY

Kontakty na inštitúcie/organizácie poskytujúce právnu pomoc a rôzne formy poradenstva cudzincom v Slovenskej republike a môžu byť nápomocné pri riešení problematických situácií spojených s inklúziou detí cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu.

MEDZINÁRODNÉ ORGANIZÁCIE

Medzinárodná organizácia pre migráciu

www.iom.sk

Medzinárodná organizácia založená v Ženeve v roku 1951. Hlavné oblasti činnosti v Slovenskej republike sú asistované dobrovoľné návraty, integrácia migrantov, prevencia obchodovania s ľuďmi a pomoc obchodovaným osobám, aktivity v oblasti presídľovania migrantov a koordinácia aktivít Európskej migračnej siete.

Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov, Zastupiteľský úrad v Slovenskej republike

www.unhcr-centraleurope.org/slovakia

Založený v októbri 1993. Zameriava sa najmä na zabezpečenie spravodlivého a účinného azylového konania. Všetky aktivity UNHCR v Slovenskej republike prebiehajú v úzkej súčinnosti s Regionálnym zastupiteľským úradom UNHCR pre strednú Európu.

ŠTÁTNE A VEREJNÉ INŠTITÚCIE

Migračný úrad Ministerstva vnútra Slovenskej republiky

www.minv.sk/?migracny-urad-mv-sr

Prvostupňový správny orgán rozhodujúci o udeľovaní azylu a poskytovaní doplnkovej ochrany cudzincom.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

www.minv.sk

Ústredný orgán štátnej správy, do ktorého kompetencie okrem iného spadá vstup na územie Slovenskej republiky a pobyt cudzincov na jej území, otázky azylantov a odídencom, či evidencia obyvateľov.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

www.minedu.sk

Ústredný orgán štátnej správy pre materské školy, stredné školy a vysoké školy, školské zariadenia, celoživotné vzdelávanie, vedu a techniku, pre štátnu starostlivosť o mládež a šport.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

www.mzv.sk

Zodpovedá za rozvoj vzťahov s ostatnými štátmi a spoluprácu s nadnárodnými a medzinárodnými organizáciami.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

www.snslp.sk

Plní funkciu národnej inštitúcie na ochranu a podporu ľudských práv. V roku 2004 sa stalo slovenským antidiskriminačným orgánom. Monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a zásady rovnakého zaobchádzania.

Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky

www.minv.sk/?uhcp

Plní úlohy v oblasti kontroly hraníc, boja proti nelegálnej migrácii a prevádzkaštvu, analýzy rizík, spolupráce s Európskou agentúrou pre pohraničnú a pobrežnú stráž, analýzy cestovných dokladov, pobytového režimu cudzincov, návratov cudzincov, vyhostovania cudzincov, vízovej praxe a vo vymedzenom rozsahu na úseku azylového konania a realizácii dublinského nariadenia.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

www.upsvar.sk

Orgán štátnej správy v oblasti sociálnych vecí a služieb zamestnanosti.

Verejný ochranca práv

www.vop.gov.sk

Nezávislý orgán Slovenskej republiky, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom.

Centrum právnej pomoci

www.centrumpravnejpomoci.sk

Štátna rozpočtová organizácia zriadená Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky. Centrum (15 kancelárií po celom Slovensku) poskytuje právnu pomoc občanom, ktorí pre nedostatok finančných prostriedkov nemôžu využívať iné právne služby. Poslaním Centra je poskytnúť občanom odborné informácie o svojich možnostiach a právnu pomoc.

MIMOVĽADNE ORGANIZÁCIE

Centrum pre výskum etnicity a kultúry

www.cvek.sk

Nezávislá mimovládna organizácia, ktorá realizuje výskumné, analytické a vzdelávacie aktivity. Aktivity CVEKu sa zameriavajú predovšetkým na etnické, jazykové a náboženské menšiny, inklúziu marginalizovaných skupín (Rómov, migrantov alebo iných menšín). Tematicky sa CVEK zameriava na oblasť vzdelávania, bývania, sociálnej situácie, interetnických vzťahov a politickej participácie.

Človek v ohrození

www.clovekvohrozeni.sk

Mimovládna nezisková organizácia, ktorá sa venuje humanitárnej pomoci, dlhodobým projektom rozvojovej spolupráce, podpory ľudských práv a globálneho vzdelávania. Organizácia je súčasťou medzinárodnej spolupráce People in Need.

Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť

www.governance.sk

nestraníčka, nezisková, mimovládna organizácia, ktorá sa okrem iného zaoberá vypracovaním analýz existujúcich a pripravovaných verejných politík, výskumom v rôznych oblastiach verejnej politiky, poskytovaním konzultácií a iných vzdelávacích aktivít pre verejnú správu a iné subjekty, či zvyšovanie povedomia o odborných a evidence-based riešeniach.

Liga za ľudské práva

www.hrl.sk

Organizácia, ktorá kombinuje poskytovanie priamych služieb – bezplatnej právnej pomoci utečencom a migrantom, s advokáciou a strategickou litigáciou v oblasti tvorby, presadzovania a uplatňovania migračnej, azylovej a integračnej politiky Slovenskej republiky. Zároveň realizuje činnosti smerom k spoločnosti, a rôznym profesiám, ktoré s cudzincami pracujú, a k výchove a vzdelávaniu novej generácie právnikov v oblasti azylového a migračného práva.

Mareena

www.mareena.sk

Prostredníctvom dobrovoľníckeho programu a vzdelávacích aktivít asistuje cudzincom pri integračnom procese, realizuje komunitné aktivity a rozvíja otvorenú celospoločenskú diskusiu o témach migrácie, integrácie a ich výzvach. Venuje sa príležitostiam pre aktívne začlenenie sa cudzincov do slovenskej spoločnosti, podpore miestnej komunity Slovákov a cudzincov v nadväzovaní vzťahov, zvyšovaniu povedomia verejnosti o témach rozmanitosti, migrácie a integrácie.

Marginal, o. z.

www.marginal.sk

Realizuje projekty, ktoré sú zamerané na jednotlivcov a komunity ohrozené exklúziou, primárne sa zameriava na aktivity smerujúce k integrácii migrantov, špecificky osôb s udelenou medzinárodnou ochranou, do majoritnej spoločnosti. Venuje sa ochrane, rešpektovaniu a podpore ľudských práv, základných slobôd a záujmov predovšetkým tých osôb, ktoré majú obmedzený prístup ku

sociálnym, ekonomickým a kultúrnym zdrojom bežne dostupným väčšine občanov.

Nadácia Milana Šimečku

www.nadaciamilanasimecku.sk

Realizuje rôzne vzdelávacie projekty, programy Vzdelávanie, Aktívne občianstvo a Podpora inkluzívnej praxe, spravuje webové sídlo fjuzn.sk a organizuje festival – najväčšie kultúrno-komunitné podujatie o migrácii a cudzincoch na Slovensku.

Nadácia otvorenej spoločnosti

www.osf.sk

Organizácia, ktorá realizuje vlastné projekty a prostredníctvom grantových programov určených mimovládny organizáciám sa venuje pomoci rozvoju otvorenej spoločnosti, vzdelávaniu, posilňovaniu ľudských práv a rovnosti príležitostí znevýhodnených občanov s prihliadnutím na špecifické potreby Rómov.

Nadácia Pontis

www.nadaciapontis.sk

Zameriava sa na prepájanie firiem, mimovládnych organizácií, inštitúcií, komunity a jednotlivcov. Zameriava sa najmä na témy zodpovedné podnikanie, vzdelávanie, transparentnosť, inklúzia.

Nitrianska komunitná nadácia

www.nkn.sk

Poskytuje granty aktívnym obyvateľom a organizáciám v Nitrianskom kraji a prostredníctvom grantových programov podporuje verejnoprospešné aktivity z rôznych oblastí ako sú napríklad vzdelávanie, zdravie, šport, kultúra, sociálna pomoc.

Platforma rozvojových organizácií – Ambrela

www.ambrela.org

Strešná organizácia 28 prevažne mimovládnych organizácií na Slovensku, ktoré sa venujú rozvojovej spolupráci, humanitárnej pomoci, globálnemu rozvojovému vzdelávaniu a/alebo trvalo udržateľnému rozvoju doma a/alebo v zahraničí a zastupuje ich spoločné záujmy na domácej pôde i v zahraničí.

Pokoj a dobro

www.pokojadobro.eu

Okrem iných činností a aktivít sa venuje i presídleniu a integrácii irackých kresťanov, zameriava sa na ich aktívne začlenenie do vzdelávacieho a pracovného procesu, zabezpečuje ich vzdelávanie a sociálnu adaptáciu.

Slovenská humanitárna rada

www.shr.sk

Národné dobrovoľnícke centrum humanitných a charitatívnych organizácií, občianskych združení a nadácií pôsobiacich v sociálnej oblasti, ktoré poskytujú pomoc, služby, starostlivosť, poradenskú činnosť a organizujú rôznorodé aktivity v prospech sociálne znevýhodnených a hendikepovaných ľudí. V súčasnosti združuje 116 dobrovoľníckych neziskových organizácií na území celej republiky, ktoré podporuje v legislatívnom procese pri obhajovaní a presadzovaní práv zdravotne postihnutých a sociálne odkázaných občanov a rozvoji partnerskej spolupráce s orgánmi štátnej správy a samosprávy.

Príloha č. 2

UKÁŽKA METODICKÝCH POMÔCOK NÁPOMOCNÝCH PRI PRÁCI V KURZE ŠTÁTNEHO JAZYKA

V súčasnosti nie je k dispozícii dostatočné množstvo didaktických materiálov primárne určených deťom cudzincov a ich učiteľom/lektorom. Mnoho oblastí jazykovej podpory môžu pokryť didaktické materiály a e-learningové kurzy uvedené v tejto časti, ale samozrejme nie všetky. Nižšie je ponúknutý prehľad podporných didaktických prostriedkov, materiálov a námetov na činnosti, ktoré sa pri jazykovej podpore detí cudzincov osvedčili.

Výber a podoba pomôcok závisí najmä od materiálno-technických podmienok základnej školy (knihy, obrázkové karty, obrázky, spoločenské hry, kocky, stavebnice a pod.). Samozrejme, niektoré materiály si musí učiteľ/lektor vyrobiť aj sám.

OBRÁZKOVÉ (KOMUNIKAČNÉ) KARTY

Svojpomocne si učiteľ/lektor môže vyrobiť obrázkové (komunikačné) karty.

Ako si vyrobiť komunikačné karty? *Pri zhotovovaní kariet treba dbať na to, aby zobrazenie objektov bolo jednoznačné.*

Karty však musia spĺňať aj ďalšie nároky, ako napríklad:

- musia byť farebné;
- mali by pokrývať viaceré slovné druhy (podstatné mená z rôznych tematických okruhov, prídavné mená, slovesá, predložky, číslovky);
- vždy by malo byť k dispozícii aspoň osem kariet rovnakého druhu k rovnakej téme v dvojacom prevedení (farebné a čiernobiele), aby pokryli široký repertoár hier a cvičení;
- mali by byť zalamované, zabezpečiť sa tak ochrana pred nešetrnou manipuláciou a predĺžiť sa životnosť pomôcky.

*Inšpiráciou môže byť publikácia *Moje učenie* (Šedibová, 2009), súbor obrázkových (komunikačných) kariet KIKUS alebo karty k téme *Orientácia v škole* voľne dostupné na: <https://www.statpedu.sk/sk/erasmus-slovencina-deti-cudzincov.html>*

*Karty **Orientácia v škole** obsahujú témy: základné pozdravy a frázy, aktivity a činnosti v škole, ľudia v škole, miestnosti v škole, vyučovacie predmety (1. a 2. stupeň ZŠ) a školské pomôcky. Karty sú rozdelené do stĺpcov: obrázkov, slovensky, vetný model (použitie slova vo vete), môj jazyk. Sú dostupné v 6 jazykových mutáciách (anglický, maďarský, ruský, srbský, ukrajinský a vietnamský jazyk).*

Pri zhotovovaní kariet možno využiť programy zamerané na výrobu a tlač pomôcok pre alternatívnu komunikáciu, ako napríklad Boardmaker 7, InPrint 3, SymWriter 2.

Čo sa dá s kartami robiť? *Karty je možné využiť pri mnohých činnostiach a jazykových hrách, ako napríklad práca s gramatickým rodom, tvorenie množného čísla, tvorenie slov, viet, hry typu pexeso, bingo. Sú vhodné pre skupinovú aj individuálnu prácu. Ďalšie možnosti využitia a hry s obrázkovými kartami sú uvedené v časti *Námety na činnosti*.*

HRY S OBRÁZKOVÝMI KARTAMI

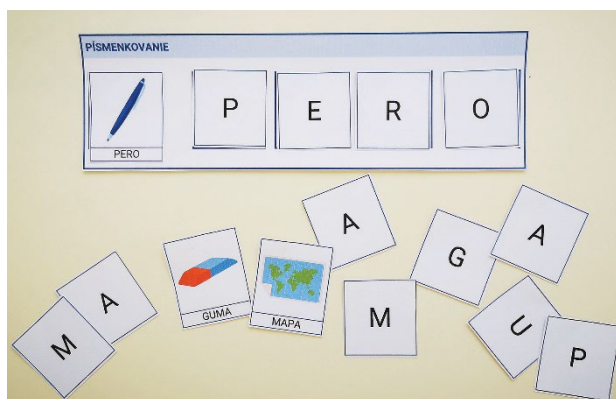
Potenciál obrázkových kariet je veľký, možno ich využiť pri pohybových hrách, zostavovaní viet, pri nenásilnom prepájaní lexikálnej zásoby s gramatikou, spájať ich, triediť podľa abecedy, počtu slabík, písmena na začiatku slova (mäkké, tvrdé, obojaké spoluhlásky, samohlásky), slová priraďovať k obrázkom.

Skladačky slov s obrázkami – skladanie slov pomocou obrázkov, hravá forma na precvičovanie si jednotlivých písmen alebo slabík.²⁹

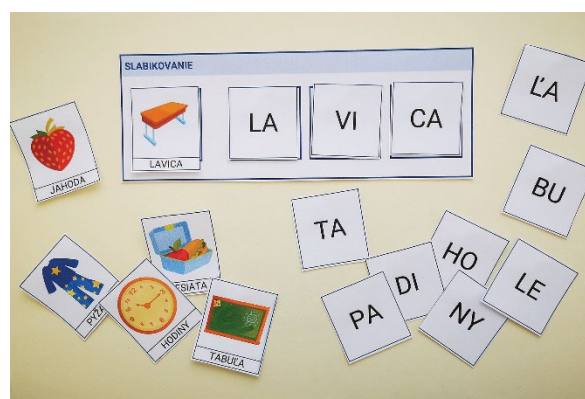

Obr. 7 Skladačky slov s obrázkami – ukážka (vlastný archív)

„Písmenkovanie a slabikovanie“ – skladanie slov z písmen alebo slabík. Podkladová karta slúži najmä ako vizuálna podpora, možno ju však využiť aj na ďalšie hry, napr. žiaci doplnia prvé alebo posledné písmeno v slove a pod.

Obr. 8 „Písmenkovanie“ – ukážka (vlastný archív)

Obr. 9 „Slabikovanie“ – ukážka (vlastný archív)

²⁹ Obrázková čítanka je primárne určená deťom predškolského veku, prvákovi a žiakovi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, možno ju však využiť aj pri systematickom rozvíjaní jazykových schopností detí cudzincov. Ďalšie pomôcky a námety na činnosti nájdete na: <https://www.autismus-a-my.cz/>

Pexeso – karty s obrázkami a textom učiteľ rozstrihá a spolu so žiakmi vyberie obmedzený počet kariet. So žiakmi sa tak dopredu zopakuje lexikálna zásoba. Pri väčšom počte žiakov je vhodné pre jedného žiaka zvoliť len jeden až dva páry slov. Žiaci postupne otáčajú vždy dve karty a hru jazykovo sprevádzajú. Cieľom je nájsť dvojicu: obrázok a text. Pre žiakov, ktorí nevedia čítať (nepoznajú latinku) možno vytlačiť dvakrát obrázkovú časť.

„**Chňapačka**“ – učiteľ rozloží karty s obrázkami na stôl (obrázkom nahor), žiaci stoja okolo stola tak, aby všetci dosiahli na karty. Učiteľ pomenuje niektorý z obrázkov na stole, žiaci sa snažia obrázok nájsť. Kto daný obrázok vidí, snaží sa po karte „chňapnúť“. Kartu si nechá a zbiera body.

„**Ukazovačka**“ – učiteľ rozdá každému žiakovi sériu obrázkov. Žiaci si rozložia karty obrázkom nahor. Učiteľ povie ľubovoľné slovo, žiaci sa snažia nájsť príslušný obrázok.

Rozprávanie o predmetoch – slúži na rozvoj komunikačných jazykových kompetencií. Táto činnosť je podstatne komplexnejšia ako pomenovávanie objektov. Treba však vždy nadväzovať na nadobudnuté znalosti žiakov. Voliť také objekty, ktoré žiaci poznajú, aby sa sústredili na jazyk a nie na obsah.

Príklad

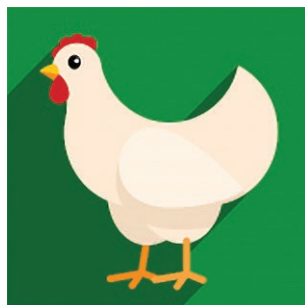

Učiteľ: *Čo je to?*
Žiak: *Zviera.*
Učiteľ: *Ako sa to zviera volá?*
Žiak: *Pes.*
Učiteľ: *Koľko má pes nôh?*
Žiak: *Štyri.*
Učiteľ: *Čo robí pes?*
Žiak: *Sedí.*
...

Hádanie predmetov – jeden zo žiakov si vytiahne kartu. Spolu s učiteľom sa na ňu pozrie, ale ostatným žiakom ju neukáže. Existuje viacero variantov ako hádať, o aký predmet ide.

Variant 1

Žiak 1: *Je to zviera?*
Žiak 2: *Áno.*
Žiak 3: *Koľko má nôh?*
Žiak 2: *Dve.*
...

Variant 2

Žiak 1: *Je to zviera.*
Má dve nohy.
Má perie.
...

Bingo – možno hrať v rôznych obmenách. Potrebne sú karty v dvojacom prevedení – farebné a čiernobiele karty (vhodné napr. obrázkové karty KIKUS).

Príklad

Každý žiak dostane určitý počet čiernobielych kariet. Zodpovedajúce farebné karty sú v kope, ktorá koluje. Karty sa priradujú na základe otázok a odpovedí. Touto aktivitou sa precvičuje akuzatív.

Učiteľ: *Kto má mačku?*

Žiak 1: *Ja ju mám!*

Žiak 1: *Kto má psa?*

Žiak 2: *Ja ho mám!*

Žiak 2: *Kto má žirafu?*

Žiak 3: *Ja ju mám!*

...

Skladanie príbehov – existuje viacero možností ako skladať príbehy. Touto aktivitou sa nielen podporuje rozprávanie, ale vytvára sa aj základ pre neskoršie písanie slohových prác.

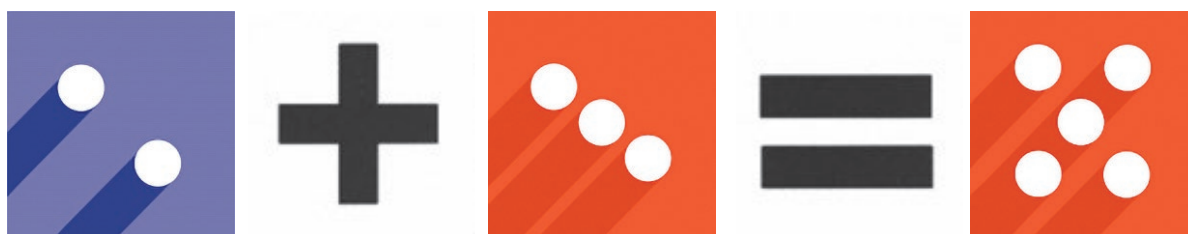
Príklad

Karty sú položené obrázkom hore. Žiak si vyberie jednu kartu a začne rozprávať príbeh. Ďalší žiak vyberie inú kartu, položí ju vedľa a pokračuje v príbehu ďalej.

Matematické úlohy – učiteľ pripraví žiakom z kartičiek rôzne matematické úlohy. Žiaci čítajú príklady a dopĺňajú výsledky.

Príklad

Učebnice slovenčiny pre deti cudzincov

BÁČKAI, Klaudia – ULIČNÁ, Martina. *Aha, slovenčina! Učebnica pre deti cudzincov a krajanov*. Bratislava : iCan, 2022.

Učebnica, dva pracovné zošity a zvukové nahrávky pre základný intenzívny kurz štátneho jazyka pre žiakov vo veku 6 – 15 rokov.

HIRSCHNEROVÁ, Zuzana – KAKSA FILAGOVÁ, Markéta. *Svet okolo nás po slovensky*. Bratislava : iCan, 2022. Pracovný zošit pre predškolákov s obrázkovo spracovanou a veľkým tlačeným písmom doplnenou podstatnou lexikálnou zásobou z najčastejšie sa vyskytujúcich tém v školských vzdelávacích programoch materských škôl, možnosť využitia aj pri vzdelávaní žiakov 1. ročníka základnej školy.

ROHOVÁ, Jana. *Cudzinec v mojej triede*. Bratislava : RAABE, 2021.

Pracovné listy pre žiaka, metodické poznámky pre učiteľa a praktické rady, možnosť využitia aj pri vzdelávaní predškolákov v materskej škole.

TIBENSKÁ, Eva – ZATKALÍKOVÁ, Mária. *Slovenčina slovo za slovom. I. diel*. Stadtschulrat für Wien, Europa Büro, 2007.

Učebnica a cvičebnica pre začiatočníkov, primárne určená žiakom rakúskych škôl (nemecká mutácia učebnice), možnosť využívať aj pri učení slovenského jazyka ako cudzieho jazyka aj v iných krajinách.

Učebnice slovenčiny pre cudzincov

Pri prezentácii komunikačných tém a gramatických javov možno vychádzať aj z učebníc pre dospelých. Môžu byť inšpiráciou napríklad pri postupnosti komunikačných tém, prezentovaní slovenčiny ako cudzieho jazyka (tabuľky, gramatika podávaná po častiach, tvaroslovie, dôraz na použitie v kontexte a v reálnych vetách a situáciách), zdrojom námetov na rôzne cvičenia a aktivity. Uvádzame niektoré z nich:

KAMENÁROVÁ, Renáta – TICHÁ, Hana – ŠPANOVÁ, Eva – IVORÍKOVÁ, Helena – KLESCHTOVÁ, Zuzana – MOŠAŤOVÁ, Michaela. *Krížom-krážom. Slovenčina A1*. Bratislava : Studia Academica Slovaca, 2018.

KAMENÁROVÁ, Renáta – ŠPANOVÁ, Eva – IVORÍKOVÁ, Helena – BALŠÍNKOVÁ, Dorota – KLESCHTOVÁ, Zuzana – MOŠAŤOVÁ, Michaela – TICHÁ, Hana.

Krížom-krážom. Slovenčina A2. Bratislava : Studia Academica Slovaca, 2009.

IVORÍKOVÁ, Helena – ŠPANOVÁ, Eva – KAMENÁROVÁ, Renáta – MOŠAŤOVÁ, Michaela – KLESCHTOVÁ, Zuzana – TICHÁ, Hana. *Krížom-krážom. Cvičebnica A1 + A2*. Bratislava : Studia Academica Slovaca, 2009.

KAMENÁROVÁ, Renáta – GABRÍKOVÁ, Adela – IVORÍKOVÁ, Helena – ŠPANOVÁ, Eva – MOŠAŤOVÁ, Michaela – BALŠÍNKOVÁ, Dorota – KLESCHTOVÁ, Zuzana. *Krížom-krážom. Slovenčina B1*. Bratislava : Studia Academica Slovaca, 2011.

GABRÍKOVÁ, Adela – KAMENÁROVÁ, Renáta – MOŠAŤOVÁ, Michaela – IVORÍKOVÁ, Helena – ŠPANOVÁ, Eva – TICHÁ, Hana. *Krížom-krážom. Slovenčina B2*. Bratislava : Studia Academica Slovaca, 2014.

ULIČNÁ, Martina – ANDOROVÁ, Iveta – BÁČKAI OVÁ, Klaudia – GABRÍKOVÁ, Adela. *Tri, dva, jeden - slovenčina. Slovenčina ako cudzí jazyk. Úroveň A1*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2015.

ANDOROVÁ, Iveta – ULIČNÁ, Martina – BASHIR GÉČOVÁ Vladimíra – GABRÍKOVÁ, Adela. *Tri, dva, jeden - slovenčina. Slovenčina ako cudzí jazyk. Úroveň A2*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2017.

ZEBEGNEYOVÁ, Angela – PUZDEROVÁ, Anna – BAKOVÁ, Beáta. *Hovorme spolu po slovensky „A“*. *Slovenčina ako cudzí jazyk*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2010.

BORTLÍKOVÁ, Alica – MAIEROVÁ, Eva – NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Hovorme spolu po slovensky! - B1*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2016.

BORTLÍKOVÁ, Alica – MAIEROVÁ, Eva – NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Hovorme spolu po slovensky! - B2*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2017.

BORTLÍKOVÁ, Alica – MAIEROVÁ, Eva – NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Hovorme spolu po slovensky! Gramatika B1 + B2*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2016.

VRÁBL'OVÁ, Júlia – MOŠAŤOVÁ, Michaela – HARGAŠOVÁ, Zuzana – ŠMATLÁKOVÁ, Zuzana. *Prvá pomoc po slovensky*. Bratislava : Studia Academica Slovaca, 2018.

URAMOVÁ, Miriam. *Slovenčina pre azylantov a žiadateľov o azyl. OZ Človek v ohrození*, 2007.

Učebnice slovenčiny pre nemecky hovoriacich

TOMENENDAL, Yvonne. *Slovenčina. 120 Stunden Slowakisch für Anfänger und Fortgeschrittene*. Wien, 2001.

NEMCOVÁ, Emília. *Slovenčina interkultúrne*. Košice : Elfa, 2001.

Učebnice slovenčiny pre francúzsky hovoriacich

BALÁŽ, Peter – SERAFÍNOVÁ, Danuša. *Parlons slovaque ou Les amis de l'internet. Guide pour les étudiants francophones*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2007.

BALÁŽ, Peter – SERAFÍNOVÁ, Danuša. *Parlons slovaque ou Les amis de l'internet – I. Exercices de grammaire complémentaires*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2004.

Praktické gramatické príručky a cvičebnice

PEKAROVIČOVÁ, Jana – ŽIGOVÁ, Ľudmila – PALCÚTOVÁ, Michaela – ŠTEFÁNIK, Jozef. *Slovenčina pre cudzincov. Praktická fonetická príručka*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005.

ŽIGOVÁ, Ľudmila. *Slovenčina pre cudzincov. Gramatická a pravopisná cvičebnica*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005.

ŽIGOVÁ, Ľudmila. *Praktikum zo slovenskej gramatiky a ortografie pre cudzincov B1 – B2*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2014.

VAJIČKOVÁ, Mária. *Slovenčina pre cudzincov. Gramatické cvičenia*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005.

ŽIGOVÁ, Ľudmila. *Komunikácia v slovenčine*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2007.

STEINEROVÁ, Hilda. *Konverzačná príručka slovenčiny*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2004.

Odborné publikácie a metodické príručky

BERNÁTHOVÁ, Alžbeta – REITEROVÁ, Monika – SOMOROVÁ, Renáta. *Metodické odporúčania na vyučovanie slovenského jazyka v základnom a rozširujúcom kurze štátneho jazyka pre deti cudzincov*. Bratislava : ŠPÚ, 2005.

Návody na prípravu učiteľa na jazykový kurz, metódy, formy a prostriedky výchovno-vzdelávacej práce v rámci základného a rozširujúceho kurzu štátneho jazyka, praktické ukážky prípravy učiteľov vyučujúcich v expertných skupinách, vzorový časovo-tematický plán základného jazykového kurzu štátneho jazyka, návrh lexikálnych jednotiek, ktoré by si mali žiaci osvojiť v rámci jazykového kurzu, metodické pokyny na administráciu prehľadu o vzdelávaní detí cudzincov v jazykovom kurze štátneho jazyka a osobný záznam.

Čo vedieť o utečencoch : Osvojovanie jazyka. UNHCR, 2019.

Prehľad osvedčených postupov ako pracovať s viacjazyčnými žiakmi.

KAMENÁROVÁ, Renáta – ŠPANOVÁ, Eva – ĽOS IVORÍKOVÁ, Helena – MOŠAŤOVÁ, Michaela. *Krížom-krážom. Metodická príručka – slovenčina A1*. Bratislava : Studia Academica Slovaca, 2018.

Metodická koncepcia celej série Krížom-krážom, základné lingvo-didaktické prístupy pri výučbe slovenčiny ako cudzieho jazyka, podrobné metodicko-didaktické pokyny k učebnici Krížom-krážom. Slovenčina A1.

KVAPIL, Roman – BAČOVÁ, Darina – CSIBA, Karol – ILIEVOVÁ, Zlatica – PÍŠOVÁ, Janka – ULIČNÁ, Martina – VRÁBĽOVÁ, Júlia. *Slovenčina ako cudzí jazyk. Príručka pre učiteľov*. Bratislava : MPC, 2018. Legislatívne východiská problematiky, vymedzenie referenčného rámca úrovne A1 ovládania slovenčiny ako cudzieho jazyka, charakteristika slovenského jazyka ako nematerinského jazyka v podmienkach výučby detí cudzincov, opis a charakteristika jazykového auditória – tzv. slovanské a neslovanské prostredie jazykovej triedy, námety a možnosti práce na hodinách slovenčiny ako cudzieho jazyka v prostredí detí cudzincov.

ONUŠKOVÁ, Mária – BAČOVÁ, Darina – DUGOVIČOVÁ, Anna – ILIEVOVÁ, Zlatica. *Slovenčina pre deti cudzincov v edukačnom procese*. Bratislava : MPC, 2015.

Materiál k programu Implementácia štátneho jazyka pre deti cudzincov do edukačného procesu základnej a strednej školy.

SOMOROVÁ, Renáta – BJELOVÁ, Marta – ČUNTALOVÁ, Miriam. *Jazykový kurz. Metodické odporúčania. Vyučovanie štátneho jazyka pre deti cudzincov v SR*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2014.

Vzdelávací program dvojmesačného jazykového kurzu v celkovom rozsahu 184 hodín pre žiakov od 6 do 15 rokov, učebný plán jazykového kurzu, učebné osnovy pre dvojmesačný vzdelávací kurz slovenského jazyka základných škôl detí migrujúcich rodičov, metodické pokyny a metodickú príručku pre učiteľa, príklad prípravy na vyučovaciu hodinu, metódy, formy, prostriedky výchovno-vzdelávacej práce v rámci jazykovej prípravy.

E-learningové kurzy a aplikácie slovenského jazyka ako cudzieho jazyka

Slovenčina online – ľahko a rýchlo.

www.slovake.eu

Viacjazyčný portál na výučbu slovenského jazyka, jazykové on-line kurzy rôznych úrovní (A1, A2, B1, B2) s cvičeniami a slovníkmi, jazykové kvízy, zábavné hry, rôzne informácie o Slovensku a multimediálny obsah s množstvom pôvodných textov, zvukových nahrávok, videozáznamov.

www.e-slovak.sk

E-learningový portál s kurzami slovenčiny ako cudzieho jazyka zameraný na získanie základných jazykových schopností, ktoré je možné aplikovať na každodenné situácie. Kurzy korešpondujú s učebnicou Krížom-krážom. Slovenčina.

PIXCOM ONLINE. Hovoríme po slovensky!

www.pixcom.online

Komiksové spracovanie komunikačných situácií, možnosť pracovať s textami, gramatikou, k dispozícii obdoba klasického pexesa – pixeso, ktoré pracuje so spojením obrázka a slova.

Učíme (sa) slovenčinu ako cudzí jazyk.

www.ucimesaslovencinu.sk

Vzdelávací portál s dvomi rozhraniami – študentské (Učím sa slovenčinu) a lektorské (Učím slovenčinu), audiovizuálny materiál – krátke „youtubové“ videá s interaktívnymi úlohami.

Slovenčina ako cudzí jazyk – videokanál na youtube.

Zaujímavý spôsob výučby slovenského jazyka cez vtipné príbehy v slovenčine. Príbehy sú dopĺňané kresbami, vysvetľovanie slov je doplnené bohatou gestikuláciou a posunkami. Videokanál je rozčlenený na niekoľko tematických častí, je možné si ich vyhľadať aj pod názvom *Learn Slovak with Stories*. Na kanáli možno nájsť aj gramatiku vysvetlenú prostredníctvom videa v angličtine. Okrem videí kanál prináša aj tradičné slovenské recepty, rozprávky, zaujímavosti o osobnostiach a miestach Slovenska.

LINGO.

www.lingo-play.com

Multilingválny portál na precvičovanie písania, počúvania s porozumením, lexikálnej zásoby prostredníctvom flash kariet, samostatných slov alebo ich umiestnenia vo frázach.

Didaktické hry na podporu výučby slovenského jazyka

Krajina Hláskovo.

Súbor štyroch stolových hier zameraný na nácvik a zdokonalenie učiva, ktoré súvisí so zvukovou rovinou slovenského jazyka a jej segmentálnymi javmi (samohlásky, dvojhlásky, spoluhlásky a slabiky) a suprasegmentálnymi javmi (kvantita – dĺžka, prízvuk, dôraz a pod.). Ku každej hre je pripravený prehľad opakujúcich sa výrazov – lexikálna zásoba.

Naše Slovensko.

Kartová hra zameraná na rozvoj jazykových, komunikačných a sociálnych kompetencií. Obsahuje 157 hracích kariet rôznej náročnosti – obrázkové karty a výkladové karty s krajmi, riekami, nížinami, pohoriami, historickými a geografickými objektmi a osobnosťami Slovenska.

Didaktické materiály KIKUS

Program **KIKUS (Kindern in Kulturen und Sprachen)**, koncipovaný lingvistkou Dr. Edgardis Garlin, ponúka jednoduchý a efektívny model vyskúšaný aj na Slovensku, ktorý je možné využiť na

sprostredkovanie všetkých jazykov pre deti a žiakov vo veku od 3 do 10 rokov. Od roku 2016 je k dispozícii aj slovenská verzia Metodickéj príručky KIKUS, ktorá je výstupom projektu Erasmus+ KIKUS with us. Metodická príručka spolu s prekladmi ku kartičkám a pracovným listom je voľne dostupná on-line: <https://www.inkluzivniskola.cz/kikus>

KIKUS obrázkové karty.

Vhodné pre skupinovú aj individuálnu prácu. Všetky motívy sú v dvojacom prevedení. Zahŕňajú základnú lexikálnu zásobu žiaka, pokrývajú podstatné mená, prídavné mená, slovesá, predložky, číslovky, počet, tvary. Možno ich použiť pri pohybových hrách, zostavovaní viet a pri nenásilnom prepájaní lexikálnej zásoby s gramatikou.

KIKUS pracovné listy s obrázkovými kartičkami.

Zmenšené obrázkové karty určené na spoluprácu rodiča a dieťaťa alebo na individuálnu prácu doma. Na rozdiel od obrázkových kariet sú pracovné listy s kartičkami určené na výučbu konkrétnych jazykov. Na každom liste je 24 pojmov, všetky obrázky sú vo farebnom a čiernobielym prevedení. Vytvorí sa tak základný obrázkový slovníček, pretože pod čiernobielymi obrázkami sú slovenské pojmy, ktoré sa majú preložiť do materinského jazyka žiakov. Kartičky so slovenskými podstatnými menami majú vľavo hore nevyfarbenú bodku na prácu s gramatickým rodom. Na uchovávanie obrázkových kartičiek žiaci potrebujú tvrdé dosky alebo obálku.

KIKUS pracovné listy na spoluprácu rodiča s dieťaťom.

Listy sú úlohami k rozdielnym témam z bežného života žiakov. Sú dostupné v troch stupňoch obťažnosti a obsahujú vždy 20 tém. Pracovné listy je možné dať žiakom domov na konci lekcie, aby si ich spolu s rodičmi napríklad vymaľovali. Hlavným cieľom je však rozhovor s rodičmi v materinskom jazyku o tom, čo sa naučili. Ak je spolupráca s rodičmi žiaka náročnejšia, pracovné listy je možné vypracovávať i počas lekcie. Pracovné listy sú farebné a vytlačené na extra tvrdom papieri. Na uchovávanie pracovných listov potrebujú žiaci zakladač s krúžkovou mechanikou.

Bábiky Mimi a Momo.

Slúžia na spestrenie lekcie a plnia dôležitú úlohu predlohy. Pri jazykových cvičeniach názorne ukazujú, čo majú žiaci v cvičeniach urobiť. Je možné použiť aj iné bábiky. Dôležité je, aby si žiaci bábiky mohli zobrať do rúk. Jedna bábika by mala byť dievča a druhá chlapec. Mená postavičiek sa môžu

Kúzelné vreca.

Ukryva obsah spojený s témou, slúži na vytvorenie napätia a motiváciu žiakov. Namiesto vreca je možné použiť šatku, klobúk, škatuľu alebo aj obliečku na vankúš. Hlavne, že vie učiteľ kúzliť...

NÁMETY NA ČINNOSTI

Ponúkame krátky výber námetov na skupinovú prácu. Ďalšie námety na činnosti nájdete napríklad v *Metodickej príručke KIKUS*, s. 22 – 36, 40 – 44.

Reálne objekty a ich miniatúry – zábavná forma učenia, ktorá napomáha lepšie si zapamätať jednotlivé objekty. Žiaci mladšieho školského veku majú radi miniatúrne stvárnenie reálnych objektov (oblečenie, kuchynský riad alebo nábytok pre bábiky, autíčka, veci z obchodu...). Pozor, aby sa však pri práci s miniatúrami neskĺzlo k jazykovej podpore zameranej len na lexikálnu zásobu.

Spoločenské hry – všetky druhy hier (stolové, kartové, magnetické ...) motivujú žiakov ku vzájomnej spolupráci, prepájajú jazyk s pamäťou a pod.

Pexeso – hra vhodná na rozširovanie lexikálnej zásoby, precvičovanie množného čísla, gramatických rodov, tvarov substantív v nominatíve a akuzatíve. Je potrebné však zaviesť správne pravidlá – dbať na to, aby všetci žiaci hovorili a hru sprevádzali.

Dobble – hra vhodná na precvičovanie lexikálnej zásoby. Nástroje na výrobu kariet Dobble nájdete on-line na: <https://www.cojsemvyzkousela.cz/?p=1505>

Domino – žiaci hrajú hru domino s kartičkami. Skupina 2 až 5 žiakov má za úlohu vytvoriť hada (napr. spojiť sloveso s príslušným zámenom: *ja behám, ty striháš...*). Žiaci spolupracujú v skupine. Skupín môže byť aj viacero a môžu súťažiť o to, kto bude mať prvý správne spojené kartičky.

Kvarteto – hra vhodná na precvičovanie lexikálnej zásoby v akuzatíve singuláru s väzbou slovesa *mať*. Učiteľ postupne rozdá žiakom 32 kariet a vyberie žiaka, ktorý začne hru. Ten sa opýta ktoréhokoľvek spolužiaka na konkrétnu kartu z kvarteta, z ktorého má aspoň jednu kartu. Ak oslovený žiak má túto kartu, musí ju pýtajúcemu sa odovzdať. Ten sa potom môže pýtať na ďalšiu kartu. Ak žiak nemá kartu, na ktorú sa ho pýtajú, je na ťahu a môže si sám pýtať ľubovoľnú kartu, ktorá by sa mu hodila do jeho kvarteta. Keď žiak získa kvarteto, položí 4 karty, ktoré sa k sebe tematicky hodia, na stôl. Potom pokračuje v hre ďalej. Cieľom hry je získať čo najviac kvartet.

Rolové hry – sú jazykovou podporou samé o sebe. Žiaci si môžu vyskúšať rôzne situácie v praxi (napríklad hra na obchod), pri ktorých si zároveň osvojujú jazykové správanie (interakčné komunikačné vzorce – nakupovanie). Dbať na dodržiavanie základného princípu – zapojiť všetkých žiakov v skupine.

Čítanie z pier – jeden žiak bez hlasu číta slovo zo zoznamu, druhý háda, ktoré je to slovo. Treba dbať na to, že aj pri zreteľnej artikulácii sú isté skupiny hlások, ktorých výslovnosť sa veľmi podobá, napr. *b - p - m, d - t, l - r, s - c*, čiastočne aj *e - i, o - u*.

Hra s písmenkami – spájanie písmen do jednoduchých slabík, jednoslabičných alebo dvojslabičných slov. Možno využiť kocky z hry Scrabble alebo plastové poháre, na ktorých sú napísané jednotlivé spoluhlásky a samohlásky.

Slovné preteky – na papierikoch sú napísané slabiky. Dvaja žiaci sa posadia oproti sebe. Jeden z nich vyžrebuje slabiku a potom hovoria slová, ktoré začínajú na danú slabiku. Hra končí, keď jeden zo žiakov už nevie pokračovať. Pre začiatovníkov môžu byť na papierikoch napísané len písmená.

Slovný futbal – žiaci hľadajú slovo začínajúce sa na posledné písmeno, posledné dve písmená alebo celú slabiku predchádzajúceho slova.

Rozstrihaný dialóg – učiteľ nakopíruje dialóg na rôznofarebné papiere a rozstrihá. Žiaci si vyberú každý jeden farbu a zostavujú dialóg. Zostavený dialóg možno nalepiť na papier. Aj žiaci s nižšou úrovňou ovládania jazyka si tak odnesú svoj produkt.

„Behací“ diktát – žiaci sú rozdelení do skupín. Každá skupina má svoj diktát, ktorý je umiestnený v inej časti triedy. Z každej skupiny vybehne k diktátu vždy jeden žiak, zapamätá si jedno slovo/jednu vetu a snaží sa ju bez chýb napísať na pripravený papier v skupine. Vyhráva skupina, ktorá má viac správne napísaných slov/viet.

Obrázkové knihy – pri jazykovej podpore nevyhnutné. Ich prostredníctvom žiaci poznávajú kultúrne a špecifické vzory rozprávania. Obrázkové knihy pre určitý vek bývajú pre rovnako staré deti cudzincov príliš náročné. Je vhodné preto používať knihy koncipované pre mladšie deti. Dbať na to, aby obrázky boli zreteľné, konkrétne a vhodne dopĺňali text.

Práca s výkladovým slovníkom/pravidlami slovenského pravopisu – žiak otvorí slovník na náhodnej strane, vyberie slovo, ktoré nepozná (možno obmedziť na slovný druh). Spoločne s ostatnými si ho vysvetlia a použijú vo vete.

Rozhovor – ideálny pri individuálnej práci so žiakom. Je vhodné využívať rôzne slovné hry, nechať žiaka dokončiť vety, pomenovávať predmety, obrázky a pod.

Básne – pravidelný rytmus a rým podporuje ľahšie zapamätanie si, žiak sa učí správne intonovať, získava cit pre jazyk. Báseň možno rytmizovať, dramatizovať, sprevádzať gestom, pohybom. Z začať s jedným veršom, postupne pridávať ďalšie verše, žiak môže dokončiť rým, verš.

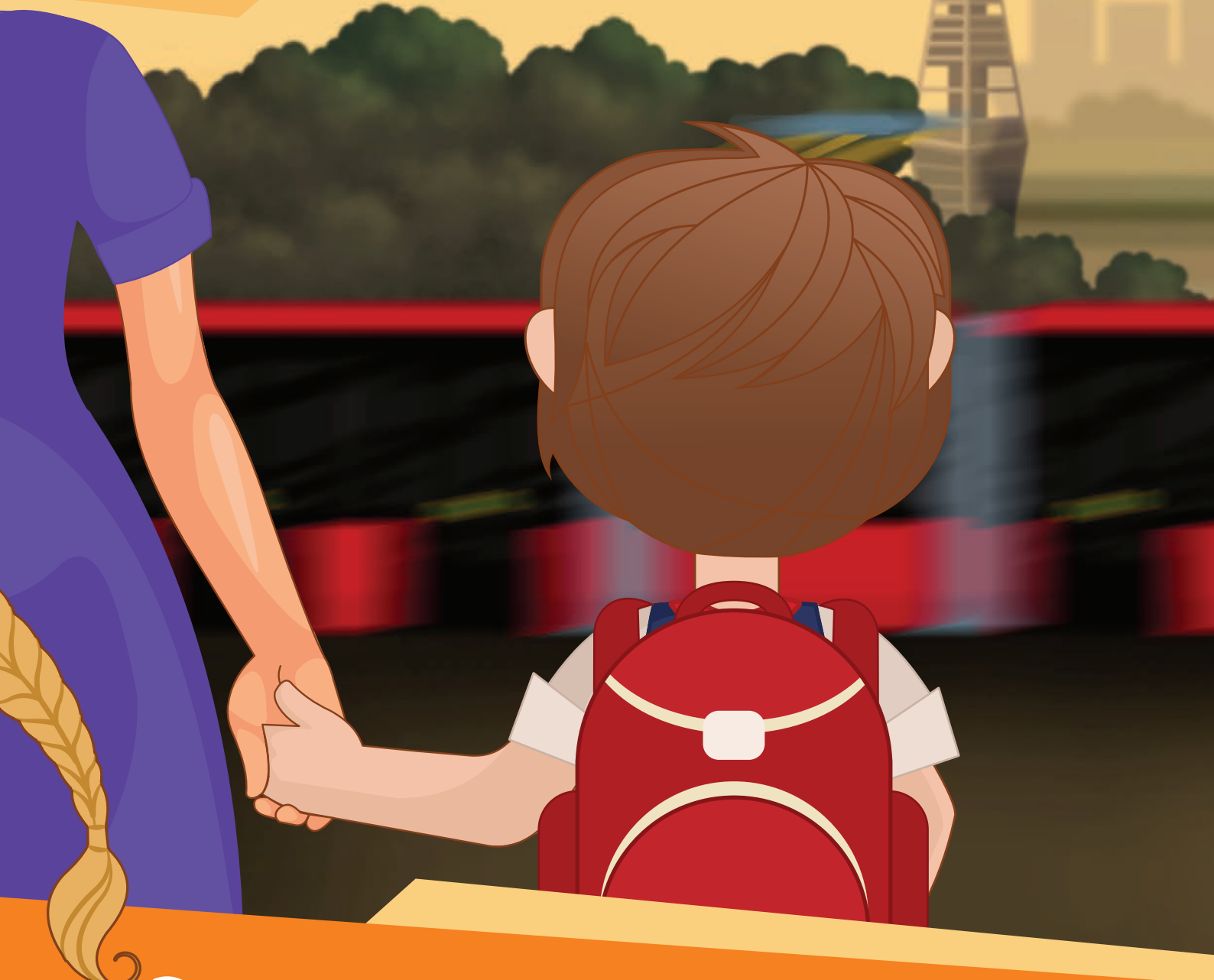
Piesne – vhodný spôsob na nácvik výslovnosti (napr. samohlások). So žiakom možno spievať melódie na jednotlivé hlásky, najmä na tie, ktoré žiakovi robia problémy.

Výtvarné činnosti – kreslenie, strihanie, skladanie, lepenie a iné výtvarné činnosti možno prepojiť s rozhovorom, rozširovaním lexikálnej zásoby (*nožnice, lepidlo, papier, ...*), precvičovaním farieb (výtvarný diktát – *Nakresli žlté slnko, modrý dom, červenú strechu ...*), osvojovaním si gramatiky (*ja kreslím – ty kreslíš, ja strihám – ty striháš, ...*).

ISBN 978-80-8118-255-6

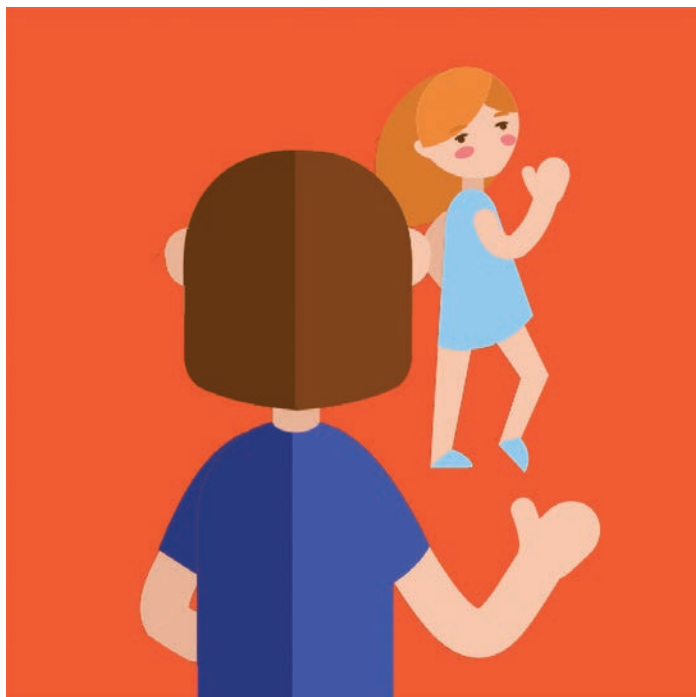
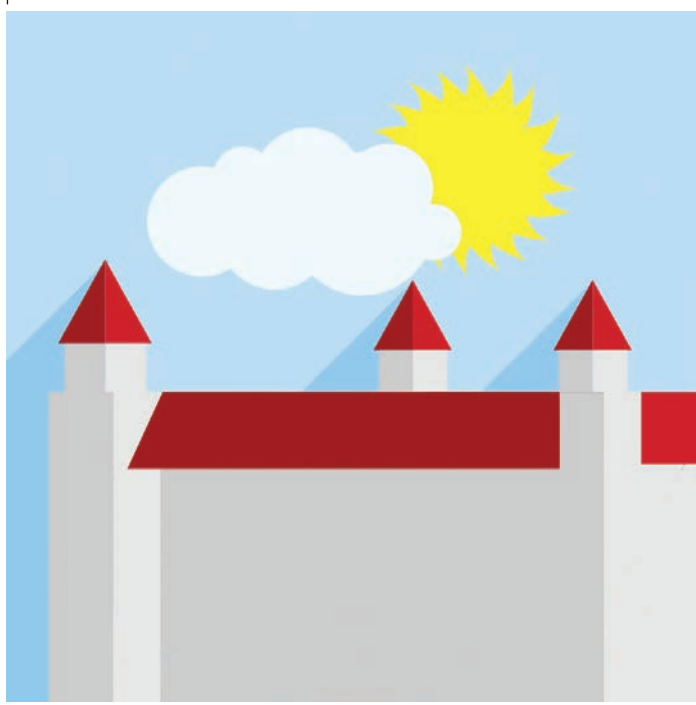
www.slovakia.sk

SPU ŠTÁTNY
PEDAGOGICKÝ
ÚSTAV

Spolufinancované z
programu Európskej únie
Erasmus+

DOBRÝ VEČER.

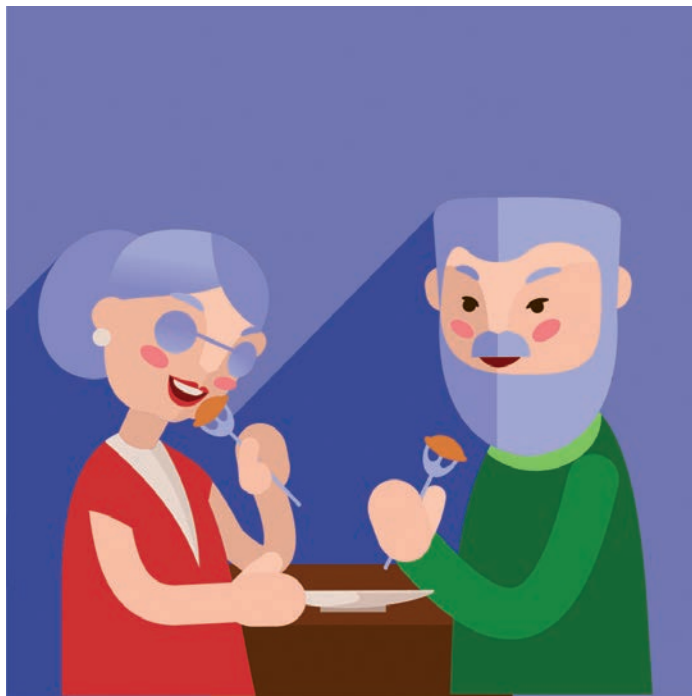
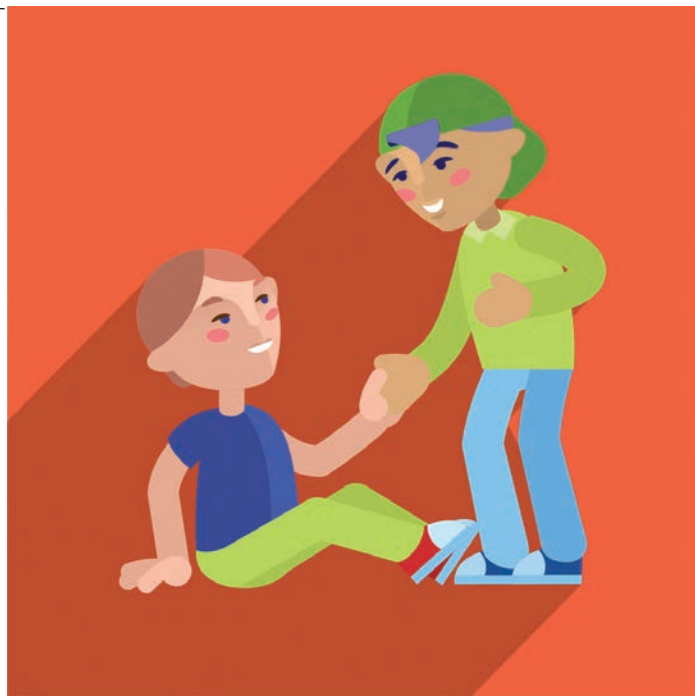
DOBRÝ DEŇ.

DOBRÉ RÁNO.

VITAJ. TEŠÍ MA.

DOVIDENIA.

AHOJ.

ČO ZNAMENÁ?

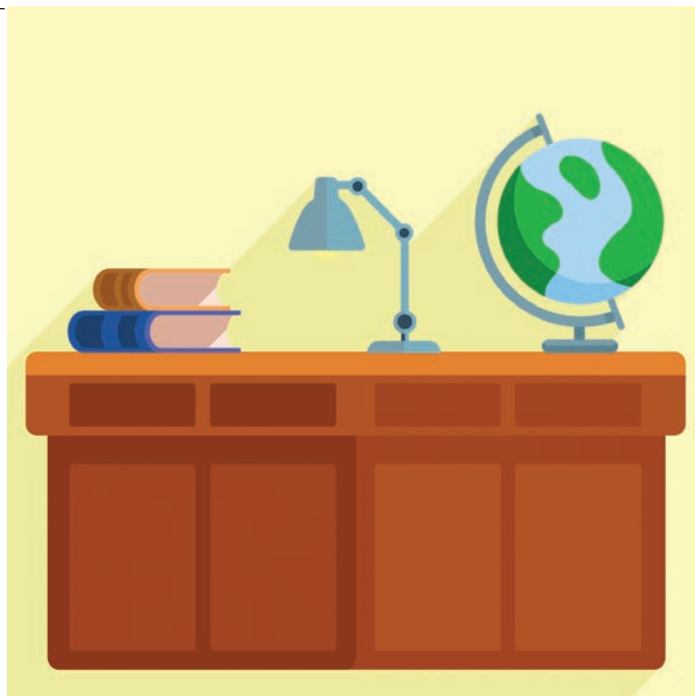
NEROZUMIEM.

PROSÍM. ĎAKUJEM.

MÔŽEM SA NAPIŤ?

DOBRÚ CHUŤ.

PREPÁČ.

GLÓBUS

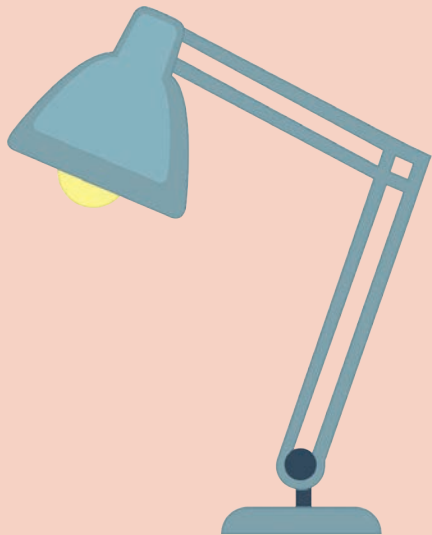
DVERE

TRIEDA

STOLIČKA

LAVICA

KATEDRA

HODINY

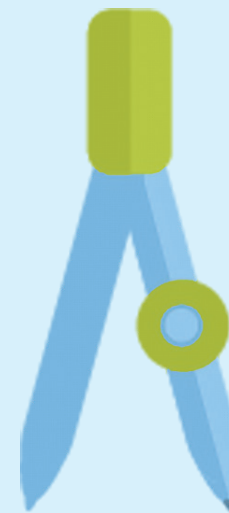
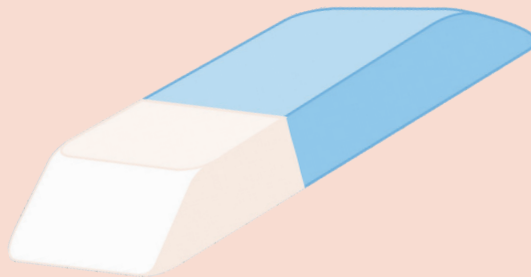
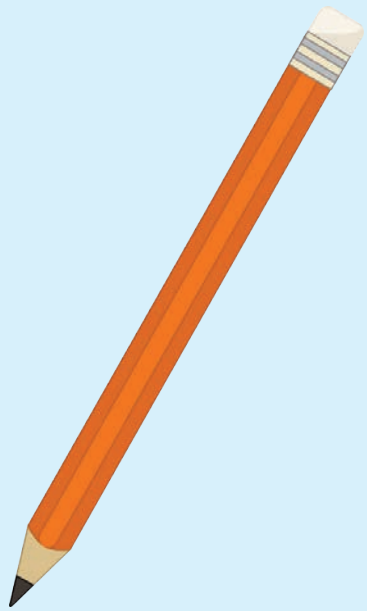
TABUĽA

POČÍTAČ

ŠPONGIA

MAPA

LAMPA

KRUŽIDLO

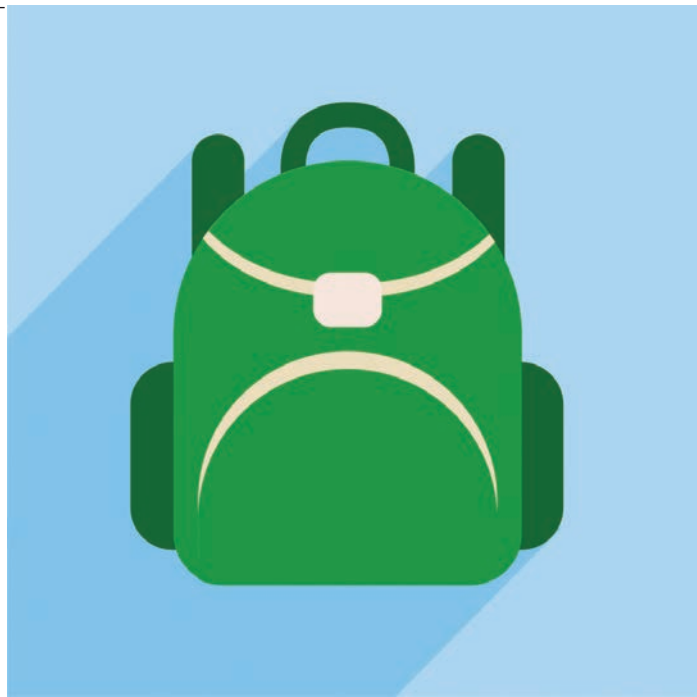
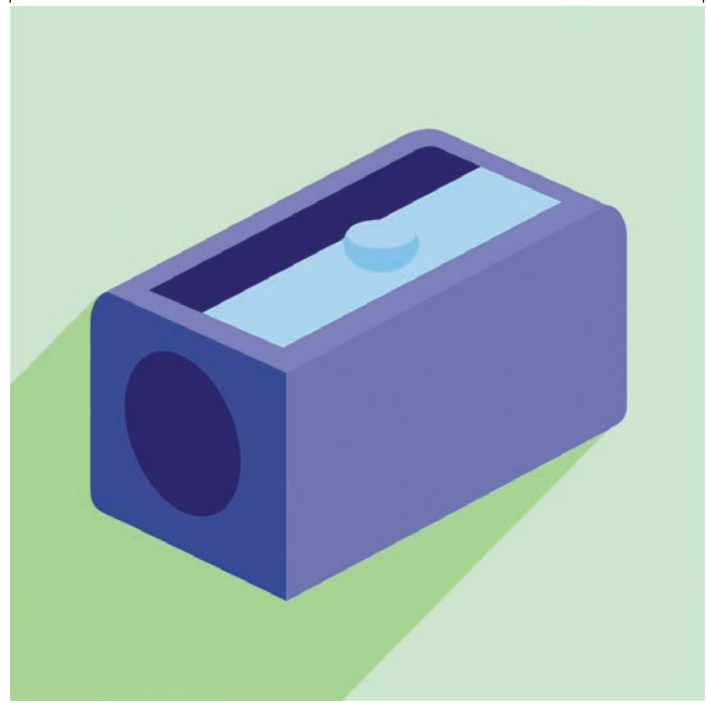
GUMA

CERUZA

PASTELKY

NOŽNICE

LEPIDLO

STRÚHADLO

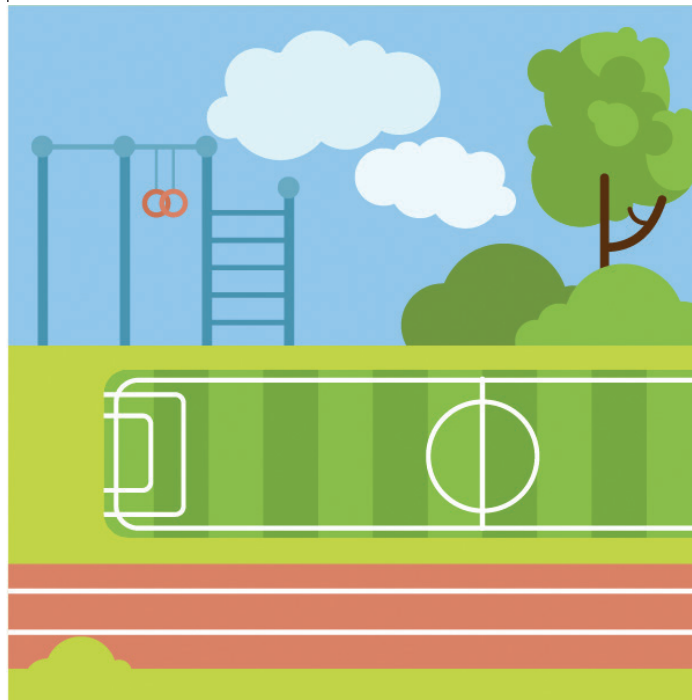
PERO

PERAČNÍK

ZOŠIT

PRAVÍTKO

ŠKOLSKÁ TAŠKA

JEDÁLEŇ

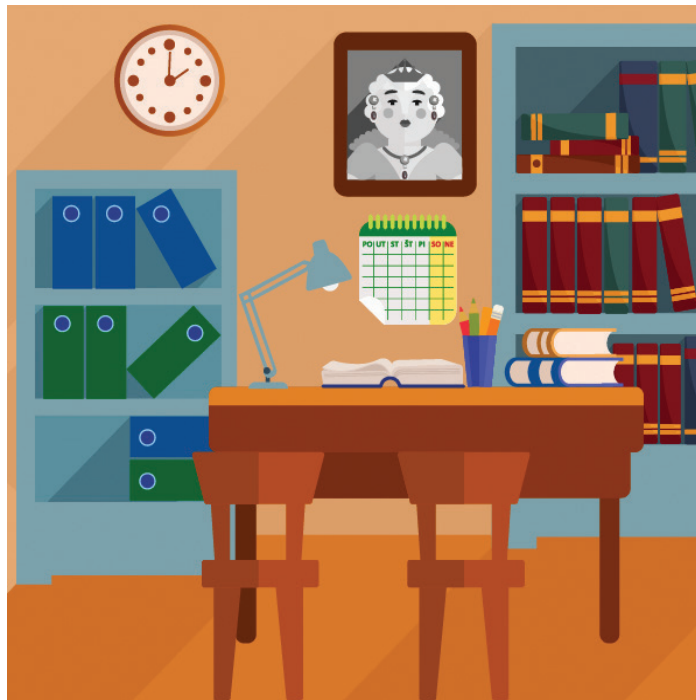
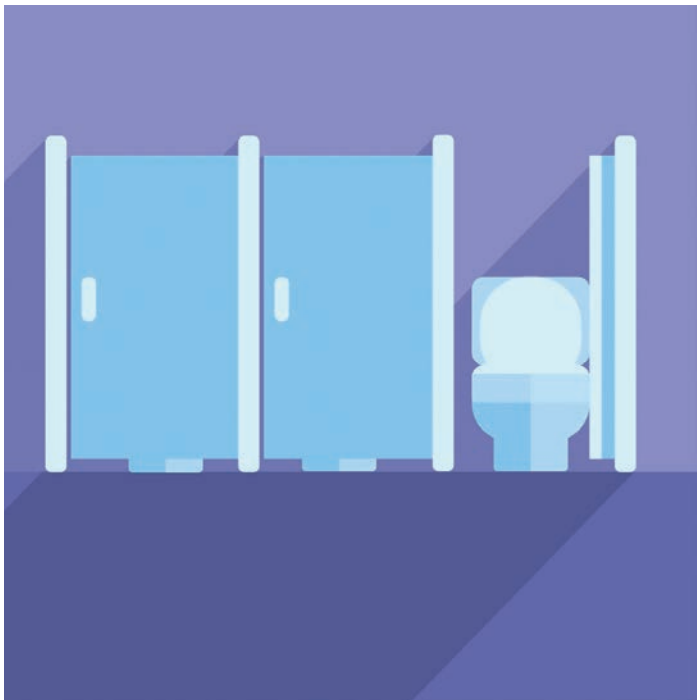
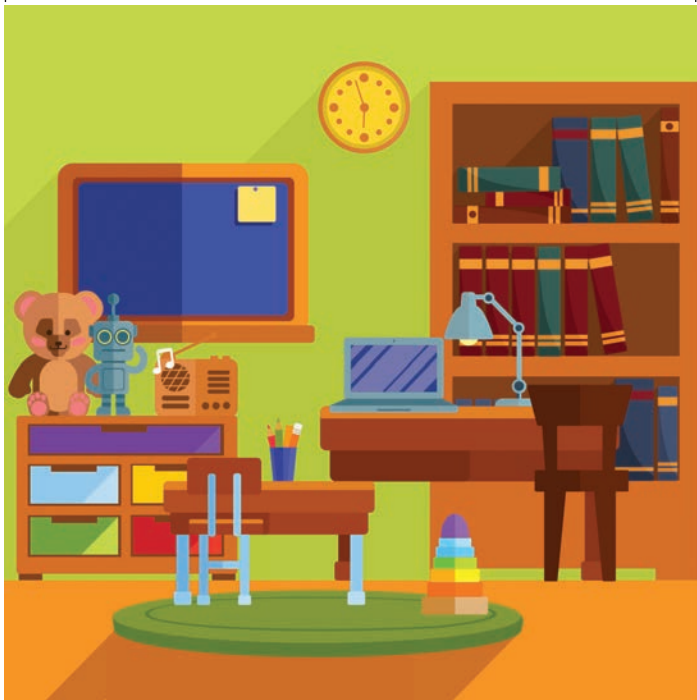
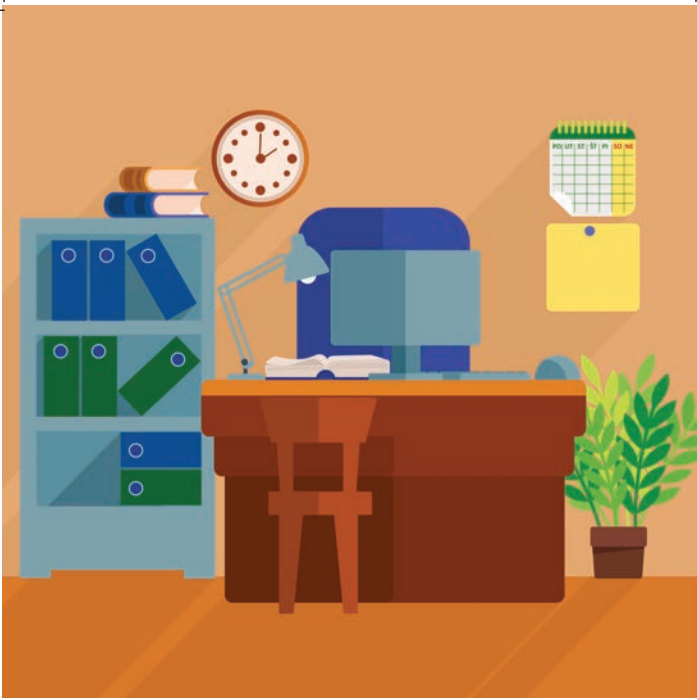
IHRISKO

ŠKOLA

ŠATŇA

LABORATÓRIUM

KNIŽNICA

TELOCVIČŇA

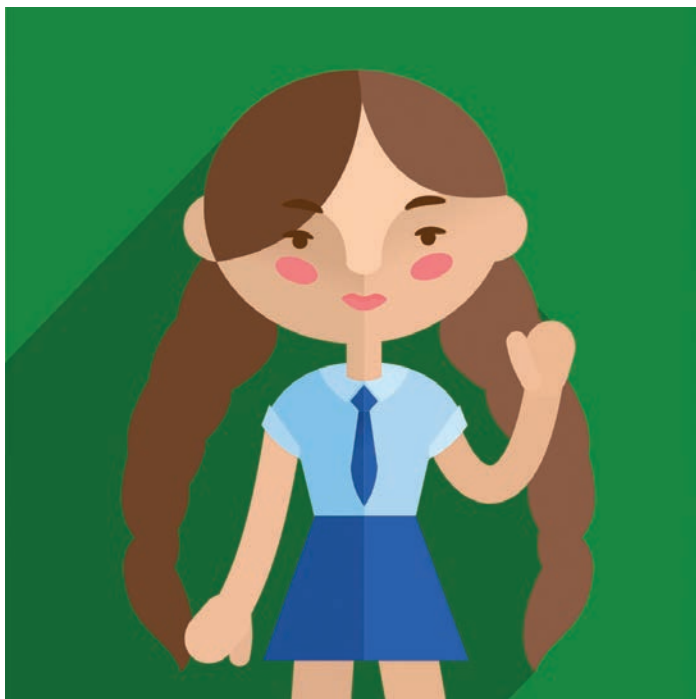
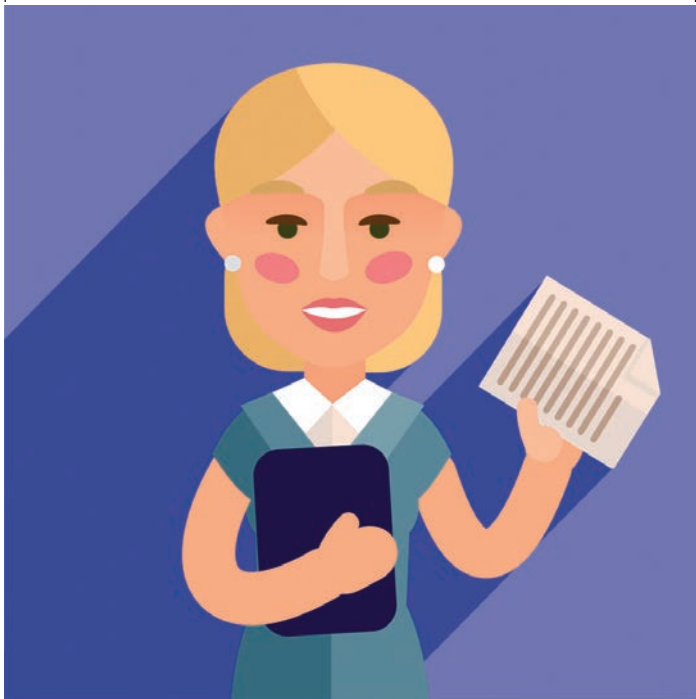
ŠKOLSKÝ KLUB DETÍ

RIADITEĽŇA

ZBOROVŇA

ZÁCHOD

TRIEDA

UČITEĽ

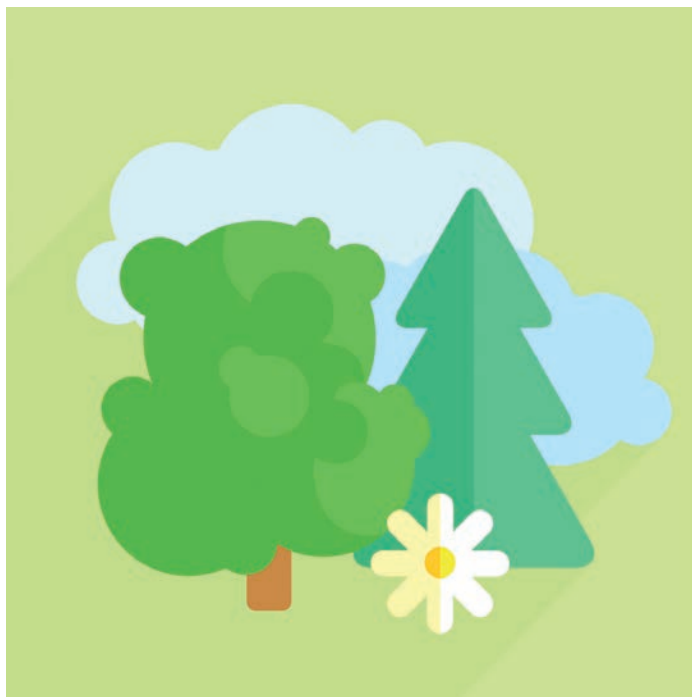
RIADITEĽKA

RIADITEĽ

ŽIAČKA

ŽIAK

UČITEĽKA

INFORMATIKA

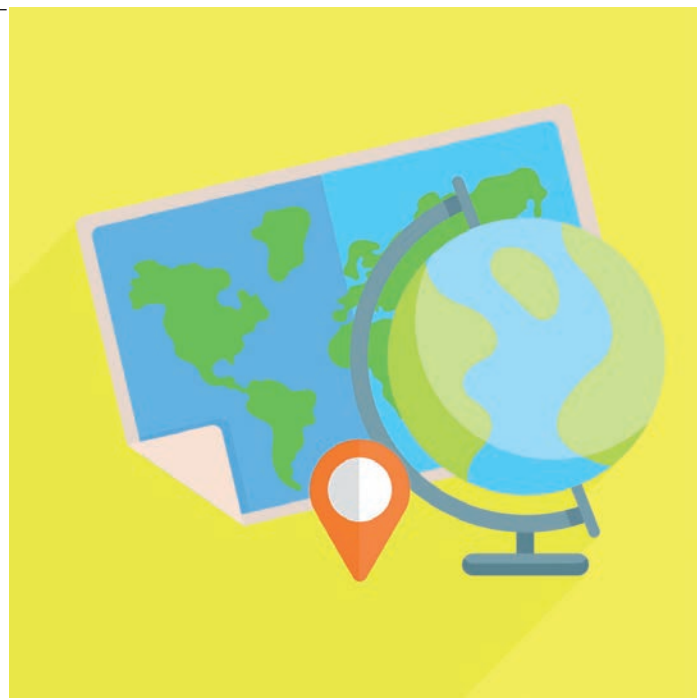
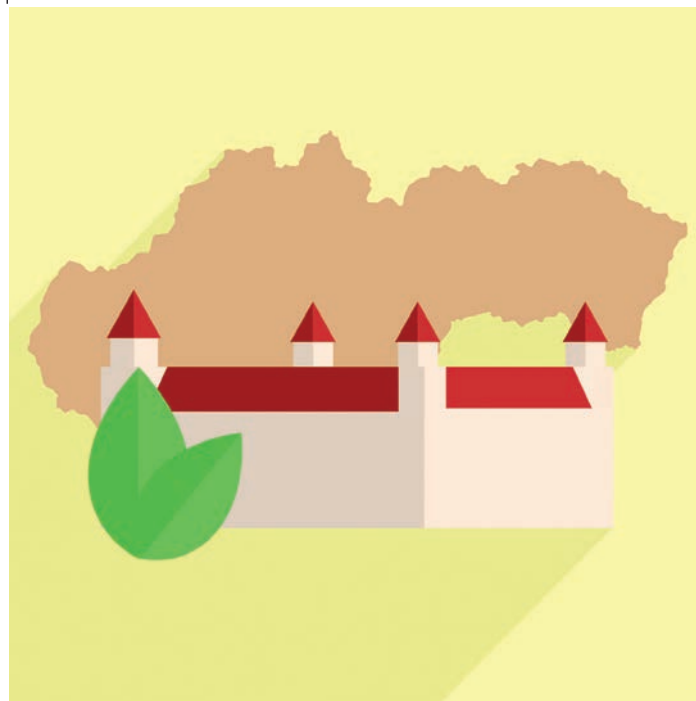
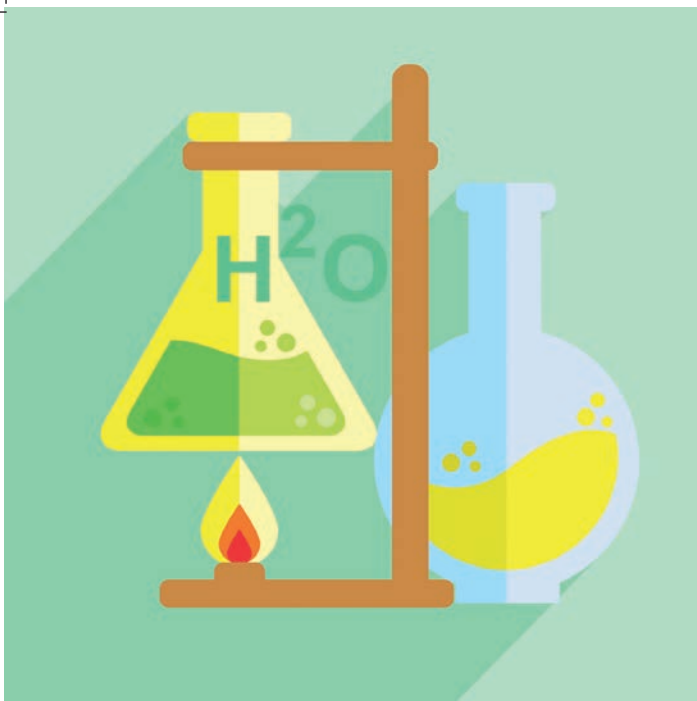
MATEMATIKA

**SLOVENSKÝ
JAZYK
A LITERATÚRA**

BIOLÓGIA

PRÍRODOVEDA

PRVOUKA

VLASTIVEDA

FYZIKA

CHÉMIA

OBČIANSKA NÁUKA

DEJEPIS

GEOGRAFIA

**HUDOBNÁ
VÝCHOVA**

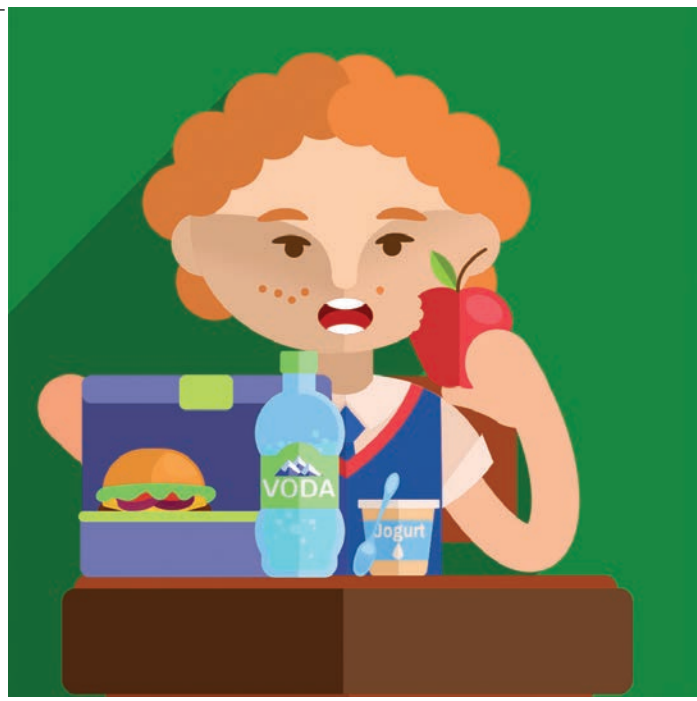
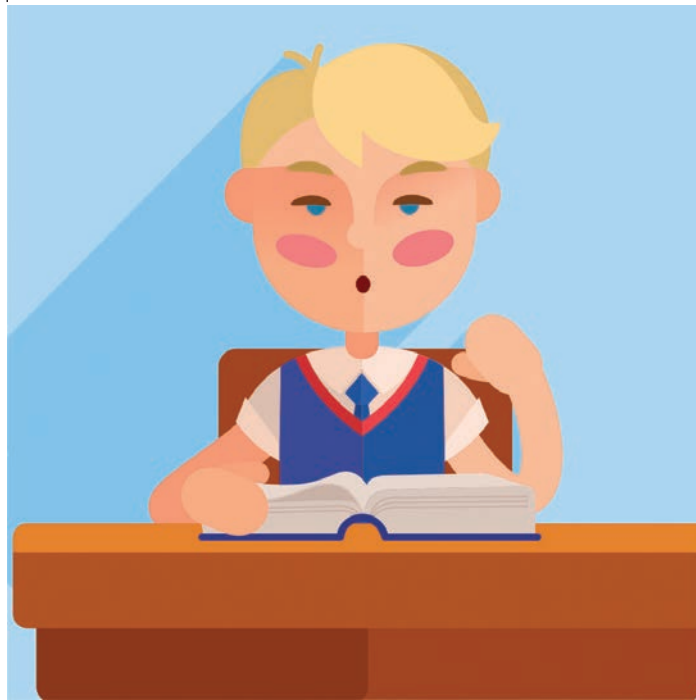
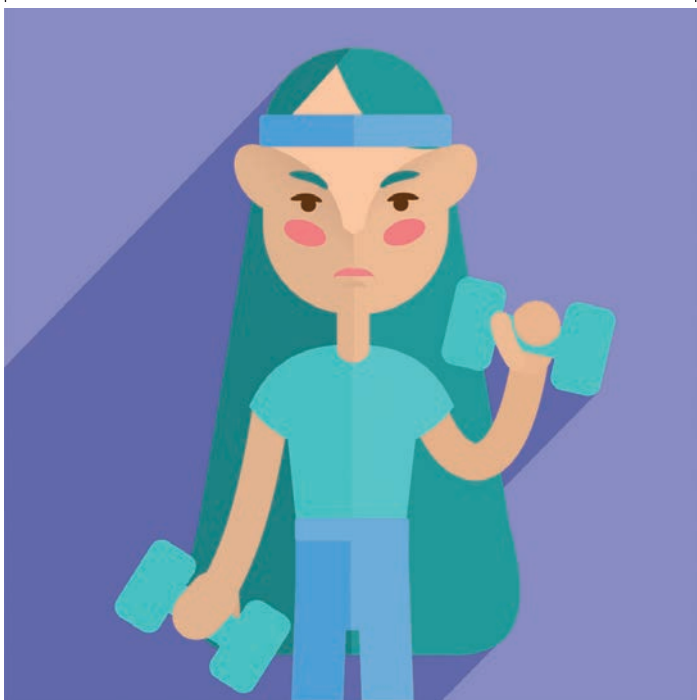
NEMECKÝ JAZYK

ANGLICKÝ JAZYK

**VÝTVARNÁ
VÝCHOVA**

**TELESNÁ
VÝCHOVA**

**PRACOVNÉ
VYUČOVANIE**

ČÍTAŤ

CVIČIŤ

BEHAŤ

POČÍTAŤ

PÍSAŤ

DESIATOVAŤ

KRESLIŤ

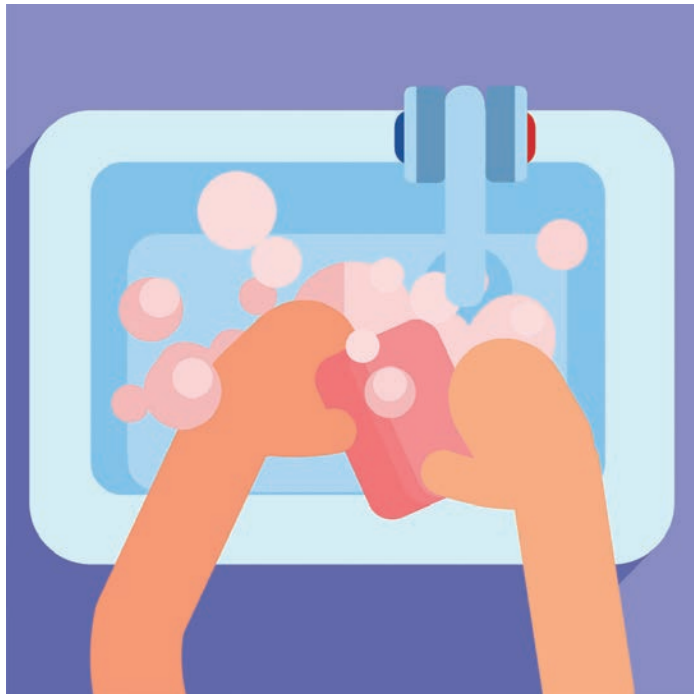
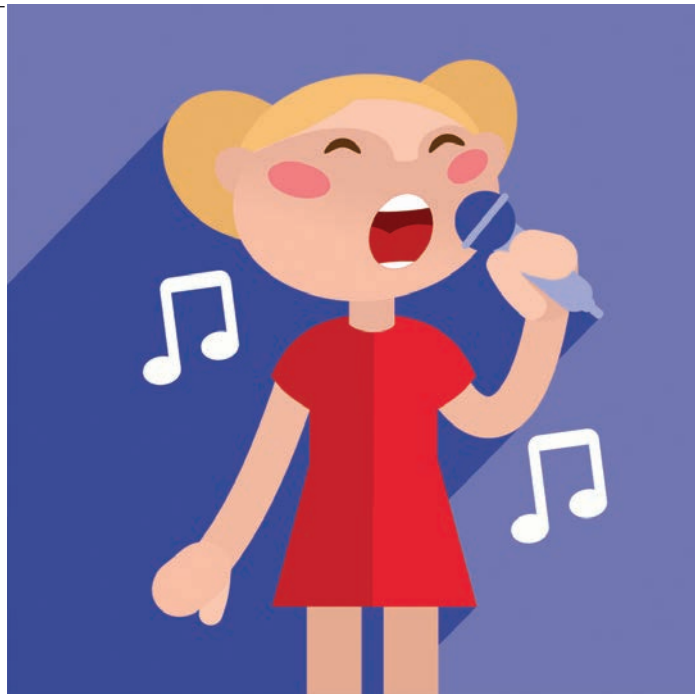
ÍSŤ

HOVORIŤ

OBEDOVAŤ

MAĽOVAŤ

LEPIŤ

PREZÚVAŤ SA

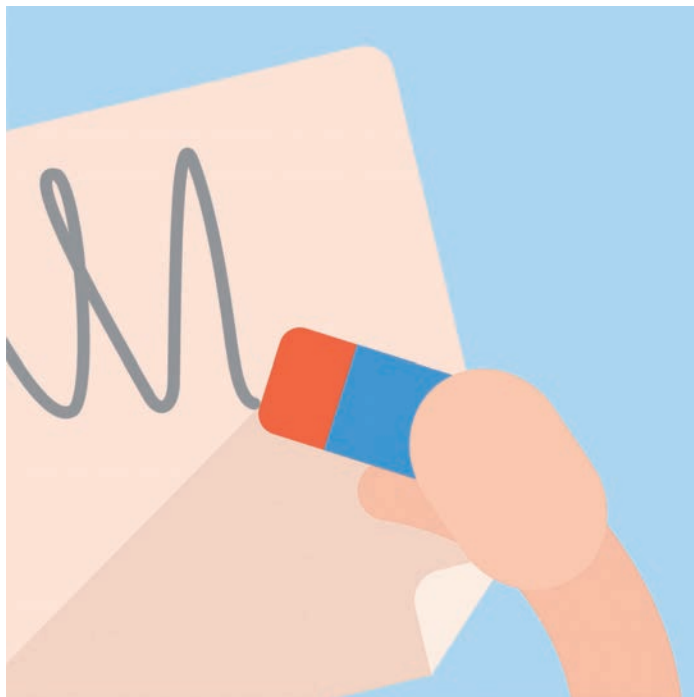
PREZLIEKAŤ SA

POČÚVAŤ

STRIHAŤ

UMÝVAŤ SI RUKY

SPIEVAŤ

PIŤ

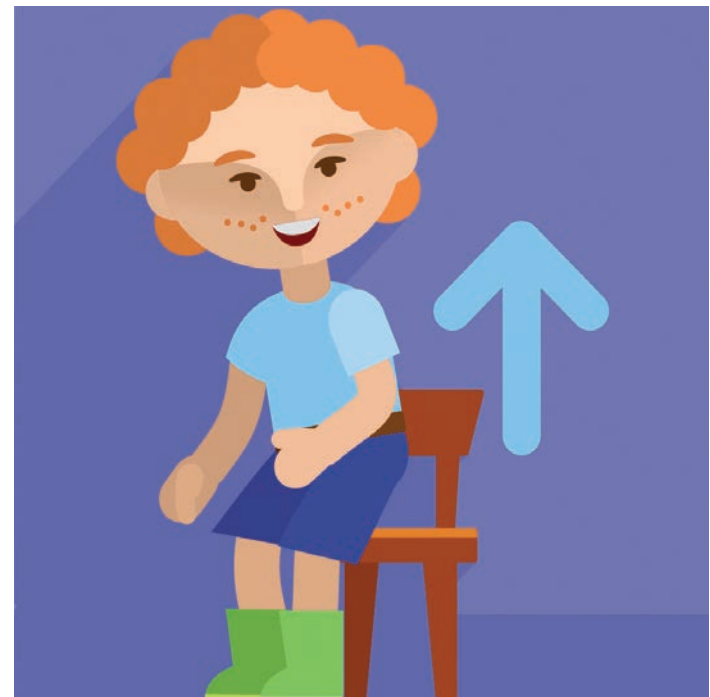
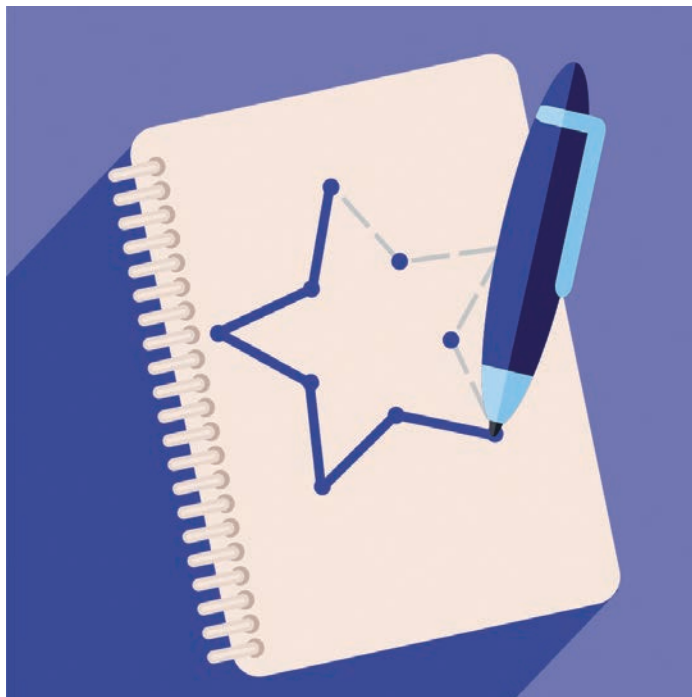
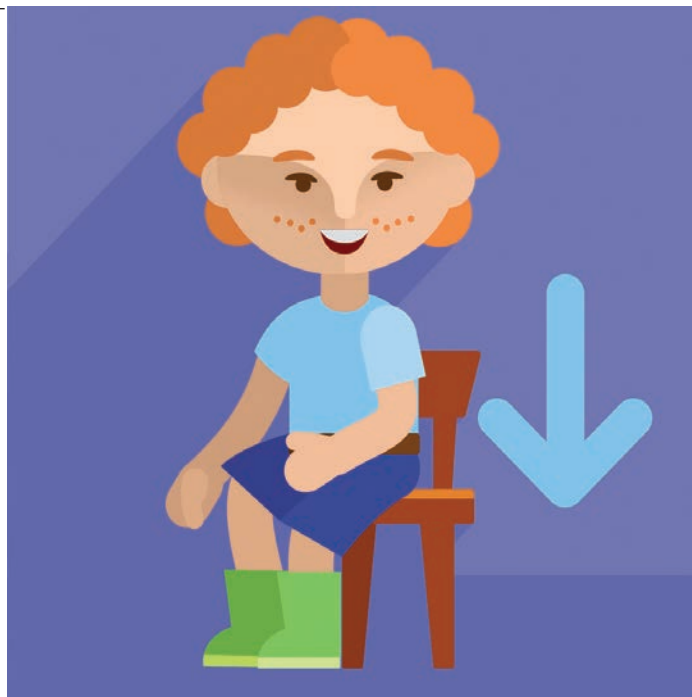
SKÁKAŤ

PÝTAŤ SA

HLÁDAŤ

GUMOVAŤ

RYSOVAŤ

PODČIARKNUŤ

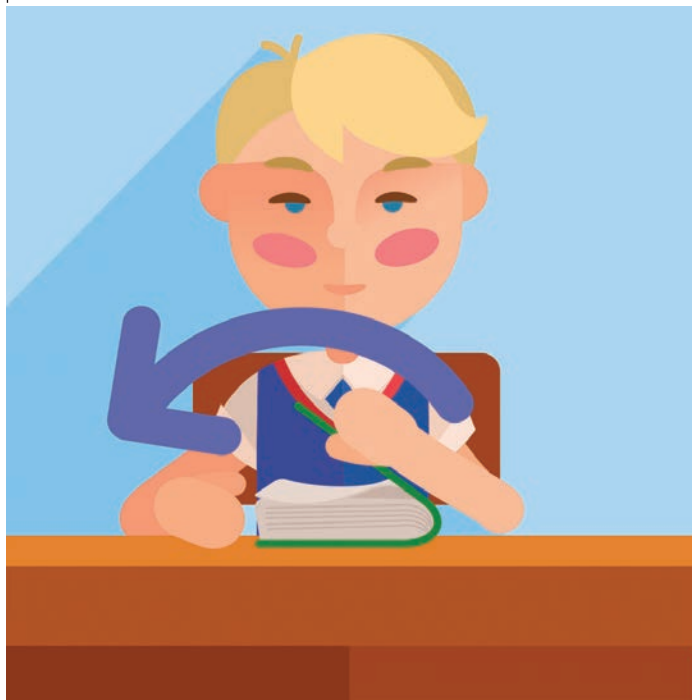
OTVORIŤ

DOPLNIŤ

VSTAŤ

SPOJIŤ

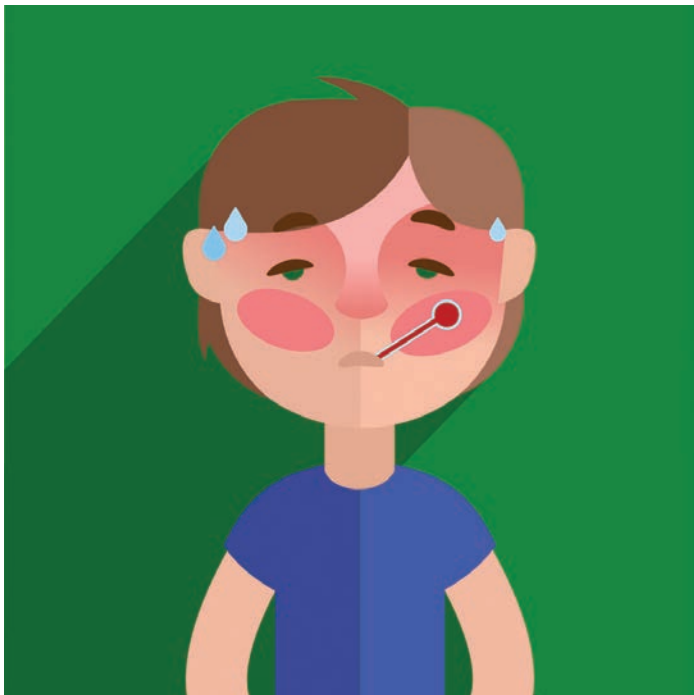
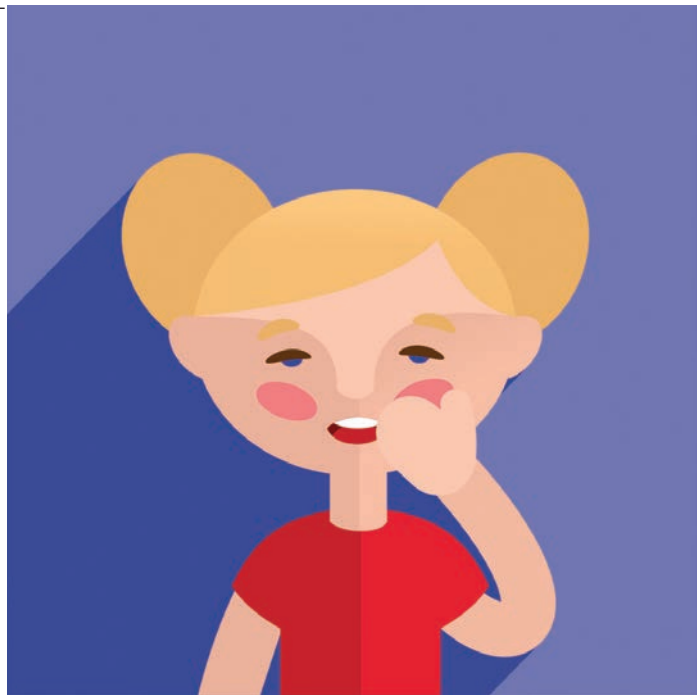
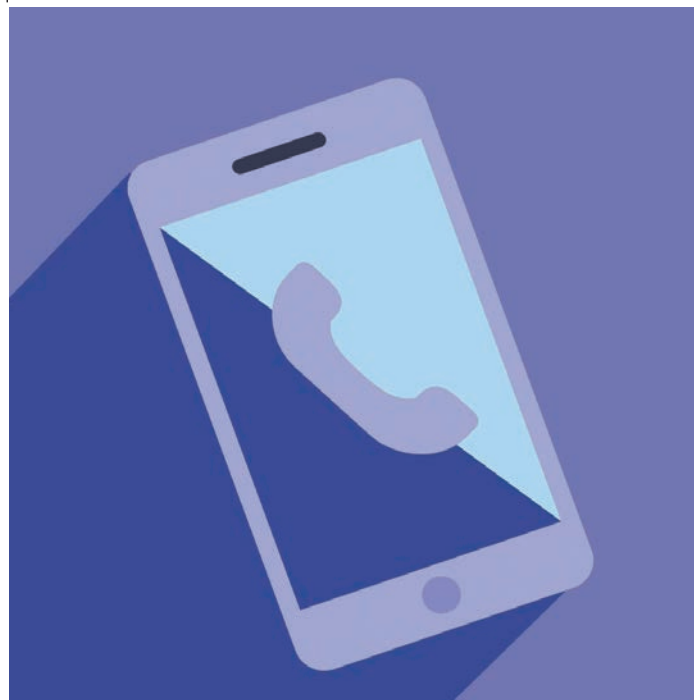
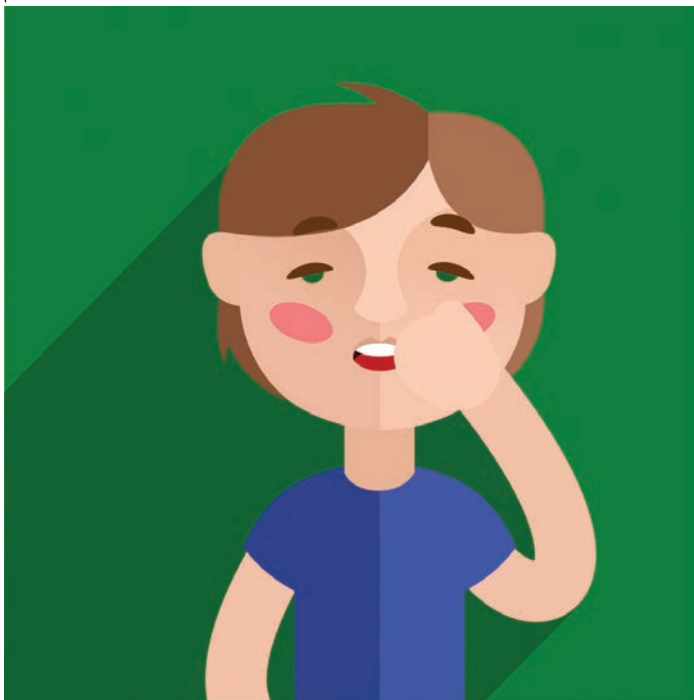
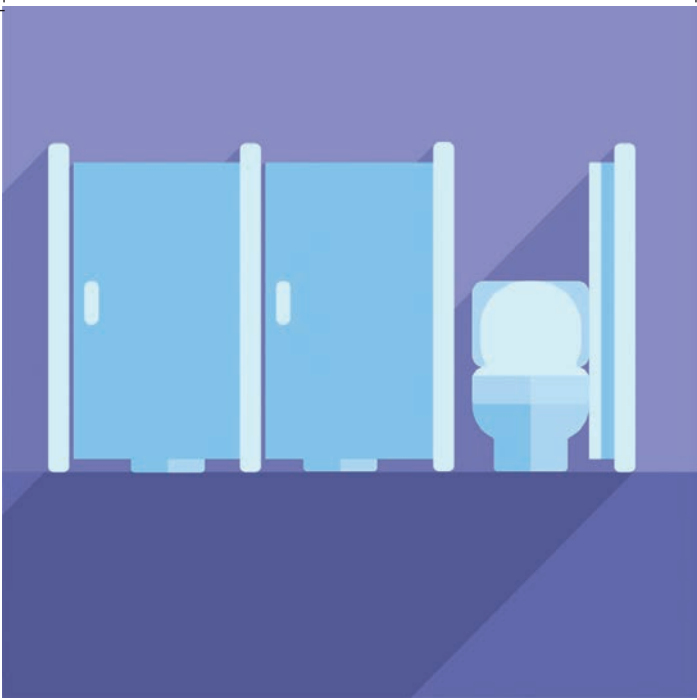
SADNÚŤ SI

ZAKRÚŽKOVAŤ

ZATVORIŤ

VYBRAŤ

Môžem zavolať domov?

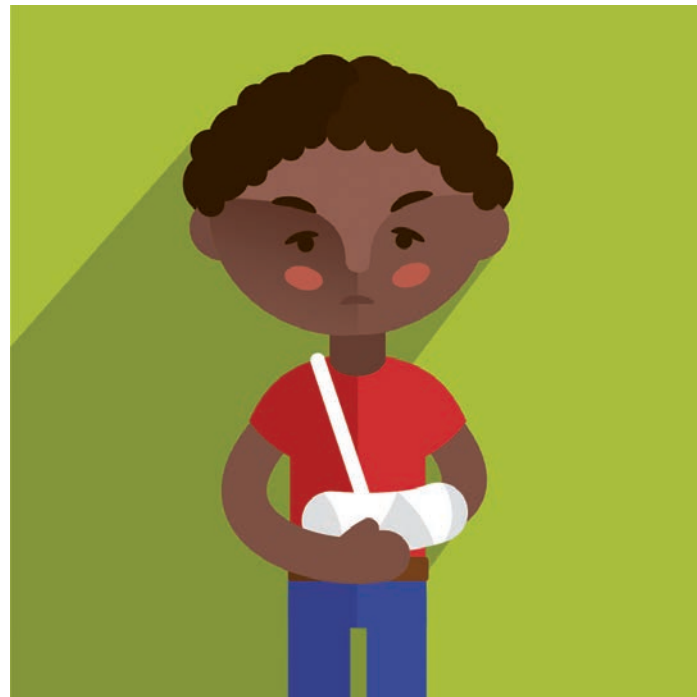
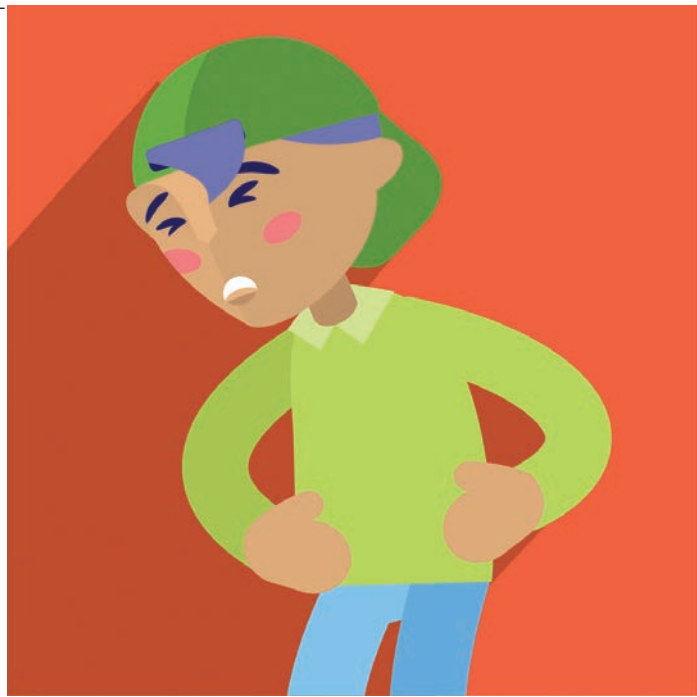
Som unavený.

**Potrebujem ísť
na záchod.**

Mám kašeľ.

Mám teplotu.

Som unavená.

Bolí ma hrdlo.

Bolí ma hlava.

Mám nádchu.

Mám zlomenú ruku.

Bolí ma zub.

Bolí ma brucho.